

NAISEUDEN KUPERKEIKKA

**Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia
1950-luvun naisurheilusta**

Jaana Kari

**Liikuntapedagogiikan
pro gradu –tutkielma
Kesä 2000
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Jaana Kari. Naiseuden kuperkeikka. Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen kokemuksia 1950-luvun naisurheilusta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 2000, 87s.

Nykyaikaisen urheilukulttuurin muovaantuessa 1800-luvun lopussa naiset jätettiin voimistelusaleihin. Kilpaurheilun katsottiin miehistävän naisia, muovaavan naisvartalon miehisen lihaksikkaaksi ja muuntavan naisluonteen epämaisellisen päättäväiseksi ja aggressiiviseksi. Urheilun pelättiin turmelevan myös naisen lisääntymiskyvyn. Tämän tutkimuksen taustana on kertomus siitä, kuinka naiset vähitellen mursivat heidän urheilumahdollisuuksiaan rajoittaneet kahleet.

Tutkimuksen ydin on mikrohistoriallinen. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, kuinka naishiihdon pioneerit Siiri Rantanen ja Lydian Wideman ovat kokeneet naisurheilun 1950-luvulla. Tutkimuksessa he kertovat omin sanoin, millaista oli olla nainen 50-luvun miehisillä urheiluareenoilla. Tutkimusta varten Siiriä ja Lydiää haastateltiin kaksi kertaa. Haastattelut olivat lämminhenkisiä, vapaamuotoisia teemahaastatteluja, joissa naiset muistelivat hiihtouraansa lapsuudesta lopettamiseensa asti. Haastatteluiden polttopisteessä olivat kokemukset, eivät menestymiset ja palkintosijat. Haastatteluista kertyi tutkimuksen aineistoksi noin 50 sivua litteroitua tekstiä, joka teemoiteltiin aineistolähtöisesti.

Tutkimuksen aineistolla oli narratiivinen luonne. Siiri Rantanen ja Lydia Wideman kertoivat kokemuksistaan tarinoita. Teemoittelun jälkeen tarinoita tarkasteltiin laadulliseen tutkimukseen kuuluvan elämäkerrallisuuden näkökulmasta. Lähtökohtana oli, että tarinoissa kohtaavat yksilön oma tapa jäsentää kokemustodellisuuttaan ja sosiaalinen ympäristö. Tarinoiden yksilöllisyyttä ja erityisyyttä korostaen tutkimuksessa rakentui Siiristä ja Lydiasta oma persoonallinen kuvansa. Tarinoiden yhtäläisyyden pohjalta voitiin tulkita, mitkä asiat naisurheilun historiassa ovat olleet niin voimakkaita, että ne tulevat mukaan molempien naisten tarinointiin.

Tutkimus oli kolmen naisen kohtaaminen, jossa subjektiiviset elämännäkemykset olivat jatkuvasti läsnä. Tutkimus ei tuottanutkaan varsinaisia tuloksia vaan tulkinnan, jossa kohtaavat tutkittavien ja tutkijan elämänjäsenyykset. Tulkinnassa Lydiasta piirtyi kuva naishiihtojoukkueen isosiskona. Hän toimi rohkeasti naisjoukkueen äänitorvena ja viestitti hiihtojohdolle naisten tarpeet. Lydia koki ristiriitaa urheilun ja vallinneen naiseuskäsityksen välillä ja hän huomioi tarkasti vihjailut hiihtävien naisten epämaisellisuudesta. Siiri oli hiihtojoukkueen Äitee. Hän piti yllä topakasti leireillä järjestystä, neuvoi naisia harjoittelussa ja kasvatti hiihtouransa aikana kaksi poikaa. Mieluisinta Siirille oli muistella leirejä, joissa suurella joukolla puuhailtiin urheilun parissa. Yhteistä Siirin ja Lydian muistoissa ovat kokemukset naisten alisteisesta asemasta urheilussa: naisista ei huolehdittu, he eivät saaneet rahallista tukea, miehille annettiin naisille tarkoitettut arvokkaat kunniapalkinnot ja naiset eivät saaneet päättää omista asioistaan. Naisten ja naisurheilun heikko asema pakotti Siirin ja Lydian lopulta jopa luopumaan urheilu-urastaan. Yhteiset kokemukset liittyvät naisurheilun historiaan.

Avainsanat: Siiri Rantanen, Lydia Wideman, naisurheilun historia, hiihto, narratiivisuus

KIITOSTEN AIKA

Tätä tutkimusta tehdessäni olen tutustunut kahteen sydämelliseen, elämässään paljon kokeneeseen naiseen, Lydia Widemaniin ja Siiri Rantaseen. He ovat vilpittömästi ja ystävällisesti jakaneet elämän kokemuksiaan kanssani ja antaneet minulle mahdollisuuden laajentaa inhimillistä ymmärtämystäni. Haluan lausua Teille suurimmat kiitokseni. Teitte tutkimuksen teosta elämyksen. Lämpimät kiitokset myös työni ohjaajille Martti Silvennoiselle ja Pirkko Nummiselle.

Lydia Wideman syntyi Vilppulassa vuonna 1920. Hän on ensimmäinen naishiihdon olympiavoittaja ja harrastaa nykyisin taulujen maalaamista ja kuntoilua. Lydia viettää aikaansa myös kahden poikansa ja heidän perheidensä kanssa.

Siiri Rantanen syntyi Tohmajärvellä vuonna 1924. Hänet suomalaiset tuntevat hiihtokansan Äiteenä. Siirin loistokas ja pitkä kilpaurheilu-ura on vaihtunut aktiiviseen kuntoiluun. Kuvassa Siiri hiihtää 75 kilometrin pituista Finlandia-hiihtoa.

SISÄLTÖ

1 NÄKÖKULMIA URHEILUN HISTORIAAN	1
1.1 Muistoja tutkimaan	2
1.2 Tutkimuksen aineisto ja tarkoitus	3
1.3 Tutkimuksen rakenne	5
2 NAISSET URHEILUN HISTORIASSA	7
2.1 Kansalaisjärjestöt ja voimisteluaate – pohja urheilulle	7
2.2 Naiset mukaan urheiluun	8
2.2.1 Alun hankaluuksia	8
2.2.2 Varauksellinen hyväksyntä	10
2.3 Tuulta purjeisiin	14
2.4 Naiset hiihdon historiassa	16
3 ANKKUROITUMINEN NAISTUTKIMUKSEEN	19
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	22
4.1 Aineiston narratiivinen luonne	22
4.2 Tutkimuskohteena elämäntarinat	22
4.3 Luotettavuuden arviointi	24
4.4 Aineiston käsittely	26
4.5 Aineiston tulkinta	28
5 LAPSUUDEN MUISTOISTA AIKUISUUTEEN	32
5.1 Lapsuuden kokemuksia	32
5.1.1 Isän tyttö Lydia	32
5.1.2 Kun Siiri “hurruutti” poikien kanssa	34
5.1.3 Ratkaisevat Värtsilän hiihdot	35
5.1.4 Lapsuuden muistojen yhteiset piirteet	36
5.2 Yksityiselämää urheilun ehdoilla	38
5.2.1 Vapauden kaipuuta	39
5.2.2 Ura päättyy avioliittoon	41

5.2.3 Hiihtoura työelämän puristuksessa	43
6 LADUN LIEPEILLÄ	47
6.1 Naiseus puntarissa	47
6.2 Naiset “heittopusseina”	51
6.3 “Ruumiin hallintaa”	57
6.3.1 Valmentautuminen	57
6.3.2 Naisten terveydenhoito	59
7 LYDIA “ISOSISKONA”, SIIRI ÄITEENÄ	62
8 NAISET HÄVIÄVÄT LADUILTA - MIEHISSÄ SYY	65
8.1 Lydia päätyi naimisiin	65
8.2 Siirille langettiin kilpailukiello	66
9 KOLMEN NAISEN KOHTAAMINEN	69
9.1 Tiivistynyt tulkinta	69
9.2 Arviointia	72
9.3 Lopuksi	76

LÄHTEET

LITTEET

1 NÄKÖKULMIA URHEILUN HISTORIAAN

Totutuin tapa tarkastella urheilun historiaa on seurata urheilun rakennehistoriaan tallennettua urheilun voittokulkua, urheilun suurta tarinaa, jonka juonteena on suoraviivainen ja itsestään selvä kehityskulku. Kilpailut suurenevät, urheilijoiden suoritukset paranevat, ja urheilu kulkee kohti yhä suurempaa täydellisyyttä. Vai kulkeeko sittenkään? Tätä kysymystä on alettu pohtia urheilukulttuuria tutkivien yhteiskuntatieteilijöiden keskuudessa. He näkevät urheilun laajemmin ja haluavat liittää sen osaksi suurempia kokonaisuuksia, esimerkiksi yhteiskunnalliseen kehitykseen. Heille urheilu ei ole pelkästään irrallinen elämänalue, vaan peili, joka heijastelee yhteiskunnan ja sivilisaation aaltomaisia muutoksia. (Sironen 1994, 171-181.)

Urheilun rakennehistoriasta on kuljettu myös toiseen suuntaan, pinnan alle - mikrotasolle. On alettu tutkia ihmisten subjektiivisia kokemuksia ja muistoja. Perusteena mikrotasolle tunkeutumisessa on ollut, että rakennehistoria kaventaa todellisuuden monimuotoisuutta. Muistojen kautta, omaelämäkerrallisilla tarinoilla on kudottu rakennehistoriassa ammottavia aukkoja kiinni. Toisaalta tarinat ovat myös johtaneet uusiin teoreettisiin keskusteluihin oletetuista laajoista ja pitkistä, yhtenäisistä ajanjaksoista. (Sironen 1994, 171-181.)

Minun tutkimukseni taustana on urheilun rakennehistoria. Erityisesti kertomus naisurheilun emansipatorisista ponnisteluista 1900-luvun alkupuoliskolla. Modernin urheilukulttuurin muovaantuessa 1800-luvun lopulla naiset suljettiin urheilun ulkopuolelle. Uuden urheilukulttuurin ja olympialaisten esikuvana haluttiin nähdä antiikin olympiakisat, joihin olivat osallistuneet vain miehet. Urheilun sisään rakentui miehinen sukupuoli. Siihen liitettiin miehisiä ominaisuuksia, kuten voimakkuus, aggressiivisuus, kestävyys ja kilpailullisuus. Naisten urheilemiselle alettiin keksiä biologisia ja lääketieteellisiä esteitä sekä korostettiin sellaisia naisellisuuden määreitä, jotka eivät sopineet urheilun maskuliiniseen muottiin. (Laine 1986, 75; 1992, 118; 1996, 42). Laineen (1986, 24-25) mukaan moderni urheilumaailma järjestettiin niin, että se palveli vain miehiä ja oli vain heille mahdollinen. Naisten tunkeutuminen miehiseen urheilukulttuuriin kesti vuosikymmeniä.

Tutkimukseni sydämessä sykkii “mikrohistoriallisuus” Siiri Rantasen ja Lydia Widemanin äänin. (henkilötiedot liitteessä 1.) He muistelevat omaa hiihto-uraansa 1950-luvulla, palaavat muistoissaan kokemuksiin ja tapahtumiin, siihen, millaista oli olla urheileva nainen 1950-luvulla. Siiri ja Lydia kuuluvat naishiihdon pioneereihin. Lydia on ensimmäinen naishiihdon olympiavoittaja. Hän voitti kultaa Oslon talviolympialaisissa 1952, kun naiset ensikertaa pääsivät mukaan olympialaduille. Siiri hiihti samoissa kilpailuissa pronssille. Lydia siirtyi voittonsa jälkeen ladun sivuun, mutta Siiri jatkoi menestyksestä uraansa, jonka tähtihetkeksi muodostui viestikullan varmistaminen Cortinan olympialaisista 1956.

Tutkimukseni historiallista otetta valaisee metaforisesti Lydian kommentti ensimmäisten naishihtäjien vaikeuksista:

“...Että sen mies tuli niin mustasukkaseksi, että niille tuli vallan avioero. Että kyllä siinä aika lailla tommosia riskitekijöitä on mukana, kun nainen noin urheilee alkaa.”

Toisin sanoen siinä, missä rakennehistoria esittelee sitä, millainen naisurheilun asema on milloinkin ollut, lähtee mikrohistoriallinen ote mahdollisuudesta koskettaa ihmisen henkilökohtaisia kokemuksia ja merkityksiä. Naisurheilun marginaalinen asema saa merkityksensä inhimillisten kokemusten kautta. Se tulee eläväksi muiston ja kertomuksen avulla. Kun rakennehistoria kertoo, että naiset pääsivät mukaan talviolympialaisiin 1952, kertoo Lydian kokemus, että mukaan lähteminen saattoi naiselle henkilökohtaisesti merkitä jopa avioeroa.

1.1 Muistoja tutkimaan

Oma suhteeni ja kiinnostukseni urheilua kohtaan kulkee urheiluhullun sukuni kautta. Jo isoisäni isä, Juho Leander Kari oli “sportti”-mies. Meillä on kotona vanha valokuva, jossa tuo atleetti seisoo palmupuulavasteen edessä rintapieli täynnä mitaleja. Ammatiltaan hän oli siltakivien veistäjä, rautatieläinen. Samoin kuin muutkin rautatieläiset hän matkusti valmistuvien kiskojen mukana Suomen halki läpi maaseutujen. Lopulta hän päätyi Kainuun

rajamaille Kankarin kylälle. Taisivat syrjäkyläläiset saada joukkoonsa ensimmäisen urheilijan. Ainakin isäni muistaa tarinan, jonka mukaan Karin Jussi oli vielä vanhana ukkona päättänyt näyttää puolivoltin kylän miehille. Niskathan siinä olivat meinanneet katketa.

Myös äitini suvussa arvostetaan urheilua. Koululaisten Suomen mestaruuden hiihtänyt äitini kertoo, kuinka katkenneet sukset korjattiin pellin palalla ja sitten taas suihkittiin menemään. Äitini huolehti myös jälkipolven urheiluun sosiaalistamisesta: neljävuotiaana aloitin telinevoimistelun, seuraavaksi olivat vuorossa kilpapyöräily, uinti ja lasten hiihdot. Vähitellen hiihdosta muotoutui päälajini. Kiersin isäni kanssa kisoja aikuistumiseeni asti, ja koko suku kannusti.

Lopulta edessä oli kuitenkin valinnan paikka. Tiedostin lukion loputtua ensimmäistä kertaa naisten ja miesten eron urheilumaailmassa. Onhan miestenkin valittava, urheillako vai opiskella, mutta koin, että naisilla puntarissa on myös perhe-elämä. Huippuhihtäjämiehet jättävät uhrautuvasti yhden maailman cupin kisan väliin, kun perheeseen syntyy uusi vauva. Mutta entäpä naiset? He joko siirtävät perheen perustamisen hamaan tulevaisuuteen tai pitävät välivuoden ja sen jälkeen kuljettavat lapsia mukanaan kisamatkoilla ympäri maailmaa. Valintani oli ahdistava. Hiihdätkö ensin kymmenen vuotta, opiskelen sitten viisi ja lopulta hankin perheen? Niin, ja milloin menen töihin? Opiskeluni voittivat ensimmäisen erän ja hiihto jäi. Mutta takaisinhan se tuli, keittiön ovesta, ja tutkimuksen aihepiiriksi verhoutuneena.

Valinnan vaikeus herätti uteliaisuuteni. Pro gradu -tutkielmani aihe tarkentui kysymyksestä, kuinka naiset kokevat urheilun ja yksityiselämänsä yhdistämisen. Historiallisuus teki aiheesta vielä kiehtovamman. Ensimmäisillä naisurheilijoilla ei ollut ratkaistavana ainoastaan henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä; heidän tuli puolustaa paikkaansa myös julkisesti.

1.2 Tutkimuksen aineisto ja tarkoitus

Tutkimukseni aineistona on Siiri Rantasen ja Lydia Widemanin vapaamuotoisissa teemahaastatteluisissa kertomat muistot ja kokemukset urheilu-uraltaan

(teemahaastattelurungot liitteenä 2). Kumpaakin naista haastateltiin tutkimusta varten kaksi kertaa. Haastattelut olivat hyvin lämminhenkisiä noin tunnin mittaisia jutustelutuokioita, joissa kertojat ja kertomukset kuljettivat tilannetta eteenpäin. Haastattelujen polttopisteessä olivat kokemukset, eivät menestymiset ja palkintosijat, ja niissä käytiin läpi urheilu-ura lapsuudesta lopettamiseen. Haastattelut toteutettiin tutkittavin kotona ja niistä kertyi yhteensä noin 50 sivua litteroitua tekstiä. Haastatteluja oli itseni lisäksi suorittamassa samasta aihepiiristä myöhemmin pro gradu -tutkielmansa tekevä liikuntakasvatuksen opiskelija Lotta Isopahkala.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia muistoja ja kokemuksia Siiri Rantasella ja Lydia Widemanilla on 1950-luvun naisurheilusta. Muistoja tarkastelemalla paljastuu, millaisia vaikeuksia nämä naishiihdon pioneerit kohtasivat astuessaan miehiseen urheilun maailmaan. Tulkitsen Siirin ja Lydian haastattelukertomuksista, mikä teki heistä hiihtäjiä. Kuinka he rikkoivat perinteisen naisen roolin ja laajensivat reviirinsä kodin ulkopuolisille elämänalueille? Millaiseksi he kokivat naisen aseman urheiluareenoilla? Ja lopulta, mikä sai heidät luopumaan kilpaurheilu-urastaan?

Tutkimusotteeni on laadullinen. Laadullinen tutkimus on ihmisten, elämän ja merkityssuhteiden tutkimista. Siinä ihmistä tarkastellaan hänen kokemustodellisuutensa kautta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole selvittää luonnollisen maailman tapahtumia, vaan niille annettuja merkityksiä. (Varto 1992, 23-24.) Sen tarkoituksena on kuvata tutkittavana olevaa ilmiötä mahdollisimman tarkasti ja syvällisesti sekä lisätä inhimillistä ymmärtämystä. (Eskola & Suoranta 1998; Syrjäläinen 1994, 78.) Tässäkin tutkimuksessa pidättäydytään tiukasti kokemustodellisuuden tulkitsemisessä. Tutkimukseni ei pyri selvittämään sitä, mitä todella on tapahtunut, vaan kuinka Siiri ja Lydia ovat asiat kokeneet ja millaisia merkityksiä he tapahtumille antavat.

Tutkimukseni nojaa naistutkimukseen. Naistutkimuksen perinteiselle tietelle esittämä kritiikki luo metodista pohjaa tutkimusasetelmälleni. Naistutkimuksessa ei vierasteta oman subjektiivisuuden ja sukupuolen esiintuomista tutkimuksessa. Päinvastoin siinä arvostetaan tutkittavien ja tutkijan välistä vuorovaikutusta, sillä vuorovaikutusta pidetään naistutkijoiden voiman lähteenä ja reittinä emansipaatioon. (Saarinen 1993.) Tutkimuksessani on myös fenomenologinen luonne, jonka keskeisin ajatus on paluu

asioihin itseensä. Tämä tarkoittaa käsitysten ja teorioiden siirtämistä syrjään ilmiön tavoittamiseksi sellaisenaan kuin se esiintyy. (Perttula 1995.) Tutkimuksessani pyrin tiedostamaan ja tarkkailemaan subjektiivisuuttani ja tieteenfilosofisia lähtökohtiani, jotta lähestyisin minulle kerrottujen kokemusten alkuperäistä luonnetta.

Kokemusten tulkinnassa tulee esiin myös hermeneuttisuus. Tehdyt tulkinnat ja saavutettu ymmärrys muuntuu uutta tulkintaa edistäväksi esiymmärrykseksi. Näin ymmärrys lisääntyy jatkuvasti hermeneuttisena spiraalina. (Heikkinen 1994, 230.) Hermeneuttisessa tutkimusotteessa huomioidaan ymmärryksen ja tulkintojen subjektiivisuus. Sillä ei pyritä lopulliseen totuuteen. (Perttula 1995, 10-11.)

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni kokonaisrakenne muodostuu käsillä olevasta johdantoluvusta, tätä seuraavasta taustakirjallisuudesta, tutkimusmenetelmäluvusta, varsinaista aineistoa käsittelevistä luvuista sekä pohdintaluvusta *Kolmen naisen kohtaaminen*. Taustakirjallisuus käsittelee urheilunrakennehistoriaa 1800-luvun lopulta 1950-luvun vaihteeseen. Näkökulmani on naisurheilun kehittymisessä ja sen nivoutumisessa osaksi urheilukulttuuria. Erityisesti olen seurannut naishiihdon kehittymistä. Historiallisen taustan selvittäminen on tärkeää Lydian ja Siirin kokemusten ymmärtämisen ja tulkitsemisen kannalta. Mitä tarkemmin pystyn eläytymään siihen aikakauteen ja kontekstiin, jossa kokemukset ovat alunperin syntyneet, sitä varmemmin voin saavuttaa tulkinnassani kokemusten alkuperäisen luonteen. Historiakatsaus antaa myös tutkimuksen lukijalle näkökulman siihen, kuinka minä olen aikakauden ymmärtänyt. Näin lukija voi paremmin arvioida aineistosta tekemiäni tulkintoja.

Toinen tutkimukseni taustaa selvittävä luku käsittelee naistutkimusta. Haluan esitellä naistutkimuksen päälähtökohdat ja sen perinteiselle tieteelle esittämää kritiikkiä, koska naistutkimus tarjoaa yhdessä laadullisen tutkimusotteen kanssa tutkimukselleni teoreettismetodisen kodin. Tutkimukseni tapaa naistutkimusta: tutkija on sukupuolensa tiedostava nainen, tutkittavana on kahden naisen henkilökohtaiset kokemukset, tutkimuksessa kulkee jännite mies ja naissukupuolen välillä ja sukupuoli on tutkimuksen keskeinen aineistoa ja sen sisältöä määrittävä elementti. (Saarinen 1993.)

Tutkimusmenetelmäluvussa tarkennan tutkimusotettani ja täydennän tieteenfilosofisia lähtökohtiani. Teen myös selvityksen tutkimukseni luotettavuudesta ja kerron yksityiskohtaisesti, kuinka olen tutkimukseni suorittanut. Varsinaista tutkimusaineistoa käsittelen luvuissa viidestä kahdeksaan. Käsittelymenetelmäni on aineistolähtöinen ja esitystapani kuvaileva. Pyrkimyksenäni on sekä säilyttää mahdollisimman hyvin Siirin ja Lydian yksilöllinen ja oma kerrontatapa että haastattelujen kokonaisuus. Jokaiseen aineistoa käsittelevään lukuun olen sisällyttänyt myös omaa pohdintaani sekä yhteenvetoja, jotka helpottavat lukijaa seuraamaan tulkintani kulkua ja selkeyttävät lukujen tarkoituksellisuutta suhteessa kokonaisuuteen. Tutkimuksen päättää pohdintaluku *Kolmen naisen kohtaaminen*, jossa kokoan päätulkintani ja pohdin tutkimukseni onnistumista

2 NAISET URHEILUN HISTORIASSA

Tämän historiakatsaukseni runkona on naisurheilun historian tutkija, Leena Laineen kirjoitukset. Olen tutkinut aihealuetta myös alkuperäislähteiden avulla. Tarkimmin olen seurannut Suomen naisten liikuntaliiton SNLL:n äänenkannattajan, Kisakenttä-lehden palstoilla käytyä keskustelua, sillä Kisakenttä oli 1930-luvulle asti näkyvin ja kuuluvuin naisten liikunnan edustaja Suomessa (Wuolio 1996, 54).

2.1 Kansalaisjärjestöt ja voimisteluaate - pohja urheilulle

1800-luvun alkupuolelta lähtien on suomalainen herraskansa harrastanut hienostunutta terveysvoimistelua. Kansan pariin voimisteluaate levisi vasta 1800-luvun lopulla. (Halmesvirta 1995.) Samaan aikaan alkoi paikallisiin sanomalehtiin ilmestyä hassunkurisia uutisia uudesta ruumiinkulttuurin muodosta, urheilusta (Hasanen, Rajala & Tuunainen 1998). Kansainvälinen kilpaurheilu oli rantautumassa Suomeen ja kansalaisyhteiskunnan rakentumista vahvasti ja sitoutuneesti tukenut voimisteluaate sai siitä itselleen kilpailijan, jonka soveliaisuudesta oltiin montaa mieltä (Siukkonen & Tiitta 1992, 8-9).

1800-luvun jälkipuolelle perustettiin kiihtyvällä vauhdilla kansalaisjärjestöjä ja yhdistyksiä kasvattamaan kansalaisista, erityisesti nuorista, sivistyneitä ja työkuntoisia yhteiskunnan jäseniä, "siveellisiä ja puhtaita". (Halmesvirta 1995, 13-16; Laine 1984b.) Myös aloittelevat voimisteluseurat omaksuivat nämä ylevät tavoitteet. Ivar Wilksmanin johdolla voimistelulla ryhdyttiin estämään kansakunnan degeneraatiota. Taustalla oli myös tavoite kehittää miehistä puolustuskuntoisia sotilaita Suomen kansallisen armeijan käyttöön. Naisista puolestaan tuli kasvattaa ymmärtäväisiä äitejä ja hyväkuntoisia synnyttäjiä. (Halmesvirta 1995, 13-40; Ilmarinen 1993, 6; Laine 1984b, 51; 1992b, 114.) Pohjoismaisen naisvoimistelun johtohahmo, suomalainen neiti Björkstén (1920, 2) kuvaa voimistelun tavoitteet näin:

Kasvatuksen on muodostettava ihmisiä.
Ruumiillisesti: vahvoja, terveitä ja työkykyisiä,

sielullisesti: ajatusvoimaisia, tarmokkaita ja lujatahtoisia --.

Voimisteluliike luotiin Suomessa alkuun kansallisen integraation hengessä, ja siksi naiset ja miehet olivat suhteellisen tasa-arvoisesti mukana. Kaupunkilaiset ylä- ja keskiluokkaiset nuoret naiset perustivat voimisteluseuroja samaan tahtiin miesten kanssa. Naiset ennättivät jopa perustamaan ensimmäisen (1896) kansallisen voimisteluliiton, Suomen naisten voimisteluliiton, SNLL:n, ennen kuin ainoatakaan miesten johtamaa kansallista liittoa oli perustettu. Voimisteliijoilla, niin miehillä kuin naisillakin oli yhtenevät näkemykset. Urheilua, kilpailua, ammattilaisuutta ja erikoistumista vieroksuttiin. (Halmesvirta 1995; Laine 1986, 75.) Tavalliselle kansallekin riehuminen ilman pakkoa tai palkkiota oli perin kummallista. He pitivät urheilua ja kilpailemista ”tyhjänäikaisena reistailuna” ja ”poikain vehtaamisena”. (Kärkkäinen 1992, 157; Sironen 1993, 104.)

Vaikka urheilua aluksi karsastettiin niin säätyläisten kuin kansankin piirissä, se syrjäytti vähitellen jäykän voimistelun (Sironen 1993, 104, Vasara 1997, 53). Vuotta 1906 voitaneen pitää lopullisena vedenjakajana voimistelun ja urheilun valtataistelussa. Silloin perustettiin Suomen voimistelu ja urheiluliitto, SVUL, jonka tarkoituksena oli nimenomaan kilpaurheilun edistäminen. (Halmesvirta 1995, 17-18; Laine 1992 121.)

Hentilän (1992, 136-140) mukaan kilpaurheiluaatteen leviämistä Suomessa edisti autonomiamme horjumisen 1900-luvun alkuvuosina. Urheilusta tuli suomalaisuuden merkki ja poliittinen lyömäase. Erityisen suuren merkitysarvon saivat olympiakisat, joissa suomalaiset menestyivät häikäisevän hyvin, miehet urheilulajeissa, naiset näytösvoimistelussa (Klemola 1996). Suomalaiset eivät kuitenkaan saaneet käyttää kansallisia symbolejaan voittojensa merkkeinä. Pienen kansan menestys sorron alaisena herätti kansainvälistä myötätuntoa. Suomi, kuluneen sanonnan mukaan, juostiin maailman kartalle. (Hentilä 1992, 136-140.)

2.2 Naiset mukaan urheiluun

2.2.1 Alun hankaluuksia

Kilpaurheilun levitessä naiset jättäytyivät ja jätettiin voimistelusalaisiin. Voimistelusta tuli Laineen (1986, 77; 1992, 203) mukaan naisten alue mm. siksi, että se antoi mahdollisuuden

ruumiinharjoituksiin myös niille naisille, jotka eivät halunneet konfliktiin vallitsevan naisroolikäsityksen kanssa. Siis heille, jotka tyytyivät naisen rooliin äitinä, kasvattajana ja viehkeänä kodinhoitajana (Laine 1992a, 205; Eskelinen 1996; 23). Voimistelu valittiin myös siksi, että siinä naisilla oli mahdollisuus toimia itsenäisesti ilman miesten holhousta ja arviointia ja se tarjosi mahdollisuuden liikkumiseen ilman suorituspakkoa ja kilpailua. SNLL suhtautuikin erittäin kielteisesti kilpailuun (Laine 1985, 70; 1992a, 205; Vasara 1997, 502). Vuonna 1911 Kisakenttä-lehdessä (no:t 1, 2, 3 & 4; Hakulinen 1996, 14) järjestetyssä kiertokyselyssä kilpailuaatteesta ja erityisesti kilpailun soveltuvuudesta naisille, SNLL:n johtohenkilöt julistivat Björkstenin johdolla kilpaurheilun epäterveelliseksi ja ennätuksista kilpailemisen sielulle turmiolliseksi.

Nykyajan kilpailut palkintoineen ja rintarahoineen ovat yleensä vastenmieliset minusta jo silloin kuin kysymyksessä on miehet, ja vielä paljon enemmän kun on kysymys naisista. (Björksten 1911, 6.)

Björkstenin lausunto provosoi urheilun puolesta puhujien joukossa seisseen Lauri Pihkalan. Hän teki johtopäätöksensä; Naiset eivät ymmärrä urheilua, joten siinä täytyy olla heille jotain vierasta. Pari vuotta myöhemmin Pihkala sai teorialleen vahvistusta. Hän teki kaksi Amerikan matkaa ja tutustui niillä "Gulickin biologiseen liikuntatoimen teoriaan." Kyseinen teoria on Siroson (1995) mukaan sovellutus biologisesta kehitysteoriasta, darwinismista. Sen avulla Pihkala selitti miesten ylivoimaisen urheilullisen kyvykkyyden verrattuna naisten kykyihin. Urheilu oli yksinkertaisesti luonnotonta kotiaskareita hoitaneille naisille. (Laine 1992b, 118; Sironen 1995; Wuolio 1996, 51-55.) SNLL sai Pihkalasta uskollisen ystävän. Hän tuki SNLL:n naiskilpaurheilua vastustavaa linjaa. (Vasara, 1997, 502.) Vuonna 1932 (9-10, 179) Pihkala luennoi Kisakentässä teoriaansa vedoten :

Naisten liikuntatarve ilmeisesti eroaa melko suurella määrällä miehen liikuntatarpeesta. Tämä on seurausta ennen muuta siitä syvästi käyneestä ja laajasta työjaosta, joka kymmenien, kenties satojen tuhansien vuosien kuluessa on valinnut ja varsinkin vallitsi sukupuolien välillä. Naisille kuului kodin ja sen lähimmän ympäristön piirissä suoritettavien taloustehtävien hoitaminen. -- Ja liikunnallinen tunne-elämä valitsi ilmaisumuodokseen suhteellisen pehmeäliikkeisen tanssin. Miehen toimintapiiri taistelijana - metsästäjänä ja sotilaana - oli paljon laajempi. Se ei vaatinut ainoastaan suurempaa kestävyyttä: Ratkaisevin merkitys oli sillä, miten mies pystyi suorittamaan erinäiset, niin

metsästykseseen kuin sodankäyntiinkin kuuluvat, rajua, hetkellistä voimanpurkausta vaativat tehtävät. -- Polvi polvelta tapahtuneen valinnan kautta, jossa näihin tehtäviin haluttomimmat karsiutuivat sukupuuttoon, nämä tehtävät kävivät vaistomaisesti mielenkiintoisiksi urheilutehtäviksi. Mies ja varsinkin mieheksi aikova poika kävi luonnostaan urheiluhulluksi.

Kovasta vastustuksesta huolimatta naiset urheilivat moderniin malliin, jopa kilpailivat, jo vuoden 1907 jälkeen. Naisia, jotka olivat liittyneet miesten johtamiin urheiluseuroihin eivät kahlinneet SNLL:n ja sivistyneistön mielipiteet urheilun sopimattomuudesta naisille. (Laine 1986, 76.) Kansanomaisissa kisailuissa mukana olleet ja fyysisistä työtä tekevät rahvaan naiset ponkaisivat kilpajuoksuun ja hiihtivät kilpaa sen kummemmin asiaa vieroksumatta. (Laine 1986, 76; Laitinen 1984a, 59.) Suomen mestaruuksista halukkaat naiset pääsivät 1910-luvulla mitteloimään mm. hiihdossa vuodesta 1911 lähtien ja jopa naisille erittäin epäsovivana pidetyssä lajissa, yleisurheilussa, vuodesta 1913 lähtien. Tosin 1920-luvun alussa SVUL luopui yleisurheilulajien järjestämisestä. Kisojen katsottiin olevan tarpeettomat. Naisiin satsaaminen oli tuhlausta. (Häyrinen 1989, 186; Laine 1998, 36.) Työväen urheiluliitto sen sijaan järjesti naisille yleisurheilukilpailuja myös kaksikymmenluvulla. Kun raskas ruumiillinen työ oli työläisnaisten jokapäiväinen oikeus, oli varsin luonnollista, että naisille sallittiin ponnistus myös urheilukentällä. (Heikkinen 1981, 43; Laine 1984a, 59.)

2.2.2 Varauksellinen hyväksyntä

Naisurheilu jatkoi keikkuvaa kehittymistään 1920-luvulla. Urheileminen sinänsä jo hyväksyttiin. Sen sijaan kilpailemisesta ja eri urheilulajien soveltuvuudesta naisille käytiin Suomessa edelleen kiivasta keskustelua. (Hakulinen 1996, 11-18.) Myönteistä tukea naisurheilu sai SNLL:n vuonna 1913 julkaisemalta urheilumerkkijärjestelmältä, joka kannusti naisia ja tyttöjä urheilemaan. Järjestelmän ideana oli saada naiset harrastamaan liikuntaa monipuolisesti ilman kilpailua. (Itkonen 1996, 175; Klemola 1996, 98; Meinander 1992a, 289). Myös Lotta-Svärd Yhdistyksen kehittyvä urheilutoiminta sai naisia liikkeelle. Lotilla oli oma kävely- ja hiihtomerkkijärjestelmä. He myös järjestivät tuolloin muodissa olleita prosenttihiihtoja, joissa kilpailtiin siitä, mikä osasto sai prosentuaalisesti eniten hiihtäjiä ladulle. (Vasara 1997, 500; ks. myös Itkonen 1995, 109-120 & Suomen hiihto 1926-1936.) Lotat kamppailivat henkilökohtaisista valtakunnallisista hiihtomestaruuksista

Suojeluskuntahiihtojen yhteydessä vuodesta 1928 lähtien. Mestaruuskisojen laduilla lykki vuosittain jopa 80-100 hamehelmaa. (Vasara 1997, 500.)

Naisurheilun kehitys sai 1920-luvulla vauhtia myös oppivelvollisuuslain (1924) jämäköittävästä koululiikunnasta. Monipuolistuvat liikuntatunnit lisäsivät tyttöjen liikuntataitoja ja innostusta. Kouluissa tytöt hiihtivät, luistelivat ja pelasivat erilaisia pallopelejä. Ohjelmassa oli myös yleisurheilua, tosin vähemmässä määrin kuin pojilla. (Wuolio 1993, 86-100; Hakulinen 1996, 16.) Koululiikunnassa oli kuitenkin edelleen suuria koulukohtaisia eroja. Opettajan oma suhtautuminen tyttöjen urheiluun vaikutti merkittävästi liikuntatuntien sisältöön. Erityisesti oppikouluissa tyttöjen liikunnan opetusta rajoittivat yhteiskunnassa hallinneet moraalii- ja sukupuoliasenteet. Raju urheilu ja erityisesti kilpailun ajateltiin turmelevan tyttöjen orastavan naisellisuuden. (Meinader 1992a, 296.)

Kansainvälisesti vuosia 1917-1936 pidetään naisurheilun voimakkaan etenemisen kautena (Boutilier & SanGiovanni 1983, 33, Laine 1984a, 57). Suomen naisten seuratussa tilannetta ulkomaiset sielunsisaret perustivat kansainvälisen naisurheiluliiton, "Federation Sportive Feminine Internationalin" vuonna 1921. Liitto otti päämääräkseen liittää naisten kilpailut olympialaisten ohjelmaan. Liiton toiminta tuottikin tuloksia: vuoden 1928 Amsterdamin olympialaisten ohjelmaan lisättiin viisi naisten yleisurheilulajia ja voimistelu. (Costa & Cuthrie 1994, 90; Laine 1998, 36.) Suomessa, erityisesti SVUL:ssa uutinen otettiin tyrmistyneenä vastaan. Häyrisen (1989, 187) mukaan SVUL:ssa Pihkalan johdolla naisten kilpailut torjuttiin jyrkästi ja asia herätti jopa "tunteenomaisia, naisvihamielisiä piirteitä." Myös SNLL oli kauhuissaan. Se järjesti jälleen kiertokyselyn Kisakenttälehteen. Tällä kertaa ruodittiin mm. yleisurheilukilpailujen sopivuutta naisille. (Collan 1928, 217-219; Hakulinen 1996, 14.)

Kysely paljasti, että suhtautuminen naisten kilpaurheiluun oli muuttunut myönteisempään suuntaan (Hakulinen 1996, 14). Myönteisellä kannalla oli mm. Helmi Paasonen (1928, 282-285), joka selosti Kisakentän lukijoille Työvään urheiluliitossa saamiaan kokemuksia naisurheilusta. Hänen mukaansa säännöllisesti ja järkevästi harjoitelleelle naiselle kilpaileminen ei ole ollut sen vaarallisempaa kuin miehellekään. Sen sijaan kilpailuissa menestyminen antoi naisille itseluottamusta, omanarvontuntoa ja rohkeutta. Myös Elina

Jääskeläinen (1928, 293-294) piti kilpaurheilua naisille sopivana. Itse asiassa paljon sopivampana, naisellisempänä ja terveellisempänä kuin yleisen mielipiteen hyväksymiä harrastusmuotoja jazonaamista, tupakointia ja ryyppäämistä, joiden parissa naiset olivat miesten rinnalla pääkaupunkiseudulla. Lisäksi hän arvosteli vanhoillista väkeä näin:

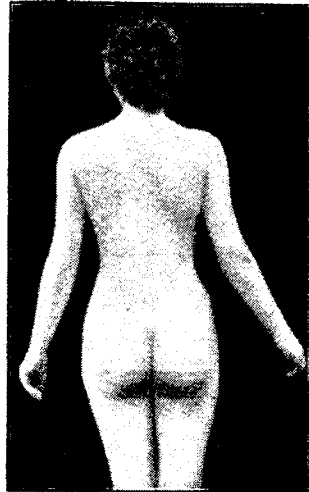
Nykyajan nainen on hämmästyttänyt näitä "lainlaatijoita" monella alalla, ja aina näille "uusille urille" tuleville naisille on päin kasvoja sanottu: tuo ei sovi sinulle. Mutta kun he siitä huolimatta ovat harrastustaan jatkaneet, niin vähän ajan perästä "ankara yleinen mielipide" on unohtanut entisen veisuun ja päinvastoin väittänyt, että tuohan on vallan luonnollista naiselle. Urheilussa asia on aivan sama. (Jääskeläinen 1928, 292.)

Osa kyselyyn vastanneista piti parhaana, että naiset ottaisivat kilpaurheilunsa omiin käsiinsä. Kun naiset johtaisivat omaa urheiluelämäänsä, pelätyn liikarasituksen ja treenaamisen uhka vähenisi. Kirjoituksissa kehoitettiin myös järjestämään enenevässä määrin naisten kilpailuja, jotta saataisiin kokemuksia ja tietoa naisten kilpaurheilusta. Lisäksi tärkeänä pidettiin lääkärintarkastuksia. Urheilla saivat vain täysikasvuiset terveet naiset. Huomattavaa on, että naisurheilukilpailujen kannalla oli myös miehiä, mm. Arvo Wartia ja tri Lauri Taipale. (Hakulinen 1996, 14; Kisakenttä 1928, 279-297.)

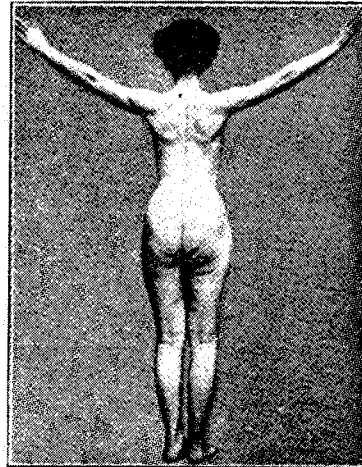
Kisakentän kyselyssä esille tulleet naiskilpaurheilun vastustajien lausunnot ja perustelut kulminoituvat mielestäni neljä vuotta myöhemmin vuonna 1932 Kisakentässä julkaistuun tohtori Kaarina Karin (1932, 170-176) seikkaperäiseen selostukseen kilpailumisen sopimattomuudesta naisille. Hän tarkastelee artikkelissaan kilpaurheilun keinoja, päämäärää ja seurauksia. Artikkelin vetoaa tunteisiin. Siinä kuvaillaan, kuinka naisellinen nainen muuttuu vähitellen kilpailuponnistuksissaan ja miehisiä lajeja harjoitellessaan miehen näköiseksi. Kasvonpiirteet muuttuvat koviksi, "kiukkuisiksi" ja jäykiksi. Myös vartalo menettää naisellisuutensa. *"Kilpaurheilussa naiset joutuvat miesjohdon alaiseiksi. Miehet johtavat miesmäisesti lyöden väkisinkin leimansa naiseen."*

Tohtori Kari (1932, 107-176) vetoaa myös vastuuseen, taloudellisuuteen ja kansakunnan etuun. Hän kirjoittaa, kuinka sopivalla liikunnanharjoittelulla tytöistä kasvatetaan terveitä äitejä ja ymmärtäväisiä kasvattajia. Yksipuolista harjoittelua vaativa kilpaurheilu puolestaan on vahingollista kehitykselle. Lisäksi ennätyksien ja voiton tavoittelu ajaa urheilijat pois aidon ruumiinkulttuurin ihannoinnista. Urheilusta voi tulla jopa elämän

päämäärä, jolloin se häiritsee työntekoa ja aiheuttaa taloudellista tappiota. Naisten osalta on myös huomioitavaa, että kilpailuihin lähetetyt naiset eivät läheskään aina pystyisi osallistumaan kilpailuihin. Nimittäin kilpailun hermojäännitys voi “todetun” tiedon mukaan aiheuttaa kuukautisten alkamisen juuri kilpailupäiväksi. Ne rahat, jotka kuluvat kyyditettäessä naisia turhaan kilpailuihin, voitaisiin käyttää monen sadan naisen terveyden ja kunnon edistämiseen.

Hyvin kehittynyt naisvartalo.

Miesmäisesti kehittynyt naisvartalo, joka on miesjohdon tulos (liiaksi telinevoim.)

Kuva 1. Karin (1932, 171) artikkelissa on runsaasti myös kuvia. Näillä kuvilla Kari havainnollistaa, kuinka kilpaurheilu rumentaa naisen vartalon.

Kari perustelee kantaansa myös tutkitulla tiedolla. Hän lainaa saksalaisen naistentautien klinikan professori Sellheimin lausuntoa naisurheilusta.

Liian runsas urheilu miesten mallin mukaan kehittää naisruumiin miesmäiseksi. Tämä ei koske ainoastaan ulkoista muotoa. Me näemme, että ennen säännölliset neliviikkoiset ruumiintoiminnot, jotka ovat tarkoitettut suvunjatkamiskyvyn ylläpitämiseksi, joutuvat epäjärjestykseen, jopa kokonaan häviävät. Naisen sukupuolielimet kuihtuvat, ja keinotekoisesti kasvatettu miesnainen on valmis. Että tämä riippuu vain urheilun ylenmääräisestä harjoittelusta, voidaan todeta seuraavasta: jos näet luovutaan näistä miesmäisyyteen johtavista harjoituksista, niin naisellisuus, jos muutokset eivät vielä ole menneet liian syvälle, voi jälleen korjautua entiselleen. (Kari 1932, 172.)

Kari päättää artikkelinsa enteillen naiskilpaurheilun läpimurtoa. Hän täsmentää, että vain silloin kun naisten urheilua johtaa nainen, voidaan olla vakuuttuneita, että toiminnoilla ei aiheuteta minkäänlaista kehityshäiriöitä tai epämuodostumia naissuvulle. Kari antaa myös

muita ohjeita: Jos naiset kilpailevat, tulisi heidän ehdottomasti valita naisellinen laji, kuten esimerkiksi kaunoluistelu, hiihtotyölylien hallinta, kuviouinti tai uimahypyt. Kilpailemisen saisi aloittaa aikaisintaan 21-vuotiaana, sillä vasta silloin naisen luusto on täysin kehittynyt. Kuukautisten aikaan kilpailemisesta tulisi täysin kieltäytyä. Lisäksi kilpailuja ennen tulee aina suorittaa lääkärintarkastus. (Kari 1932, 170-176.)

2.3 Tuulta purjeisiin

Vaikka 1920-luvun lopun tiukka keskustelu olikin paljastanut yleisen mielipiteen muuttuneen myönteisemmäksi naisurheilua kohtaa, eivät urheilupäätäjät voineet antaa periksi. SVUL yritti jopa olympialakkoviritelmällään herättää kansainvälistä huomiota. Pihkala esitelmöi, että naisten kilpailut tulisivat muodostumaan joko yleiseksi huvitukseksi tai vaatisivat siveyspoliisin puuttumista asiaan. Pahinta asiassa oli se, että Amsterdamissa 1928 olympialaisiin mukaan otetut naisten lajit syrjäyttivät kisoista kolme suomalaista menestyslajia. (Häyrinen & Laine 1989, 187; Launonen 1996, 75.) Vasta Los Angelesin olympialaisten jälkeen 1932 urheilujohtomme mieli alkoi muuttua. Keksiittiin, että naisten avullahan voitaisiin ehostaa Suomen mitalitiliä. (Laine 1998, 36.) Urho Kekkonen (1932) kirjoitti Keski-suomalaiseen kyseisenä vuonna näin:

Kun kansainvälinen urheilullinen kilpailu on kehittynyt niin kovaksi, ja kun urheiluun yhdistyy mitä tärkeimmät kansainväliset intressit, niin ymmärtääkseni Suomenkin kannalta olisi välttämätöntä vihdoin ottaa vakavasti pohdittavaksi naisurheilun varsinainen alkaminen. Ikävä kyllä erikoisesti naisliikuntakasvatustyön tekijät ovat tätä vastaan -- Miesten taholta ei reformi tässä suhteessa voi tulla. Olisi saatava aukko naisten omaan rintamaan ja aloitteen teko naisten omasta joukosta, niin asia menisi helposti ja luonnollista tietä eteenpäin.

Miehillä taisi olla työ taivutella SNLL:n johtohenkilöt, erityisesti puheenjohtaja Kari myötämieliseksi naiskilpaurheilua kohtaan. Laineen (1986, 78-79) mukaan SNLL oli valinnut konservatiivisen naiskäsityksen ja kieltäytymällä kilpaurheilusta se sai mahdollisuuden hallita omaa alaansa ilman miesten holhousta. Naisten linjaa ohjasi pelko siitä, että hyväksymällä kilpaurheilun he menettäisivät itsemääräämisoikeutensa. Ehkä naiset aistivat myös, että naisurheilun kehittämisspyrkimykset eivät johtuneet puhtaasti

halusta parantaa naisen asemaa, vaan myös kansallisesta edusta, mikä on luettavissa Kekkonenkin kirjoituksesta. (Laine 1984a, 58; 1986, 78; 1996, 44.)

Oli päämäärä mikä tahansa, Los Angelesin kisojen jälkeen jälleen herännyt vilkas keskustelu vei naisurheilua eteenpäin. Akateemisten nuorten naisten piireissä levisi vireä kilpailuharrastus ja pääkaupunkiseudulle syntyi ensimmäinen naisten urheiluseura, Helsingin naisurheilijat. Muiden maiden naisten saamaa etumatkaa lähdettiin ottamaan kiinni. Matka loppui kuitenkin kesken ja debyyttiolympialaisissaan Berliinissä vuonna 1936 naisyleisurheilijamme jäivät ilman mitaleja. Samalla lakastui miesten into ja Pihkala sai hymistä tyytyväisenä. (Halmesvirta 1997, 198; Häyrinen & Laine 1989, 188; Laine 1998, 36; Vasara 1997, 501-502.) Olihan hän yrittänyt opettaa sivistymätöntä kansaamme: “Ja sanan urheilu lähimpänä, siihen kuuluvana mainesanana on “miehekäs”; “manly sports” puhutaan englannin kielessä” (Pihkala 1932, 179).

Edistyksellisen 1930-luvun alun jälkeen naisurheilumme kehittyminen hidastui ulkomaisen esimerkin näyttämänä. Poliittisen konservatismiin kasvaessa kohti 1930-luvun loppua, naisurheilun vastustajat saivat jälleen jalansijaa ja naisurheilijoiden määrä väheni. (Stanley 1996; Laine 1986, 80; 1992, 206; Boutilier & SanGiovanni 1983, 33; Vasara 1997, 501-502.) Rotuhygienian nousukaudella kavahdettiin ns. rajatapauksia: naisellisia miehiä ja miehisiä naisia. Urheilulla pestiin miehistä pois naisellisuus ja voimistelulla kehitettiin naisten sukupuolisuutta. (Laine 1992a, 211; Eskelinen 1996, 25.) Tri Kari (1932, 173) kirjoitti aiheesta Kisakenttään näin:

On olemassa “naisellisia” miehiä ja “miesmäisiä” naisia. Viimeksi mainitut ovat perineet joko enemmän tai vähemmän miehisiä luonteenpiirteitä tai ruumiillisia ominaisuuksia. Voimme olettaa, että juuri näillä naisilla on erityisen suuri vetovoima kilpaurheiluun, koska heillä on edellytyksiä saavuttaa tuloksia -- Onko meillä mitään syytä kehittää ja voimistuttaa silmiinpistäviksi naisessa ehkä esiintyviä miesmäisiä ruumiillisia ominaisuuksia? - Ei totisesti! Päinvastoin tällaisten naisten tulee tyydyttää liikuntatarvettaan sellaisilla harjoituksilla, jotka vahvistavat heidän naisellisia ruumiinpiirteitään ja ominaisuuksiaan.

Urheilevat naiset jäivät 1930-luvun lopulla erikoisyksilöiksi, jotka ratkaisivat eteen tulevat vastukset omalla päättäväisyydellään. Toisaalta heitä ihailtiin, toisaalta kauhisteltiin. Jätettiinpä täysin huomioimattakin. (Pirinen 1993; Eskelinen 1996, 26) Naisurheilu jäi

Suomessa odottamaan toisen maailmansodan jälkeistä uutta nousuaan. Muissa Pohjoismaissa kehitys oli samansuuntainen. (Laine 1996, 46.)

2.4 Naiset hiihdon historiassa

Hiihdolla on Suomessa monituhatuotinen historiansa. Tuskin ilman hiihtotaitoa tätä pohjoista maata olisi voinut edes asuttaa. Olaus Magnuson mainitsee jo 1600-luvulla Roomassa julkaisemassaan Pohjoisten kansojen historiassa, että suomalaiset ovat innokkaita hiihtäjiä ja hiihtävät jopa kilpaa toistensa kanssa. (Paasilinna 1998, 58; Vilkuna 1994, 12-15.) Varsinainen hiihtourheilu alkoi kuitenkin muun urheiluinnostuksen tapaan vasta 1800-luvun lopulla. Kansallinen herääminen ja sportti-innostus tekivät hiihtämisestä suurta muotia. Siitä tuli vapaa-ajan harrastus ja oikea urheilulaji. (Heikkinen 1981, 1; Paasilinna 1998, 58; 35-39.)

Ensimmäiset uuden urheilukulttuurin innoittamat hiihtokilpailut pidettiin Tyrnävällä maaliskuussa 1879. Näistä kilpailuista kertovat monet selaamani urheilun historiaa käsittelevät teokset. Harvemmissa sen sijaan mainitaan, että noissa mitteloissa hiihti myös neitokaisia, jopa palkintosijoille. (Kirjavainen 1969, 6; Paasilinna 1998, 65; Raatikainen 1978, 7.) Raatikaisen (1978, 7) mukaan suomalainen nainen onkin hiihtänyt kauemmin kuin kukaan muu, Suomen mestaruuksistakin jo vuodesta 1911 lähtien. Kansainvälisille laduille naisillamme oli kuitenkin vielä matkaa.

Olympialaisten ensimmäistä kolmikymmenvuotisjaksoa tarkasteltaessa on helppo havaita naisten niukan lajivalikoiman painottuneen enemmän taitolajeihin kuin voima- ja kestävyyslajeihin (Keskitalo & Siitonen 1977, 50-53). Sitä, miksi hiihto kestävyyttä ja ponnistelua vaativana lajina hyväksyttiin Suomessa naisille sopivaksi urheilumuodoksi (Wuolio 1996, 52), eivät aikaisemmat tutkimukset juurikaan selitä. Ehkä hiihtäminen oli niin tavallista ja huonojen kulkuyhteyksien seuduilla tarpeellistakin, ettei sitä yht`äkkiä voinut naisilta kieltää. Heikkisen (1981) mukaan hiihto tunnustettiin kaikissa yhteiskuntapiireissä kansallisurheiluksi, jonka katsottiin olevan luonteva ja terveellinen liikuntamuoto kaikille. Toki kansainvälisen kilpaurheilukulttuurin miehisyys heijastui rakkaaseen talvilajimmekin. Suuret, merkittävät hiihtokilpailut, kuten Oulun hiihdot

järjestettiin alkuun vain miehille. Naishiihtäjät pääsivät sivakoimaan noihin kilpailuihin vasta reilut 30 vuotta myöhemmin vuonna 1922. (Kirjavainen 1969, 70.)

Kaksikymmenluku oli aikaa, jolloin ovet aukenivat naisille muihinkin kansallisiin suurhiihtoihin. Esimerkiksi Ounasvaaran talvikisoissa oli naisten sarja heti ensimmäisenä kisavuonna 1927. Merkityksellistä lienee ollut myös se, että naiset olivat mukana kansainvälisissä Lahden kongressikisoissa vuonna 1926. Tosin heidän sarjansa hiihrettiin kansallisena. Päästiinpä kuitenkin näyttämään mallia muiden maiden urheiluväelle. (Jussilainen 1998, 73; Kirjavainen 1969, 142.)

Vasaran (1997, 501) mukaan naishiihdon leviämistä vaivasi hiihtävien naisten vähyys. Vaikka 1920-luvulla saatiinkin naisten sarjat suurimpiin kansallisiin hiihtotapahtumiin, lakkautettiin esimerkiksi Salpausselän kisojen naisten sarja vuonna 1934 hiihtäjien vähyden vuoksi. Toisaalta Suomen hiihtoliiton julkaisun (1937) mukaan suuriin 1930-luvulla järjestettyihin massa- ja prosenttihiihtoihin osallistui runsaasti naisia. Esimerkiksi Varkauden Tehtaan -hiihdoissa hiihti 509 naista vuonna 1935. (Ks. myös Heikkinen 1981, 62-65; Itkonen 1995, 109-122)

Naishiihdon kehitys näyttää seurailevan muun naisurheilun kehitystä. Aluksi, ennen virallisen urheilukulttuurin pesiytymistä, naiset osallistuivat kylä- ja pitäjähiihtoihin ilman kenenkään ihmettelyjä (Kirjavainen 1969, 70). Suurten rahahiihtojen ja kilpaurheilun muotoutumisen vuosina (1900-1920) naisten tehtäväalueeksi hahmottui urheiluseuroissa kahvinkeitto ja urheilumerkkien ompelu (Laine 1996, 76). Seuraavina vuosikymmeninä kehitys eteni aaltoillen. Kansakoulujen hiihtokilpailut ja Lotta-järjestön urheilutoiminta tukivat osaltaan myönteistä kehitystä. (Wuolio 1993; Vasara 1997; Kirjavainen 1953, 58.) Naishiihtoa tekivät tunnetuksi myös edellä kuvaamani prosenttihiihdot. Kehityksen jarrupoljinta puolestaan painoi miesten pelko naisten tasa-arvopyrkimyksiä kohtaan ja hiihdossa olennaisesti esiin tullut pukeutumiskysymys. Naisten pukeutuminen housuihin aiheutti paheksuntaa. (Häyrinen & Laine 1989; Hakulinen 1996, 11)

Toisin kuin kesälajeissa, hiihdossa naisten osallistumista olympialaisiin ryhdyttiin suunnittelemaan vasta toisen maailman sodan jälkeen. Suomalaiset urheilujohtajat olivat aloitteentekijöitä tässä asiassa. Pohjoismaisessa hiihtokonferenssissa Kööpenhaminassa

vuonna 1948 he esittivät naisten 10 kilometrin hiihdon ottamista Kansainvälisen hiihtoliiton, FIS:n kilpailuohjelmaan. Pohjoismaat hyväksyivät ehdotuksen yksimielisesti. Sen sijaan FIS:n johtokunnan kokouksessa samaisena vuonna sai Suomen edustaja, Arvo Himberg panna liikkeelle koko tunnetun puhuja- ja kielitaitonsa (Kalonieniemi 1949, 81). Naisten 10 kilometrin hiihto hyväksyttiin lopulta FIS:n ohjelmaan, mutta päätöstä sen liittämistä olympia- ja MM-kisojen ohjelmaan ei vielä tehty. Suomen ja Ruotsin tuli ensin osoittaa naishiihdon soveliaisuus FIS:n pituushiihto- ja naiskomiteoille. (Eljanko 1969, 215; Kaloniemi 1949, 79-81; Raatikainen 1978, 7.)

Seuraavana talvena, vuonna 1949 järjestettiin Keski-Euroopassa kolme kansainvälistä hiihtokilpailua naisille. Suomesta kiertueelle matkasivat Kerttu Pehkonen ja Lydian kaksoissisko, Tyyne Wideman. (Simeoni 1950, 13-14.) Jussilainen (1998, 98) kuvailee kiertueen Sveitsin osakilpailua näin: "Kun eräänlaisissa epävirallisiksi laskettavissa naisten MM-kilpailuissa Grindelwaldissa Sveitsissä 20-vuotias vaalea Kerttu Pehkonen tuli kuin leimaus, vaikea siinä oli enää osaamisesta ja naisellisuudesta kehitellä mitään verukkeita". (Myös Juurtola 1950, 64.) Lumien sulettua kesäisessä FIS:n konferenssissa naisten hiihto lopulta hyväksyttiin olympia- ja MM-kisojen ohjelmaan. Ehtona kuitenkin oli, että Suomessa ja Ruotsissa järjestetään suuria kansainvälisiä hiihtoja talvina 1950 ja 1951, jotta keskieuropalaiset hiihtäjättäret saavat kokemusta ennen ensimmäisiä olympialaisia vuonna 1952. (Kalonieniemi 1950, 18; Raatikainen 1978, 7.) Suomessa naishiihto lähti iloiseen nousuun (Simeoni 1950, 14).

3 ANKKUROITUMINEN NAISTUTKIMUKSEEN

Tutkimuksessani kulkee jännite sukupuolien, miehen ja naisen mahdollisuuksien välillä. Tutkimukseni ei kuitenkaan ole perinteistä tasa-arvotutkimusta, jossa naisten osallistumismahdollisuuksia ja asemaa verrataan normina pidettävään miesten asemaan (Laitinen 1988, 103). Se vastaa ennemminkin modernin naistutkimuksen haasteeseen, jossa sukupuoli nähdään monisyisemmin, jatkuvasti uudelleen rakentuvana ja itseään ja maailmaa määrittävänä (Gordon 1997; Jokinen 1997; Koivunen 1988; Kosonen 1998, 17, 41). Tässä kappaleessa ankkuroin tutkimukseni naistutkimuksen lähtökohtiin, kerron hieman suomalaisesta liikuntatieteellisestä naistutkimuksesta ja selvennän, mitä tutkimuksessani jatkuvasti esiin nouseva sukupuoli merkitsee ja kuinka olen sen määritellyt.

Naistutkimus on monitieteellinen, 1960-luvulla naisliikkeestä alkuvoimansa saanut tutkimusala. Sen lähtökohtana on naisten historiallisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallisen aseman, seksuaalisuuden ja sukupuolijärjestelmän tutkiminen. (Naistutkimusraportti 2/1996) Liikuntatieteissä naistutkimus on kulkenut samaa polkua kuin muissakin tieteissä. Ensin tutkimus painottui naisten aseman selvittämiseen (yhteiskuntatieteissä 1960-luvulla, suomalaisessa liikuntatieteessä 1970-luvulla). Suomessa mm. tutkittiin Kalevi Heinilän johdolla naisten osuutta liikuntakulttuurin eri osa-alueilla. (Laitinen 1988, 103.) Kun naisten marginaalinen asema oli näytetty toteen, siirryttiin kritisoimaan naisten näkymättömyyttä tieteessä. Tiedettä tehtiin vain miehishillä aloilla. Sukupuolijärjestelmä ei ainoastaan tullut esiin naisen ja miehen välisessä hierarkiassa, vaan se ulottui myös tilallisiin arvojärjestyksiin (Jokinen 1997). Naisten tilat, koti ja yksityinen elämäalue olivat tutkimuksellisesti arvottomia. Naistutkijoiden korjaava ohjelma olikin 1970-luvulla selvä: oli arvosteltava havaintokontekstien rajallisuutta ja tuotettava lisää kokemusperäistä tietoa naisista. (Koivunen 1988; Saarinen 1988: 1993.)

1980-luvulle tultaessa naistutkimus suuntasi kritiikkinsä tieteen metodologiaan, tulkintakehyksiin, käsitteisiin ja teorioihin. Ongelmana ei enää pidetty mieskeskeisyyttä, vaan miespainotusta. Mies oli punoutunut tieteen syvärakenteisiin asti: mies esitettiin tutkimuksissa sukupuolettomana, universaalina ihmisyytenä, jota vasten nainen näytti

vajavaiselta. Ongelmaa lähdettiin naistutkimuksessa purkamaan asettamalla naisten maailma tutkimuksen keskiöön. Tutkimuksessa ei enää nojattu perinteiseen miehiseen tieteenteoriaan, vaan naiset käyttivät omia pehmeämpiä (usein laadullisia) menetelmiään. Vuorovaikutuksen ja subjekti-subjekti-suhteen katsottiin olevan tie vapautumiseen. Naistutkimukselle muotoutui tyypilliseksi organisatorisesti latteat verkostot ja tasavertaiset suhteet, jotka nopeuttavat uusien ajatusten leviämistä. (Saarinen 1993.)

Suomalaisessa liikuntatieteessä 1980-luku oli aikaa, jolloin varsinainen naistutkimus alkoi. Perustettiin Liikunta ja naiset (LIINA) -tutkimusprojekti, jossa ajan hengen mukaan korostettiin tiedostavaa tutkimusotetta. Katsottiin, että keskusteleva ja avoin tutkimustapa on emansipatorista hyödyttäen niin tutkimuksessa mukana olevia, sivusta seuraajia kuin tutkijoitakin. Projekti tuotti tutkimuksia usealta eri näkökulmalta, mm. Leena Laineen voimin naisliikunnan historiasta. (Laitinen 1988; Kosonen 1991.) Yleisesti 1980-luvun naistutkimus miellettiin tieteelliseksi vallankumoukseksi, paradigmaasteeksi.

Yhteiskuntatieteen perustaja-isiin otettiin etäisyyttä ja korostettiin, että naistutkimusta tulee tehdä naisten toimesta tutkien naisten maailmaa ja kehittären jatkuvasti uusia tutkimusmetodeja. Naistutkimus kritisoi tieteen olemusta ja esitti uusia näkemyksiä siitä, mitä tiede on. 1980-luvun naistutkimuksen saavutuksena voidaan pitää sitä, että myös mies alettiin nähdä sukupuolena ja sukupuoli puolestaan yhteiskunnan luomana järjestelmänä. (Saarinen 1988; 1993.)

1990-luvulle tultaessa oli naistutkimuksen kritiikki löytänyt itselleen jälleen uuden kohteen. De Lauretisin (Koivunen 1988; de Lauretis 1988) johdolla alettiin kritisoimaan naistutkimusta itseään, ja sen yksinkertaistavaa sukupuolijakoa miehiin ja naisiin. Naistutkimuksen vahva sukupuolen kategoria oli purettava ja nostettava esiin niin naisten kuin miestenkin välisiä keskinäisiä eroja (Saarinen 1993). De Lauretisin (Koivunen 1988; de Lauretis 1988) käsityksen mukaan sukupuoli on alati muuttuva, subjektiivisten kokemusten kautta syntyvä ja subjektin itsensä valitsema ja ylläpitämä. De Lauretis (Koivunen 1988) korostaa, että tiettyinä historiallisena hetkenä (sukupuoli) identiteetti on konventioihin perustuva sosiaalinen konstruktio. Sukupuoli on siis sosiaalinen ja liittää ihmisen tiettyyn sosiaaliseen luokkaan. Toisaalta sukupuolinen identiteetti on myös itseilmaisun tulosta, autenttisen henkilökohtaisen kokemuksen synnyttämää ja kokemukset rakentavat sukupuolta jatkuvasti uudelleen. Sukupuoli-identiteettimme vaihtelee siis ajasta

ja paikasta toiseen. Se on aina dynaamisessa liikkeessä ja vastaa niin sisäsiimme kuin ulkoisiinkin vaatimuksiin.

1990-luvulla naistutkimuksen päävirran rinnalla on elänyt ruumiskeskeinen feminismi (Julkunen 1997). Ruumiillisuus, ennen muuta naisruumiin määrittely ja muovaaminen, on aina kuulunut feminismiin ydinkysymyksiin, mutta ruumiskeskeisessä feminismissä ruumis nostetaan tutkimuksen lähtökohdaksi. Näkökulman mukaan ruumis ei ole vain biologiaa, vaan se on myös sosiaalista. Ruumis on sukupuolen kirjoituspinta ja siihen tallentuvat muistomme ja kokemuksemme. Esitämme ruumillamme sukupuoltamme: otamme asentoja, liikumme ja koristamme ruumistamme. (Jokinen 1997; Pirinen 1993, 6.) Ruumiillisuuden tutkiminen on ollut myös yksi LIINA-projektin tutkimusalueista (Kosonen 1991) ja se on tullut uudella tavalla tärkeäksi myös yhteiskuntatieteen alueella (Jokinen 1997). Ruumiillisuuden tutkiminen on avannut mielestäni uuden tärkeän yhteyden liikuntatieteen ja yhteiskuntatieteiden välille.

Omassa tutkimuksessani sukupuoli käsitetään modernin naistutkimuksen tapaan konstruktioksi: historialliseksi, kulttuuriseksi, koetuksi ja omaksutuksi. Lähtökohtanani on, että sukupuolella on eroja niin sukupuolen sisällä kuin subjektin sisälläkin. Erot tulevat aineistossani selkeästi esiin ja ne ovat tutkimukseni kannalta arvokkaita. Ruumiillisuus on tutkimuksessani taka-alalla, mutta se nousee esiin muutamissa tarinoissa kuvaten naisen asemaa: naisen ruumiille osoitettu paikka ja asento kertovat naisen alistettusta asemasta. Tutkimukseni ankkuroituu naistutkimukseen myös käyttämäni tutkimusmenetelmän kautta. Olen seurannut naistutkimuksen ns. kaksoisstrategiaa: ensinäkin olen nostanut tutkimuskohteekseni naiseuden ja naisen maailman ja toiseksi olen suhtautunut kriittisesti valtavirran käsityksiin tieteestä. Olen pyrkinyt vuorovaikutukseen tutkittavieni kanssa ja murentanut raja-aitaa tutkittavien ja tutkijan väliltä. (Saarinen 1993.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Aineiston narratiivinen luonne

Laadulliselle aineistolle on tyypillistä ilmaisullinen rikkaus ja monitasoisuus (Alasuutari 1999, 84). Se ohjaa tutkijaa oivaltamaan ja löytämään uusia näkökulmia, eikä ainoastaan todentamaan ennestään epäiltyjä asioita. Laadullista aineistoa leimaa usein myös narratiivisuus, tarinallisuus, sillä narratiivisuutta pidetään yhtenä ihmiselle tyypillisenä tapana tehdä selkoa todellisuudesta. Jäsennämme kokemuksiamme rakentamalla niistä tarinoita. (Eskola & Suoranta 1998, 22.) Toisaalta on myös esitetty, että todellisuudella, etenkin inhimillisillä kokemuksilla on eräänlainen esinarratiivinen luonne. Narratiivinen tietoisuutemme ikään kuin muokkaisi tapaamme kokea ja jäsentää elämäntapahtumia juonellisiksi kokonaisuuksiksi, joilla on alku, keskikohta ja loppu. Elämämme olisi tämän mukaan tarina, vaikka sitä ei koskaan kerrottaisikaan. Tähän perustuen tarinoita pidetään merkittävinä ja antoisina tutkimusaineistoina. (Saarenheimo 1994, 221-222.)

Tutkimukseni aineistossa tarinallisuus tulee selkeästi esiin: Siiri ja Lydia kertovat elämästään ja kokemuksistaan tarinoita. Heidän tarinansa ovat omaelämäkerrallisia, mutta ne eivät ole varsinaisia omaelämäkertoja, joissa kirjoittaja tai kertoja käy läpi omaa elämäänsä kronologisesti ja monelta eri kannalta (Silvennoinen 1996). Siiri ja Lydia katsovat tarinoissaan elämäänsä urheilu-uransa kautta. Nimitän heidän muistelmiensa yksinkertaisesti elämäntarinoiksi, muistoiksi ja kertomuksiksi.

4.2 Tutkimuskohteena elämäntarinat

Tarinalliselle tutkimusotteelle on ominaista teoreettinen ja metodologinen monimuotoisuus. Koska eri tutkijoiden ongelmat ja aineistolle esittämät kysymykset poikkeavat toisistaan, ei yhtä oikeaa lukutapaakaan voida määrittää. (Hyvärinen 1998, 311; Hänninen 1999, 30; Saarenheimo 1994, 221.) Perustavanlaatuisen narratiivisen tutkimuksen kysymys on, mitä ihmisten kertomukset ja puheet elämästään voivat tutkimuksellisesti antaa. Tutkijan on selvitettävä, mikä on todellisen elämän ja

kertomuksen välinen suhde ja millainen arvo on yhden ihmisen tarinalla. (Saarenheimo 1994, 221.)

Elämäkertoissa kohtaa yksilöllinen kokemus ja sosiaalinen ympäristö. Omaelämäkertaan valikoituu aineksia yksilön omien tärkeyskriteerien mukaisesti, mutta valikointia ohjaavat kulttuuriset elämänjäsenyydet ja kerronnalliset konventiot. (Hyvärinen 1998, 320; Vilko 1990, 81-82) Elämäkertojen sosiologisessa ja yhteiskunnallisessa tutkimuksessa pyritään usein tiivistämään suurta aineistoa. Monia elämäkertoja lukemalla, vertaamalla ja tosiasioita tarkistamalla kiteytetään niistä löytyvä yhteinen, joka koskee tutkittua sosiaalista kategoriaa. Tällaisessa tutkimusotteessa häivytetään taustalle elämäkertojen subjektiivisuus ja elämäkokemisen henkilökohtaisuus. Yksittäisen ihmisen tarina ei ole tutkimuksellisesti kovin arvokas. Tärkeämpänä nähdään elämäkertojen kulttuuria ja yhteisöä kuvastava ominaisuus. (Hyvärinen 1998.)

Kuvattu tiivistämisen lukutapa ei mahdollista yksittäisten tarinoiden tarkkaa analysointia (Hyvärinen 1998, 312). Kun tavoitteena on tuoda esiin tutkittavien ainutlaatuisuus ja erityisyys, keskitytään elämäkertojen analysoinnissa vain muutamaankertomukseen (Vilko 1998, 31). Eskolan ja Suorannan (1998, 126) mukaan silloin, kun ei tavoitella objektiivista elämäkertaa, joka kertoisi tarkalleen kuinka asiat ovat tapahtuneet, puhutaan subjektiivisesta elämäkerrasta. Subjektiivisessä elämäkerrassa on kysymys oman elämän arvioinnista ja arvoista, siis siitä, miten ihminen näkee oman elämänsä tapahtumat. Subjektiivista elämäkertaa ei täydennetä objektiivisella dokumenttiaineistolla. Se on arvokas sinällään heijastaen tutkittavan elämää, mutta ennen kaikkea kertoen hänen tavastaan nähdä elämänsä ja kertoa siitä tietyllä hetkellä.

Tutkimuksessani Siirin ja Lydian elämäntarinoita on käsitelty subjektiivisina elämäkertoina. Olen säilyttänyt tulkinnoissani heidän omat merkityksenantonsa ja vaalinut heidän erityislaatuisuuttaan. Tarinoiden totuudenmukaisuutta en ole epäillyt. Lähtökohtanani on, että jokaisella ihmisellä on monta tarinaa. Kuulija ja konteksti määräävät, mitä niistä kerrotaan. (Roos 1988, 48.) Hyvärisen (1998, 317) mukaan tarinalle on kuulijana myös kertojan oma identiteetti, jota kertomalla rakennetaan. Hyveeseen pyrkivän ihmisen kertomus pyrkii oikeellisuuteen ja yhtenäisyyteen.

Muistaminen ja muisti tuovat tarinoiden tutkimukseen mielenkiintoisen lisäelementin. Muistoissa saa etäisyyttä arkipäivän rutiineihin ja näin ollen päästään kyseenalaistamaan ja tarkastelemaan koettuja asioita uudesta näkökulmasta (Kosonen 1998, 25). Tässä tutkimuksessa muistia pidetään konstruktiivisena asioiden uudelleen järjestäjänä. Muistaminen ei ole suoraviivaista asioiden mieleen palauttamista, vaan konstruktiota, jonka pohjana on alati muuttuvat toiminnalliset skeemat. Muistot henkilökohtaisista elämäntapahtumista ovat jatkuvasti muuntuvia, mutta niitä säätelee kuitenkin tietty tosiasiallisuus. Muistelemalla annetaan merkityksiä alunperin järjestyttömille tapahtumille. Muistelu ja muistojen kertominen vaikuttaa sekä kertojaan että kuulijaa. Muistojen kertomiseen liittyy aina siis sosiaalinen tilanne, jossa ne kerrotaan. (Saarenheimo 1994, 224-225) Tutkimuksessani muistot kerrottiin tutkijoille. Muistoihin piirtyi erityinen "totuuden kertomisen" väri, joka tulee esiin sekä aineiston käsittelylukujen yhteydessä, että pohdintaluvussa *Kolmen naisen kohtaaminen*.

4.3 Luotettavuuden arviointi

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole syntynyt vakiintunutta käytäntöä tai käsitteistöä. Usein kvalitatiivisen tutkimuksen tekijä kokee perinteiset luotettavuutta kuvaavat käsitteet ongelmallisiksi, sillä ne perustuvat olettamukseen, että on olemassa yksi todellisuus. Laadullisessa tutkimuksessa huomioidaan tutkijan subjektiivisuus; tutkija voi tuoda esiin tutkittavasta vain yhden näkökulman. Eskolan ja Suorannan (1998, 221) mukaan laadullisen tutkimuksen keskeinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse tekemineen ja esittämineen valintoineen. Tutkijan on jatkuvasti arvioitava tekemiään ratkaisuja ja raportissaan selkeästi esitettävä tutkimuksensa kulku. Lukijan pystyttävä seuraamaan tutkijan ajatusvirtaa ja kyettävä hyväksymään tai riitauttamaan se (Mäkelä 1990, 53-59; Syrjäläinen 1994, 102).

Eskola ja Suoranta (1998, 214) jakavat tutkijan vaikutuksen tutkimuksen luotettavuuteen sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäinen validiteetti viittaa tutkimuksen tieteenteoreettisten lähtökohtien, käsitteiden ja menetelmien yhteensopivuuteen. Aineistonani on kahden naisen muistelmia. Tavoitteenani on selvittää heidän kokemuksiaan. En pyri yleistyksiin. Huomioin myös tulkintojeni subjektiivisuuden.

Ulkoisen validiteetti tarkoittaa aineiston ja siitä tehtyjen tulkintojen pätevyyttä. Se mittaa sitä, kuinka hyvin tutkija on onnistunut havainnoimaan tutkittavaa kohdetta juuri sellaisena kuin se esiintyy ja kuinka hyvin tutkija pystyy osoittamaan omien rekonstruointiensa vastaavan tutkittavien alkuperäisiä jäsenyyksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 214; Syrjäläinen 1994, 101.) Alkuperäisten, ”paljaiden” kokemusten saavuttaminen elämäkerrallisella haastattelumenetelmällä on vaikeaa. Aika on muovannut kokemuksia, kaikkea ei enää muisteta, eikä kaikkea haluta edes kertoa. Tämä elämäkerralliseen muisteluun ja elämäntarinoiden kertomiseen liittyvä seikka on huomioitava tulkintoja tehdessä. (Hänninen 1999, 20).

Ulkoisen pätevyyden lisäämiseksi olen tarkastuttanut tekemäni tulkinnat Siirillä ja Lydialla. Olen luettanut tekstejäni myös laadullisin menetelmin pro gradu -tutkielmaansa työstävällä opiskelijakollegallani sekä työn ohjaajillani. Myös syventymiseni urheilun rakenneshistoriaan lisää tutkimukseni ulkoista pätevyyttä. (Roos 1987, 62-63). Aittoa ajankuvaa en kuitenkaan tekstien pohjalta ole voinut sisäistää. Katson väkisinkin tutkimuskohdetta ulkopuolisin silmin, mutta etäisyydestä voi olla hyötyäkin. Minulle tarinoissa ei ole itsestäänselvyksiä, joita ehkä ajassa itse eläneellä voisi olla.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida myös aineiston riittävyydellä. Puhutaan aineiston kylläntymisestä. Aineiston kylläntyminen tarkoittaa sitä, että uudet tapaukset eivät tuota enää uutta tietoa tutkimusongelmaan. (Kvale 1996, 101; Eskola & Suoranta 1998, 62-63.) Aineiston riittävyden varmistamiseksi Lydiaa ja Siiriä haastateltiin kaksi kertaa. Tutkimukseni aihe ja aineistonkeruumenetelmä on kuitenkin sen luontoinen, ettei aineisto varmasti koskaan saavuta täydellistä kylläntymispistettä. Kahdella haastattelulla koen kuitenkin saaneeni aineistoa riittävästi kuvatakseni tutkimusongelmaa tarpeeksi laajasti ja erityisesti päästäkseni analysoimaan ja tulkitsemaan sitä syvällisesti.

Tutkimuksen luotettavuutta ja merkittävyyttä arvioitaessa keskustellaan usein tutkimuksen toistettavuudesta ja yleistettävyydestä. Kun tutkimuksen tarkoituksena on inhimillisen tiedon lisääminen ja vanhojen ajatusmallien murtaminen, yleistämisen vaatimus on keinotekoinen. Useimmiten tutkimuksen ainutlaatuisuus ja dynaamisuus tekevät perinteisen reliabiliteettitarkastelun jopa mahdottomaksi. Tutkija ei kuitenkaan voi ohittaa toistettavuuden vaatimusta ylimalkaisella menetelmien ja tulkintasääntöjen selvittämisellä.

Huolellinen tutkija esittää tutkimusraportissaan kaikki ne tulkintasäännöt, joihin tutkimuksen tulokset perustuvat. Tärkein laadullisen tutkimuksen luotettavuuden mittari onkin tutkimusprosessin johdonmukaisuus. Se, että käytetyt ja valitut tieteenteoreettiset lähtökohdat, aineisto, analyysi ja tulkintamenetelmät sekä raportointi liittyvät saumattomasti yhteen. (Alasuutari 1994, 206; Eskola & Suoranta 1998, 221; Mäkelä 1990, 57; Perttula 1995; 102; Syrjäläinen 1994, 101.)

Seuraavaksi esitän aineistoni käsittely- ja tulkintamenetelmät. Menetelmiä selvittäessäni punoutuvat tieteenteoreettiset lähtökohtani, menetelmävalintani ja aineisto tiiviiksi kokonaisuudeksi. Kappaleet toimivat tutkimukseni tärkeänä luotettavuuden mittarina.

4.4 Aineiston käsittely

Suoritin aineiston hankinnan ja teknisen käsittelyn yhdessä myöhemmin aiheesta pro gradu -tutkielmansa tekevän Lotta Isopahkalan kanssa. Ennen aineiston hankintaa pohdimme, kuinka monta haastateltavaa tarvitsisimme. Oli selvää, että syvälliseen analyysiin päästäksemme emme voisi ottaa montaa informanttia. Yhdenkin naisen kokemusten tulkinnassa riittää työtä pro gradu -tutkimukseen, mutta kahden naisen kokemuksia tarkastelemalla vahvistuu tarinoiden ympäröivää sosiaalista yhteisöä kuvastava merkitys. Vaikka en ole pyrkinytkään tutkimuksessani yleistyksiin, voi Lydian ja Siirin yhtenevistä kokemuksista tehdä joitain päätelmiä. Se miksi tutkittaviksi valikoituivat juuri Siiri Rantanen ja Lydia Wideman juontaa heidän kiinnostaviin hiihtouriin: Lydia on ensimmäisenä naishiidon olympiavoittaja ja Siirin tunnemme hiihtokansan äiteenä. Lisäksi Siiri ja Lydia olivat itse kiinnostuneita ja halukkaita osallistumaan tutkimukseen.

Lähestyimme tutkittaviamme kirjeellä ja varmistimme puhelimitse haastatteluajat. Teimme ennen varsinaisia haastatteluja yhden koehaastattelun Jyväskylässä asuvalle 1960-luvulla urheilleelle naiselle. Koehaastattelun jälkeen tarkistimme teemahaastattelurungon painopistealueen. Päätimme keskittyä aikuisiän kokemuksiin. Ensimmäiseksi haastattelimme Siiriä. Haastattelusta muodostui vuoropuhelu, jossa Siiri kertoi asioista aluksi lyhyesti ja jatkoi tarinaansa lisäkysymyksen saatuaan. Pyrimme etenemään haastattelussa mahdollisimman paljon Siirin tarinoiden kuljettamana. Välillä kuitenkin jouduimme hakemaan vauhtia teemahaastattelurungostamme ja tarinointi katkeili

aihealueen vaihtuessa. Seuraavana päivänä suorittamamme Lydian haastattelu oli tutkijan kannalta erittäin helppo. Tarinat ja muistot veivät haastattelua koko ajan eteenpäin. Meidän tehtäväksemme jäi vain kuuntelu ja hyväksyvä nyökyttely. Varsinaisesti ohjasimme haastattelua vain kerran, kun halusimme Lydian kertovan lapsuudestaan.

Tarkoituksenamme haastatteluissa oli saada muistojen pyörä pyörimään. Välttimme suoria kysymyksiä. Uskoimme niiden katkaisevan muistelijan oman prosessoinnin ja ohjaavan haastattelua enemmän kysymys-vastauslinjalle kuin pohdiskelemaan tarinointiin.

Kommenttimme olivat enemmänkin yhteen vetäviä tai tarkennusta jo kerrottuun haluvia. Kerroimme haastatteluissa jonkin verran myös itsestämme. Saarnivaaran (1996) mukaan tutkijan kertoessaan itsestään, uskaltautuu haastateltavakin kertomaan syvällisempiä asioita.

Ensimmäisen haastattelukierroksen jälkeen kuuntelimme haastattelutilanteessa nauhoitetut nauhat. Kirjoitimme muistiinpanot siitä, mistä asioista naiset olivat kertoneet. Teimme kummallekin naiselle toista haastattelua varten muutaman lisäkysymyksen. Lydiaa pyysimme tarkentamaan jo kertomiaan aihealueita ja Siiriä kertomaan mm. Lydian haastattelussa esiin tulleesta terveydenhoidosta ja palkintojen vaihtamisista. Toisella haastattelukerralla emme seuranneet teemahaastattelurunkoa ja haastattelumenetelmämme puitteissa haastatteluissa tuli esiin aineiston kylläntyminen. Saimme haluamamme tarkennukset, mutta uusia tai syvällisempiä kokemuksia emme juuri saavuttaneet. Toisen haastattelun aineistoa olen käyttänyt vain täydentämään ensimmäisen haastattelun aineistoa.

Haastatteluiden jälkeen litteroimme ensimmäisten haastatteluiden nauhat sanatarkasti. Lotta Isopahkala litteroi Lydian nauhan ja minä Siirin. Kuuntelimme nauhat vielä yhdessä ja totesimme litteroinnin tehdyn mahdollisimman oikein. Toisen haastattelun aineistoa emme litteroineet kokonaisuudessaan. Se purettiin vain siltä osin, mikä toi uutta ensimmäisen haastattelukerran aineistoon. Yhteensä litteroitua tekstiä kertyi noin 50 sivua. Erityisesti Siirin ensimmäisen haastattelun purkamisessa oli vaikeuksia. Ääni kuului nauhalta heikosti ja Siirin murre vaikeutti sanojen ymmärtämistä. Siiri on kuitenkin tarkistanut tekstin ja korjannut litteroinnissa tapahtuneet virheet.

Seuraavasta aineiston käsittelyvaiheesta olen jatkanut tutkimukseni tekoa yksin. Luin aineiston ensin useaan kertaan läpi tutustuakseni aineistoon ja tarkentaakseni haastattelutilanteessa mieleeni piirtynyttä kokonaiskuvaa Siirin ja Lydian tarinoista. Seuraavaksi siirryin teemoitteluun. Tarkoitukseni oli tehdä tulkintavaiheesta selkeämpi ja helpottaa kirjoittamistyötä. Teemoittelusta aineistosta tulikin tulkintaprosessini selkäranka. Teemoittelun aluksi luin haastatteluja etsien niistä laajempia asiakokonaisuuksia, joista naiset kertoivat. Aineistoista nousi esiin kahdeksan alustavaa teema-aluetta (liite 3). Merkitsin teema-alueet tekstin reunaan. Pudotin aineistosta tässä käsittelyn vaiheessa pois selvästi hiihtoon tai urheilu-uraan kuulumattomat selvitykset tai nykyaikaa käsittelevän puheen sekä kohdat, joissa puhuttiin toisten ihmisten kokemuksista. Muuten koko aineisto järjestyi teemojen alle. Lyydialta jätin esimerkiksi pois seuraavan selonteon:

...Mutta hän oli sotainvalidi, että sitte myöhemmin, tietysti ne vammat, ko oli niitä silmuja tuolla, ne paheni sillai että veri ei enää kiertäny, tuli sitten tulppia ja siihen hän sitten kuolikin. Että se oli sodan ansiota. Niin oli siihen aikaan, paljonkin. Meidän koulukavereistakin kuoli, että muutama jäi henkiin. ...

Siiriltä jäi pois mm. seuraava ystävän kohtaloa selventävä kommentti:

Mut eipä ne sitte, niinku tää Widemanin Lydia. Se oli tekemässä, missä tiilitehtaalla konttorissa. Se ei sieltä saanu sitte. Se ei päässy leirille.

Seuraavaksi järjestelin aineiston teema-alueiden mukaan eli muodostin teemakortiston (Esim. Suokas 1992, 23). Tein järjestelyn tietokoneella liittäen samaa teemaa käsittelevät tarinat yhteisen otsikon alle. Pidin Siirin ja Lydian tarinat erillisinä alakokonaisuuksina. Jotkut tarinat päätyivät useammankin teeman alle, sillä tiukka rajanveto oli vaikeaa. Osa tarinoista löysi luontevan paikkansa vasta tulkintavaiheessa. Aineisto ja sen sisältämät tarinat tulivat aineiston käsittelyvaiheessa hyvin tutuiksi.

4.5 Aineiston tulkinta

Järjestelty elämäntarina-aineisto on vasta raakile. Sen kypsyttäminen tutkimusraportissa esitettävään muotoon on monivaiheinen tulkintaprosessi, jossa aineisto vähitellen korjaa ja täsmentää tutkimusasetelmaa (Mäkelä 1990, 91). Oma tulkintaprosessini kiersi kehää

teemoitellun aineiston, elämäkertojen tulkintaa käsittelevän kirjallisuuden ja alkuperäisen teemoittelemattoman aineiston ympärillä. Alkuperäinen aineisto varmisti tulkintani. Palasin yksittäisiä tarinoita tulkitessani tarkastamaan tarinan merkityksen teemoittelemattomasta haastattelutekstistä. Näin varmistin, että alkuperäinen asiayhteys tulkinnoissani säilyi ja pystyin suhteuttamaan tarinan kokonaisuuteen. Alkuperäinen aineisto auttoi minua tulkinnoissani myös silloin, kun en saanut kiinni yksittäisen tarinan sanomaa.

Teemoiteltu aineisto oli tulkintaprosessini selkäranka. Tein tulkintaani teema kerrallaan ja samalla muovasin aineiston esittämistapaa. Siirin ja Lydian tarinat asettuivat toisissa kappaleissa peräkkäin, toisissa ne vuorottelevat ikään kuin dialogina. Alustava teemarunko muovautui tulkinnan edetessä, ja lopulta aineisto järjestyi neljään päälukuun. Pääluvut sisältöineen olen esittänyt sivun 31 kaaviossa.

Elämäkertojen tulkintaa käsittelevä kirjallisuus antoi minulle työkaluja tulkintojeni veistämistä varten. Ensinnäkin etsin Siirin ja Lydian tarinoista yhtäläisyyksiä. Omaelämäkerrallisten tarinoiden kulttuurisuuden sidonnaisuuden vuoksi, jotkut asiat kuuluvat lähes automaattisesti jokaiseen elämäkertomukseen (Vilkko 1998, 29). Tätä kautta minulle avautui mahdollisuus peilata Siirin ja Lydian tarinoita urheilun rakennehistoriaan. Yhtyvätkö heidän kertomuksensa alueilla, jotka selkeästi liittyvät urheilun rakennehistoriaan - naisurheilun vaikeuksista ja edistysaskelista kertovaan tarinaan. Millaiset asiat ovat naisurheilun historiassa olleet niin voimakkaita, että ne muistuvat kummankin muistelijan mieleen?

Etsin Siirin ja Lydian tarinoista myös eroavaisuuksia. Erojen ja muistojen erityisyyden perusteella rakentuu Siiristä ja Lydiasta oma persoonallinen kuvansa. Kuvan syntyminen on hermeneuttisena kehänä tarkentanut sekä itseään että tekemiäni tulkintoja. Erityisyyden korostaminen pohjautuu tutkimukseni holistiseen ihmiskäsitykseen, jonka mukaan jokainen ihminen kokee eteen tulevat tilanteet omien, aikaisemmin muodostuneiden merkitysten ja käsitystensä kautta. (Varto 1992, 47-49; Perttula 1995, 31) Tarina ei ole tutkimuksessani siis pelkkä sosiaalinen tuote vaan sen taustalla on ihmisen oma merkitysverkosto. Erityisyyttä huomioiden ja korostaen lähenen Lydian ja Siirin sisäistä tarinaa, aitoja, omia kokemuksia. (Hänninen 1999.)

Aineiston lukutyökaluna olen käyttänyt myös Hyvärisen (1998, 223-226) kuvaamaa retorisen ydinkohdan käsitettä. Retorisena ydinkohtana pidetään elämäkerrallisessa tekstissä esiintyvää tiivistymää: sellaista tekstin kohtaa, joka sisältää tarkkaa kuvausta ja mahdollisesti myös dialogia. Retoriset ydinkohdat kertovat kirjoittajalle tai kertojalle merkityksellisistä asioista. Aineiston tiivistymien etsiminen auttoi minua löytämään tekstimassasta tärkeitä ydinkertomukset. Elämäkertatutkijat pitävät merkittävinä myös tekstin kohtia, joissa kertojan näkökulma vaihtuu selkeästi (Komulainen 1998, 154-156). Olen lukenut tarinoita tältäkin kannalta.

Naisomaelämäkerroille pidetään tyyppillisenä itsensä esittämistä toiminnan kohteena. Naiset eivät esitä itseään toimijoina vaan objekteina, joille vain tapahtuu asioita. Esittämistavan on katsottu liittyvän naisten alistaiseen asemaan. (Hyvärinen, Peltonen & Vilkkonen 1998, 10-11.) Aineistoa oli mielenkiintoista lukea myös tästä näkökulmasta. Seurasin, esittivätkö naishiihdon rohkeat pioneerit itsensä alistettuina toiminnan kohteena vai olivatko he itsenäisiä toimijoita.

Tulkintaprosessini kulki kehää esittelemilläni osa-alueilla. Tulkinnat tarkentuivat ja esitysmuoto hioutui. Oleelliset tarinat erottuivat epäolennaisista. Poistin kummaltakin kertojalta tekstin pätkät, jotka kertoivat jo aiemmin samasta asiasta samalla tavalla kerrottua. Karsin edelleen yleistä ajankuvaa käsitteleviä tekstin kohtia, mutta en kaikkia. Tulkitsin, että ajankuvaukset olivat usein kertojalle tärkeitä, sillä tarinaksi puettu elämä joutuu vastaanottajalla uudelleen tulkittavaksi (Suokas 1992, 21). Siiri ja Lydia halusivat tarkalleen kuvata, millainen aika ja tilanne oli ollut. He varmistivat, että tutkijana ymmärrän heitä mahdollisimman hyvin. Tulkintavaiheessa poistin myös loput toisten ihmisten elämää kuvaavista tekstikohdista. Kaiken kaikkiaan aineistoa jäi jäljelle hyvin paljon, ja nekin asiat, jotka karsiutuivat pois olen pyrkinyt tuomaan esiin omalla kerronnallani. Siirin ja Lydian oma puhe on arvokasta. Siitä henkii muistojen väri, jota nuori tutkija ei pysty kopioimaan. Runsaalla alkuperäisaineistolla haluan antaa myös tilaa lukijan ja tarinoiden väliselle vuoropuhelulle.

Aineiston tulkinta päättyi tutkimuksen luotettavuuden kannalta olennaiseen toimenpiteeseen. Siiri ja Lydia tarkistivat käsikirjoituksen. Siirin luona kävin

henkilökohtaisesti, jolloin Siiri luki tekstin läpi. Hän huomioi muutamat litteroinnissa tapahtuneet virheet, jotka sittemmin korjasin. Tein Siirin huomioiden pohjalta myös muutaman lisäyksen tarinoihin. Lydialle lähetin käsikirjoituksen postitse. Hän tarkasti tekstin huolellisesti. Tekstin puhekielinen muoto häiritsi aluksi Lydiaa. Niinpä sovimme, että muokkaan tarinoita hänen itsensä kirjoittamien korjausehdotelmien perusteella. Päätimme kuitenkin jättää tekstiin puheelle ominaista kielen värikkyyttä ja murteen piirteitä. Muotoilin tarinoista selkeämpiä ja korjasin litteroinnissa tapahtuneet virheet. Tekemiini tulkintoihin Siiri ja Lydia eivät puuttuneet. Lydia huomautti vain, että aika hyvin olet tulkinnut. Seuraavassa kaaviossa esitän aineistoa käsittelevät luvut ja niiden keskeiset sisällöt.

LUVUN NIMI:**KESKEINEN SISÄLTÖ:**

4. Lapsuuden muistoista aikuisuuteen 4.1 Lapsuuden kokemuksia 4.2 Yksityiselämää urheilun ehdoilla	Lapsuuden kokemuksia ja vastauksia kysymykseen, mitkä asiat vaikuttivat siihen, että Lydiasta ja Siiristä tuli hiihtäjiä. Urheilu-uran yhdistäminen avioliittoon ja perhe-elämään sekä palkkatyöhön
5. Ladun liepeillä 5.1 Naiseus puntarissa 5.2 Naiset "heittopusseina" 5.3 "Ruumiin hallintaa"	Kokemuksia urheilun ulkopuolella olleiden ihmisten suhtautumisesta naishiihtoon Kokemuksia naisen asemasta urheilun sisällä Muistoja naisten terveydestä, ruumiillisuudesta ja valmennuksesta huolehtimisesta
6. Lydia "isosiskona" ja Siiri Äiteenä	Siirin ja Lydian rooli naishiihtojoukkueessa
7. Naiset häviävät laduilta - miehissä syy	Hiihtouran loppumiseen vaikuttaneiden syiden arviointia

Kaavio 1. Aineistoa käsittelevien lukujen järjestys ja keskeinen sisältö.

5 LAPSUUDEN MUISTOISTA AIKUISUUTEEN

5.1 Lapsuuden kokemuksia

Lapsuuden kokemukset ovat voimakkaasti elettyjä ja tulevat siten miltei väistämättä mukaan elämäkerralliseen kertomukseen (Vilkko 1998, 31). Myös Siirin ja Lydian muistoissa lapsuudella on oma horjumaton paikkansa. Lapsuuttaan muistelemalla mestarihiihtäjätret selittävät niitä tekijöitä, jotka tekivät heistä kilpaurheilijoita. Esitän ensin Lydian lapsuuden muistumat, sitten on äänessä Siiri. Lopuksi pohdin, mitä eroja ja yhtäläisyyksiä tarinoista on löydettävissä.

5.1.1 Isän tyttö Lydia

Lydia eläytyy lapsuuden muistoissaan isäänsä ihailevan pikkutytön rooliin ja näkee isänsä sankarina. Lapsuuden tarina alkaa hetkestä, jolloin Lydian perhe joutuu muuttamaan pois isolta maatilaltaan. Perhe oli menettänyt tilan perinnönjaossa. Isä ratkaisee vaikean tilanteen rakentamalla perheelleen uuden kodin. Lasten kasvaessa kouluikään isä toimii jälleen. Hän vie perheensä Vilppulaan ja lapset pääsevät kouluun. Myöhemmin isän työt kuljettavat perheen Mänttään.

...Mutta isä rakensi sinne semmosen pienen, mikä mökki se oli, semmonen kaks huonetta oli. Siellä me asuttiin sitten ihan se lapsuus. Mutta sitten, kun alettiin kouluikään tuleen niin, isä päätti, että nyt lähetään sieltä Keurusselän rannalta. Siellä ei ollu kouluja eikä mitään. Tultiin Vilppulaan ensin ja Vilppulassa isä rakensi sitten semmosen ison omakotitalon, joka on siellä tänä päivänä terveysasemana. Niintota, me oltiin siellä jonkun aikaa ja käytiin sitä alakoulua semmosta. Mutta sitten isä pääsi Serlauchiukselle töihin. Ne alko rakentaa siel kirkkoo. Sitä kaunista Mäntän kirkkoo. Sillon me muutettiin Mänttään sitten ja siitä asti mä oon sitten asunut koko nuoruusiän Mäntässä. . .

Mäntän aikoja muistellessaan tulee Lydian tarinointiin mukaan hiihto, urheileminen ja kilpailut. Urheilullisen isän esimerkki sai lapset innostumaan. Mielenkiintoista tarinan pätkässä on se, että kesken muistelmaan Lydia irrottautuu hetkeksi menneisyydestä ja antaa menestymiselleen selityksen: hän oli urheilussa luonnonlahjakkuus. Vaikka selitys on

annettu ikään kuin jälkikäteen, tulkitsen, että kilpailuissa menestyminen vahvisti Lydian suhdetta urheiluun jo lapsuudessa.

Ja sitten noin, kun me isommaksi tultiin niin, isä oli semmonen, että siellä retkeiltiin hyvin paljon. Isä otti itsekin Serlachiuksella kilpailuihin osaa. Mänttä, Tervakoski, Kolho ja Tako olivat sisaryhtiöitä ja ne keskenään kilpaili. Isä hiihti siinä ja minäkin tulon hiihtää ja sitte mun veljeni alko. Ja sitten siihen aikaan oli semmosia kyläkilpailuja. Ne ilmottivat, että siellä on kylässä kilpailut. Me mentiin aina sinne sitten. Mun täytyy sanoo, että on kahdenlaisia urheilijoita: On semmosia jotka on luonnonlahjakkaita. Ja toiset on semmosia, että ne sitkeydellä pääsee ja pääsee ihan huipullekin sitkeydellä. Mutta niillähän on helpompaa, jotka ovat luonnon lahjakkuuksia. Mä onneksi kuulun niihin. Mehän jo nuorena paljon voitettiin heti.

Edellisessä muistumassa Lydian kokemus koskettaa urheilun rakennehistoriaa: 1930-luvulla olivat muodissa isojen työnantajien järjestämät puulaakihiihdot. Järjestämällä kilpailuja tehtailijat pyrkivät sitomaan työntekijänsä tiukasti työpaikkaansa. (Itkonen 1995, 110; Heikkinen 1981, 58-65.) Suurhiihtojen urheilullisesta merkityksestä urheiluhistorioitsijat ovat hieman erimielisiä (Heikkinen 1981, 58-65). Lydialle Mänttä tehtaineen oli oiva kotipaikkakunta. Se tarjosi mahdollisuuksia monenlaiseen urheiluun ja kilpailuja oli paljon.

Siittä se lähti. Hyvä sanoo, että isästä ja just tästä tehtaasta. Että me ollaan aina tykätty urheilusta ja Mänttä oli semmonen hyvä paikka. Luistinradalla oltiin aina ja kaiket illat luistinradalla ja sitten hiihettiin sinne ylös Mäntän vuorelle melkeen joka ilta. Sitten urheiltiin kesäisin kaikkia. Me juostiin 80 metriä, me hypättiin pituutta ja työnnettiin kuulaa. Se oli semmonen kolmiottelu. Ja myöskin näitten tehtaitten välisiä. Lisäksi pelattiin pesäpalloa ja uinnissa suoritettiin maisterin ja kandidaatin tutkinnot. Kuuluimme Lottiin ja partioon, joissa oli myös kilpailuja.

Lydian tosimielen hiihtoura alkoi vasta hänen muutettuaan Mäntästä Tampereelle. Kaksoissisko Tyyne menestyi kilpailuissa ja pääsi matkustelemaan ulkomaille. Lydia tiesi omat kykynsä, ja kilpailuvietti heräsi, kun miehet alkoivat kiusoittelemaan ja reitti naisille olympialaisiin oli auennut.

No se alkoi sillai, että kun mä Mäntästä muutin tänne Tampereelle Renlundin tiilitehtaan konttoriin töihin. Mä en ollut koskenut suksiin neljään vuoteen, mutta kaksoissisareni Tyyne hiihteli kilpaa edelleen. Mua alko kismittää, kun täällä kaikki äijät alko sanoo, että sää et oo sellanen hiihtäjä kun siskos. Niin mä sitten ajattelin, että mä oon varmasti samanlainen, jos en parempikin. Kun ne miehet alko kiusaa

mua niin, siitä paikasta mä rupesin hiihtää. Ja lisäksi kun kuulin, että naiset pääsevät neljän vuoden päästä olympialaisiin. Aloin harjoittelee ja tähtäsin niihin olympialaisiin.

5.1.2 Kun Siiri “hurruutti” poikien kanssa

Jos Lydiaa kutsuin isän tytöksi, niin Siiriä voisi nimittää poikatytöksi. Siiri mennä huruutti suksilla velipojan mukana omassa pihapiirissä. Lapsuuden kodin ympäristön Siiri näkeekin urheilun kannalta hyvänä paikkana. Tärkeää oli myös se, että eno osasi tehdä suksia.

No, sitä ku oli tommosta, hm. talostahan silloin sanottiin: ne ol mökkiä semmosia, muutaman kantturan navetat ja muut. Meitä oli kuus sisarusta ja minä olin niistä kolmas. Ja velipojan kanssa sitte aina suksilla talvella. Ja meillä oli sellasessa mäkirinteessä se mökki ja sitte. Siitä me sitte vaan lasetettiin ja hiihettiin ja aina oltiin suksilla. Eno ol, joka suksia teki, niin siinä mielessä hyvä. Eihän sitä muuten olis saanutkaan niitä suksia. Isä vei koivuhalon, niin siitä sai sukset. Ja ite tehtiin sauvat. Ja niillä me hypättiin ja laskettiin ja aina oltiin.

Minä olin sellanen vähän poikamainen. Minä olin aina poikien kanssa ja aina minä poikien kanssa viihdyin. Eipä siinä ollut, siinä oli minun vanhempi sisko, 3 vuotta vanhempi. Niin sillä oli siinä tyttökaveri naapurissa. Ne oli semmosia hynnelöitä. Ne ei uskaltanu: ”voi, voi, voi, en minä!” ja tämmösiä. Minähän mennä hurruutin.

Siirin lapsuuden muistoista kuvastuu iloinen ja vauhdikas touhu. Vaikka Siiri seuraavassakin muistossa antaa urheilu-uran alkamiselleen ulkoisen motiivin: *“Eihän siellä mittään muuta ollunna maalla”*, tulkitsen hänen urheilusta innostumisensa pohjautuvan vahvaan sisäiseen motiiviin, kansanomaisissa kisailuissa ja kylän yhteisessä hauskanpidossa koettuun iloon. Siiri sai tutustua ruumiinkulttuuriin vanhojen suomalaisten perinneleikkien kautta, joissa Sirosen (1995, 175-198) mukaan tärkeintä on ollut osallistuminen ja tekemisestä nauttiminen.

No eihän siellä mittään muuta ollunna maalla. Ja sitte kun siel ol aikuisetkin. Laskettiin mäkiä tuol hevosreellä sinne lammella, meillä oli lampi siinä alhaalla. Siitä vaan ja taas työnnettiin ja pennut mukana. Sehä oli kauheen mukavaa. Karuselli tehtiin sinne ja ...

Pian mukaan tulivat kuitenkin myös kilpailut. Koulu oli mainio paikka arvioida omia taitoja. Siiri kuvaa kilpailutilanteita vertaillen itseään toisiin kilpailijoihin. Oma pätevyys

korostuu, kun etukäteen ylivoimaiseksi arvioidut kilpakumppanit osoittautuvat tasaväkisiksi.

Ja koulussa meillä oli kilpailut ja hiihtoo jatkuvasti ku oli se urheilutunti. Talvella aina hiihettiin. Aina opettaja pani, että sinne vaan.

Meitä oli toinen tyttö. Oli sillä aina 6-7 kilometriä koulumatkaa, ku mulla oli vain kilometri. Sen kanssa aina kamppailu aina. Ja jompikumpi aina voitti. Me siellä poikien seassa hiihettiin. Sinne vain jonoon vaan, ei ollu mittään naisten sarjoja. Semmonen kilometri kaks. Semmonen lenkki pyörähtiin sitte. Oltiin eka ja toka sen toisen tytön kanssa ja muut tuli kaukana perässä.

No sitte oli koulujen väliset; pääs sinne sitte nämä parhaat. Mutta niissäkin mie olin tuota, haa... Kymmenvuotiaana, ku siel, olhan siellä maalaiskoululla, ku ne tytöt, nehän ol ku aikuisia 14 vuotisia. Mie olin ku pien laiha luikku siellä menin. Kolmanneksi mä parhaaksi pääsin sitte.

5.1.3 Ratkaisevat Värtsilän hiihdot

Siirin hiihtouran alkamisen ratkaisevaksi hetkeksi nousi kansalliset hiihtokilpailut Värtsilässä. Tarina nousee aineistosta esille. Se on yhtenäinen pitkä kertomus ja kuulostaa useaan kertaan muistellulta ja kerrotulta. Siinä vilahtelee dialogia ja kuvausta. Tällaisia tiivistymiä elämäkerrallisissa haastatteluissa pidetään retorisisina ydinkohtina, kertojalleen merkityksillisinä tapahtumina. (Hyvärinen 1998, 325; Vilkkonen 1998, 33.) Tämän tarinan merkitys voisi olla siinä, että se rajaa Siirin elämää. Hän oli aloittanut itsenäisen elämän ja päässyt töihin kunnalliskotiin. Raskaat maatilalan emännän työt, joita Siiri oli tehnyt kotitilallaan 14-vuotiaasta asti äitinsä sairastaessa ja sittemmin kuoltua, olivat taakse jäänyttä elämää. Siiri rakensi nyt omaa elämäänsä.

Tarina alkaa "oikeoppisesti" lukijaa kosiskellen. Siiri luo jännitteen omien mahdollisuuksien ja kilpailun vaatimusten välille.

Sitten mä läksin kotoo pois ja olin, sanotaan, että mä olin niinku apulaisena. Ja sitten tuli sinne Värtsilään kansalliset kilpailut 44. Se oli vielä sota-aikaa, mutta kuitenkin jo loppuaika. Siellä ol sitte kaikki piirin parhaat ja sillä lailla. Ja sitte miun siskon miehen veli. Se minun ikänen: "Ja nyt sitte lähet hiihtämään!" Ku myö sen kanssa aina hiihettiin ja se oli miun kanssa, vielä vuotta nuorempi. Aina kaikki laskettiin ja touhuttiin. "Nyt siitä hiihtämään!" Naurua. No eihän miulla ollu monoja; monot oli suutarissa ja ei ollu. "No millä minä hiihän ku ei oo kenkiä?" Naurua.

No oli miulla uuvet tallukat. Sitte semmoset nokalliset. Ja oli aika pakkaneen sitte, ku tuota hiihettiin. No mikäs tuossa, otettiin sitteet pois ja pannaan ne tavalliset kannantakaset. ”Hiihä niillä.” No niinhän mä lupasin ja. No, sitä tehtiin työt ensin. Ja siitä on reilu 5 kilometriä sinne Värtsilään sinne kilpailuihin ja enemmänkin tais olla. Niin se. Ensin huhkin sinne. Ja sitte menin sinne lähtöpaikalle. Siinä sitte ne miehet kyseli, että mitäpä tyttö. ”Mitäpä tyttö muuta ku lähtis hiihtämään ku piäsis.” ”No piäsööhän tähän.” ”No mie en oo ilmottautunu.” ”No se on sitte lähtö ensimmäisenä.”

No mie sanoin, että eikös se oo sama ku viimesenä, ku en tiä latua enkä mittään. ”Eiku aina jälki-ilmottautuneet ensimmäisenä.”

Tarinan huippukohta lähenee. Siiri ratkaisee kilpailun kekseliäisyydellään ja kovalla kunnollaan.

No niinhän minä sitte läksin siinä ensimmäisenä. Mutta just tämä minun poikakaveri, tai einy poikakaveri mutta kuitenniin kaveri. Se läksi viimesenä pojista. Ja minä sen perrään naisista. Ja perhana, minähän otin sen 2 km päässä kiinni. Naurua. Ja se jo huuti: ”Hyvä Siiri! Nyt mennee hyvin!” Ja viien kilometrin lenkkijä. Ja nousut ku ne oli tuota aika jyrkkiä. Minä ku aina mäkkee laskettiin niin minä laskin kantapäät maahan ja juoksin. Eihän niillä suksilla voinut. Kantapäät maahan ja sitten juostiin nousu ylös. No luistaahan ne nyt jonkinverran alaspäin. Mennä hantattiin. Ja minuutilla voitin seuraavaa. Koko piirin mestaruuden naisissa.

Kertomus loppuu yllättävän menestyksen seurauksien arviointiin. Siiri innostuu hiihtämisestä, mutta häntä harmittaa naisille järjestettyjen kilpahiihtojen vähyys.

No sittehän se ol, että nyt on löytynynä semmonen löytö! Niinhän se ol, ja se sitte anto sen innostuksen. Eihän mulla ollu muuta ku lähti ja hiihti.

Se ol ratkaseva. No eipä sillon ennää. Kävin Joensuussa yhet kisat ja sen jälkeen ja. Eipä ku niitä ei olluna niitä kisoja. Ku naisia ei ollu osanottajia ni, mitäs niille kisoja. Että jos piirin mestaruuksissa oli toistakymmentä naista niin hyvä oli. Niitä oli niin vähän.

5.1.4 Lapsuuden muistojen yhteiset piirteet

Siirin ja Lydian lapsuuden muistoissa on yhteisiä elementtejä. Molemmat muistelijat kokivat lapsuuden kodin ympäristön olleen urheiluharrastukseen innostava. Samoin kummallakin liikunnan harrastamiseen liittyi sosiaalista kanssakäymistä, he kertovat urheilemisesta monikkomuodossa. Merkittävä yhteinen tekijä on se, että Siiri ja Lydia

joutuivat ottamaan urheiluun innostavan roolimallin miehestä. Tässä kohden mielestäni jälleen yhtyy mielenkiintoisesti naisurheilun rakennehistoria ja kahden naisen henkilökohtainen mikrohistoria; kun rakennehistoria kertoo, että naisurheilijoiden määrä oli vähäinen 1940-luvulla, niin Siirin ja Lydian muistoista voi lukea, kuinka naishihtäjien vähäisyys vaikutti heidän urheiluun sosiaalistumiseensa.

Lydia otti urheiluun samaistumismallin isältään. Hän ei saanut mallia äidistään, jota hän kuvaa sanoin: *“Mutta se vanhanajan huolehtivainen äiti, joka oli oikeen sitä vanhanajan äitiä niin. Hän ei kyllä oppinut hiihtään koskaan, eikä pyörälläkään ajaan. Se vaaan huolta kanto, että mitä noi nytte keksii. Hänellä ei ollu kyllä aikaakaan opetella, olihan hällä 10 lasta.”* Lydia selvitti, ettei äiti urheilua vastustanut, hän oli vain vanhanajan huolehtivainen äiti. Isä on urheilumuistojen sankari. Seuraavassa muistossa Lydia tiivistää isän merkityksen.

Isä oli ihan onnesta mykkänä sitte olympialaisten jälkeen (Lydia voitti olympiakultaa). Niin hän oli niin onnellinen sitte ja hän sanoi minulle kyöneleet silmissä: *“kun tämänkin päivän sain vielä nähdä”*. Isää oli haastateltu radiossakin sitten voittoni jälkeen; Helsingistä soitettiin radiosta ja haastateltiin. Isä oli rakastanu urheilua. Kyllä se oli, ja kun ne oli heittäny sitä siellä tehtaalla ilmaan. Oli se kiva isä! Serlachius makso hänet sitte tonne vielä Jyväskylään, kun me hiihettiin Suomen mestaruuskilpailu samana vuonna siellä. Isä tuli katsomoonki. Se oli isälle suuri asia!

Lauseeseen *“Oli se kiva isä!”* kiteytyy Lydian isäsuhde. Mukavat urheilumuistot isän kanssa ja isän urheilua kohtaan tuntema rakkaus auttoivat Lydiaa arvottamaan hiihdon tärkeäksi. Niin tärkeäksi, että sille saattoi uhrata paljon aikaa ja vaivaa elämässä.

Myös Siiri sai ensikosketukset urheiluun perhepiirissä. Mutta Siiri vannoo, ettei isä ollut häntä innostamassa urheilemaan. *“Isä ol semmonen turvenuija. Se yks välitti lapsistaan. Sitä mukkaan ku kasvettiin niin muutettiin pois. Vanhin tyttö ol jo naimisissa.”* Siirin urheilukaverina oli velipoika, jonka kanssa Siiri laski mäkeä muiden tyttöjen leikkiessä nukeillaan. Myöhemmin oli ratkaisevaa siskon miehen veljen antama kannustus.

Myös menestymisestä kertominen on yhteistä Siirin ja Lydian lapsuuden muistoissa. Tulkitsen, että menestys on tuonut mukanaan myönteistä huomiota ja antanut Siirille ja Lydialle rohkeutta urheilla miesten mallin mukaan.

5.2 Yksityiselämää urheilun ehdoilla

Naiselämänkerroille pidetään tyypillisenä sitä, että kertoja esittää itsensä toiminnan kohteena. Kertojalle tapahtuu asioita. Tällainen kertomistapa paljastaa naiseen kohdistuvan vallankäytön. (Hyvärinen ym. 1998, 10-11.) Lukiessani aineistosta avioliittoon ja perhe-elämään liittyviä muistelmia sain huomata, että Lydia ja Siiri eivät joutuneet tai päässeet naimisiin. He olivat itse vallan puikoissa ja ottivat miehensä. Siirille oli tärkeää, että tuleva mies ei kahlitsisi häntä navettahommiin. Raskaat maatalontyöt kotitilalla olivat selventäneet hänen näkemyksensä. Siiri kaipasi vapautta.

Ku mie kaihdoin sellasia poikia joilla oli maatalo, talonpoikia. Mie sanoin, että mä otan sellasen miehen jol ei oo mittään, että evväätku mie teen, niin sitte oon vappaa.

Sitte tää oli seppä. Niin semmonen ja tosiaan, ja tota eihän sille evväätkä tarvinnut tehdä ku se kävi kotona syömässä. Kuitenniin ettei sitten tarvinnut tehdä.

Lydialla alkoi olla jo kiire naimisiin. Naimattomuus oli 1940-luvulla erikoista ja monien mielestä väheksyttävää (Niekka & Petrelius 1993). Lydia alkoi olla 30-vuotias. Ehkä hän oli jo saanut kuulla ihmettelyjä naimattomuudestaan. Topakasti hän ainakin esittää miehensä tapaamisen.

Hetki alettiin silloin seurustelea, kun mä löysin hänet täältä Tampereelta heti.

Siiri ja Lydia olivat erilaisissa elämäntilanteissa hiihtourallaan. Siiri oli naimisissa ja kahden lapsen äiti. Lydia seurusteli ja lopetti hiihtonsa naimisiin mennessään. Seuraavissa kappaleissa tulkitsen ensin Siirin, ja sitten Lydian muistelmia yksityiselämästään hiihtouran aikana. Miehet oli löydetty, mutta miten sujui elämä heidän kanssaan.

5.2.1 Vapauden kaipuuta

Siirin elämä muuttui miehen löytämisen jälkeen. Tuli kaivattu vapaus. Pitkän, Värtsilän hiihdoista kertovan tarinan lisäksi samaa vapauden täyttämää elämäntilannetta kuvaa myös seuraava selonteko.

No sittenhän mä läksinkin pois kun mä rupesin seurustelemaan mun miehen kanssa. Sitten mä läksin pois (kunnalliskodilta) ku olin vähä aikoo ollu. Sitte olin vappaa mennee. Ja sittenhän mä rupesinkin hiihtämään. Siinä yks vuos män, tuota melkeen kaksikin, että ihan vaan kävin kylillä kisoissa.

Pian kuitenkin Siirin kaipaamaa vapautta rajoitettiin. Mies halusi lapsia. Siirin elämässä alkoi sovittelun aikakaudeksi kutsumani ajanjakso. Ensimmäinen sopimus tehtiin miehen kanssa lapsien hankkimisesta. Lingvistin linsseillä katsottuna Siiri on vallankäytön kohteena. "Pitää" verbi kuvaa vallankäyttöä, ja valta tuodaan esiin silloin, kun sen käyttö kohdistuu itseän (Komulainen 1998, 175).

No sitten minun piti niitä lapsia. Kaks poikaa siinä sitten. Yhden jälkeen se (mies) sano sitte, että jos mä toisen teen niin sitte piäset hiihtämään. Yhestä ei pääse. Toinen piti saaha. Sit piäs vähän harjottelemaan. Miehen kanssa piti sovittaa ja kato eihän niitä ollu ku pyhäseutuna niitä kisoja. Ja reenattiin vaan sitte iltasilla, kun mies pääsi töistä. Enhän minä päässy reenaamaan kun illalla. Iltasilla reenattiin pimeällä jossain tienposkissa kulettiin. Ja pyhäseutuna tehtiin pitemmät lenkit, samoten leirillä. No eihän se meillä leiriä pidetty kun Vuokatissa aina 2 tai 3 aina syksyssä. Ja eihän siellä oltu kun se vajaa viikko.

Sovittelujen aikakauteen kuului harjoitusajoista neuvottelemista miehen kanssa, lasten hoidon järjestämistä, jopa uuteen kotiin tavaroiden sovittelemista. Perhe jousti Siirin hiihdon mukaan ja Rantaset muuttivat Lahteen.

Joo, sittenhän me tultiin tänne Lahteen 51 syksyllä. *Miksi te muutitte Lahteen?* No just mun hiihon takia. Pojat ol sillon 4 ja 2 vuotisii. No täällähän, täällä Lahdessa on nämä hiihtomaastot ja harjoittelumaastot ja sieltä on niin paha lähteä just sieltä Liperistä käsin. Ensin tulla autolla Joensuuun ja sitten junalla minne asti oli meno. Tiäl sai sitte kodinhoitajan. Sitte ku ol just, treenattiin niihin olympialaisiin. Se Hollolan kunta sitte järjesti. Se tuli seitsemältä ja lähti sitte pois illalla.

Lahtea Rantaset eivät valinneet vahingossa. Reilu parikymmentä vuotta aiemmin oli suomalaisessa hiihtojohdossa huomattu, että kansainvälisillä laduilla ei menestytäkään, jos harjoitellaan vain tasamaita hiihtäen. Lahdesta oli Pihkalan johdolla rakennettu suomalaisen maastohiihdon johtotähti. (Heikkinen 1981, 101-109.) Lahdesta järjestyi

perheelle muitakin etuja: mies sai työn ja lapset kodinhoitajan. Kaupungilla oli myönteinen suhtautuminen urheilijoihin. Se oli houkutellut eduillaan monia muitakin menestyviä hiihtäjiä. (Heikkinen 1981, 175.)

Perhe-elämästään kertoessaan Siirin puheessa vilahtelee lapset, pojat, useaan otteeseen. Vaikka perheessä elettiin Siirin hiihdon ehdoilla, lapset rytmittävät Siirin tarinointia: Ensin pojat syntyivät, ja perheen muuttaessa Lahteen he olivat kaksi- ja nelivuotiaat. Leireille lähtiessä Siiri järjesti lapsille hoitajan ja lopulta, kun pojat lähtivät kouluun, Siiri meni mukaan työelämään.

En mie ollu töissä, ku mulla ol pojat ja ei mulla ollu mittään ammattia ni ei kannattanu lähteekkään ihan. Että ensin hoiti peskansa ja sit läks työelämään ku pojat oli jo kouluiässä, että ei enää tarvinnu. Että koulussa olivat päivän ja ite tulivat kotija ja näin pois päin.

Siiri myös kertoo ja arvottaa tapahtumia lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Seuraavassa muistoissa ikään kuin varmistetaan, että tehdyt ratkaisut olivat oikeita ja lasten luota poissaoleminen ei vahingoittanut lasten kasvua. Eloisilla lapsilla riitti touhua.

Noo, ei sitä piä olla äitin rakkaus, että ei voi luopua muutamaksi viikoks. Ja kun tietää, että ne hyvin toimeen tullee, niin eihän siinä mittään ollu hankaluutta silleen. Ruuvat laitoin viikonlopuiksi ja viikoiks valmiiks. Paistia ja keittoloita, niitä on hyvä lämmitellä. Kaikki huolehdin etukäteen. Eipä ollut ikäväkkään.

Ne ol tottunu siihen. Sitte ne ol ihmeissään jos ei voittanut. Ne oli tottunu, että äiti aina voittaa. Ne kysy: "No mikäs siinä oli, ku et voittanut?" Ne oli tottunu siihen, että aina äitin olis pitäny voittaa. Ne vaan kysy, että mihinkäs sä nyt lähdet? Niillä oli naapurissa niin paljo niitä poikakaveria, ne juoksi ja män. Eipähän niitten kanssa ennen tarvinnakaan niin paljo höösätä. Ne ol omatoimisia. Hyvimpähän on toimeen tulleet.

Seuraavassakin muistumassa Siiri tuo esiin, että pojat tulivat hyvin toimeen äidin hiihtomenoista huolimatta. Hiihtävästä äidistä oli pojille jopa hyötyä. Pojat menestyivät koulun hiihdoissa, kun äiti voiteli sukset ja hankki kunnolliset välineet. Hiihtävä äiti oli kuitenkin sen verran erikoinen tapaus, etteivät pojat huolineet häntä koululaiskilpailujen katsomoon.

Omin topparin ne män, ne möi niitä lehtiä siellä. Tietysti sillo ne ol kisoissa mukana, ku mulla oli kilpailut Lahessa. Isänsä kanssa ne sillo ol. Kerranki se nuorempi hävis just ennen lähtöä. Lähti ja se ol lähteny omin päin. Nii ne sitte sano, ku mie vielä voitelin suksia. No minä sanoin, että koita ny ettiä, ett mie tiiän ennen lähtöä, että löyvätkö sie. No sitte se kuulutti, että semmonen poika kävelöö yksinään. No se oli minun velipoika vielä kans käymässä. Ne oli menny sitte parkkipaikalle ni siellä se oli ollu autojen välissä kulkenu. Sieltä se löyty, eikä ollu mittään hättää. Kyllä ne pojatki hiihti sillan kouluaikana ja ihan hyvin, kato ku oli vehkeitä mie voitelin suksia ja voitelin ja sanoin, että jos lipsuu niin laita tuota ja niin laita tuota. Kisoja en päässy kattoo, mutta ei sinne koululle saanu mennäkään.

Aikana, jolloin naisella oli kaksi roolia, työssä käyvä neiti-ihminen ja naimisissa oleva kotiäiti (Vainio 1999), oli Siirillä oltava vielä joku keino, jolla hän pystyi yhdistämään kotiäidin ja myöhemmin työelämän roolinsa kilpaurheiluun. Siirin salaisuus oli penkkiurheilua rakastava, hyvántahtoinen ja koko sydämellään Siirin hiihtoa tukenut mies.

Ei mulla ollu huolta, että mies jättäisi. Hää halusi vain Siirin. Tää on tunnollinen mies. Harva mies on semmonen. Meil ol molemminpuolinen luottamus. Usein ei miehet luota. Ne on mustasukkasia. Ne sanoo: sitä et tee, onko sulla siellä ystävä, sinne et mee ja tämmöstä.

5.2.2 Ura päättyy avioliittoon

Lydia eli hiihtouransa ajan neiti-ihmisenä. Uran lopettaminen osui yhteen naimisiin menon kanssa. Haastattelun alussa Lydia kertookin ponnekaasti, kuinka naimisiin meno oli syynä hänen hiihtouransa päättymiseen. Naisen paikka avioliitossa oli kotona.

Niin, mutta ainakin ennen vanhaan oli naisten ja miesten työt erikseen. Sieltä se varmaan periytyi minullekin. Isä teki ulkotyöt ja äiti sisätyöt. Kertakaikkiaan nainenhan teki kaikki sisätyöt - ainakaan mun ukkoni ei tehnyt mitään. Ja enkä osannu poikien kanssa opettaa. Mäkin niin vanhaaikaan kanssa ja se mies täyty siihen istuvilleen passata. Niin mihkä siitä sitten ennää lähti. Lisäksi mieheni ammatti oli sellainen, että hän toi paljon kotiinkin töitä. Hän suunnitteli ja piirsi usein öisinkin ihmisten koteihin vesi- ja viemäryöt, siksikin minulle jäivät kotityöt. Ja sitte myöskin, se on suuri asia, että mä uskon niin, että nainen on tunteellisempi ja omistushalusempi siitä miehestä. Mustasukkanen niin, ettei ei se paljo lähdekkään minnekään, kun sen täytyy pysyä siellä omalla reviiirillään. Nainen uhraa avioliitolleen niin paljon. Niinhän se on, kun tekee lapset ja kaikki niin joutuu koville. Niin sitä minä meinaan, kun nainen ottaa sen avioliiton niin erilaisena. Se ottaa siitä suuremman vastuun kuin mies, useimmiten. Mä olin niin rakastunu. Se rakkaus on suuri asia ihmiselle. Mä olin jo 32.

Lydia perustelee valintaansa monelta kannalta. Kertomuksesta huomaa, kuinka muistelijä katsoo asioita nykypäivästä käsin: *“ainakin ennen vanhaan”* naisen tehtävä oli passata miestänsä. Aikaa ei jäänyt urheiluun. Muistelun edetessä Lydia eläytyy syvemmälle vastarakastuneen ja perhettä perustavan tunteiseen. Rakastunut haluaa antaa suhteelle kaikkensa ja pitää puolisonsa tyytyväisenä. Muistoista kuvastuu Lydian kokemus kantamastaan suuresta vastuusta avioliittossaan. Lasten ja miehen hoitaminen oli kovaa työtä. Lopuksi Lydia tuo esiin ikänsä: hän koki olevansa jo sen ikäinen, ettei enää ollut varaa tuhota rakentumassa olevaa suhdetta.

Lydian tuleva mies oli ammatiltaan johtokartoittaja, mutta hän oli käynyt Lydian sanoin *“omaksi ilokseen”* Vierumäen urheiluopiston. Mies oli innostunut urheilemisestä eikä vastustanut Lydian hiihtoa. Lenkkeily oli nuoren parin yhteinen harrastus. Naimisissa olevien urheiljaystävättäriensä elämää sivusta seuranneena Lydia piti kuitenkin parempana lopettaa urheilu naimisiin mennessään.

Sanokse se sun mies, että sitten mennään vasta naimisiin, kun sää lopetat hiihtämisen?

Ei se sillai sanonu, mutta mehän oltiin kihloissa, ku me lähettiin olympialaisiin. Niin, sen hän varmisti! Niin hän varmisti sen kihlauksen, että mennään kihloihin ja jouluna mentiin kihloihin ja heti vuoden alusta lähdettiin olympialaisiin. Että noin, kyllä se sillai oli, että olin jo merkattu. Sitten kaiken lisäksi mies oli mustasukkanen. Miehet ovat joskus niin mustasukkasia. Usein ollaan mustasukkasia toisen menestymisestä, kun itse jää huomion ulkopuolelle. Se onkin sitte kova paikka aviopuolisolle ja voi joskus päätyä avioeroonkin. Tällasta on tapahtunutkin. Yhdenkin tiedän, jonka mies tuli niin mustasukkaseksi. Niille tuli vallan avioero. Että kyllä siinä aika lailla tommosia riskitekijöitä on mukana, kun nainen noin urheilee alkaa.

Lydia kertoo mustasukkaisista miehistä, myös omastaan: Lydia koki naisten urheilemisen olevan todellinen avioliiton riskitekijä. Muistelussa haastattelijan kysymys johdattaa Lydiaa arvioimaan, mitä avioliitolle tapahtuu, jos nainen jatkaa urheilua. Kokemus on sama, minkä Siirikin toi esille: mies voi mustasukkaisuudessaan jättää vaimonsa.

Lydian ensimmäisessä avioliittoaan ja urheilua koskevassa muistumassa nainen oli mustasukkainen. Edellisessä muistumassa mustasukkainen onkin mies. Muistumien ristiriitaisuus paljastaa, kuinka samastakin elämäntilanteesta voi kertoa aivan päinvastaisesti. Kumpikaan tarinoista ei ole enemmän oikea tai totuudellisempi. Kaksi

tarinaa vain todistavat, kuinka kertoja valitsee tilanteen mukaan, miten hän asiat kuvaa. Alkuperäinen kokemus on tarinoiden pohjana. (Hyvärinen 1998, 317.)

5.2.3 Hiihtoura työelämän puristuksessa

Siirillä oli leireille ja kilpailuihin lähettäessä huolehdittavanaan lasten hoidon järjestäminen. Myöhemmin työelämään mukaan mentyään oli poissaolot ilmoitettava työnantajallekin. Siirillä asia järjestyi kuitenkin helposti.

Kyllä sitä piäs, ku sovitteli niitä töitä. No kyllä minä aina niiden kanssa, mutta se oli tietenniin aina palkasta poissa. Mistään ei saanu penniäkkään, ku ei ollu töissä. Se oli urakkapalkka. Pois saa olla, mutta sitte ei tule rahnookaan.

Lydian ei tarvinnut huolehtia lapsen hoitajan järjestämisestä, mutta hän sai taistella työnantajansa kanssa saadakseen olla pois töistä ja päästäkseen hiihtoleireille ja kilpailuihin. Lydia muistelee työntekoaan Renlundin tiilitehtaalla antaumuksella. Hän aloittaa aihepiirin muistelun kertomuksella Ounasvaaran kisoista. Yksinäisen naisen palkka ei tahtonut riittää urheiluvälineiden hankkimiseen ja kilpailumatkojen kuluihin. Niinpä Ounasvaaralla Lydia koki nolon tilanteen, joka kuitenkin päättyi hupaisasti.

Siihen tulee paljon siis semmosta niinkun taloudellisia juttuja. Mä olin konttorissa, sanottiin siihen aikaan konttoristiksi. Niin Renlundin tiilitehtaalla. Yksin elin ja yksin asuin. Niin, ei mulle tahtonut se raha riittää, ei millään. Ja mistään en saanut lisää rahaa. Miehillähän maksettiin heti ja niitähän huollettiin vaikka kuinka, mutta ei naista. Että noin, kerrankin multa loppu Ounasvaaralla rahat, että millä mä pääsen kotia kun mä olin menny Puijon kautta ja siellä oli kisat ja lähettiin Ounasvaaralle. Mä sanoin Siirille, että kuule nyt mulla on rahat loppu, että mistähän mä saisin lisää niin se että, soita. Mä laskin että soittasinko mä tuota isälleni vai soittasinko mä sitten tota sille sulhasehdokkaalle, jonka kans seurustelin, niin mä sanoin että ei, mä soitan sille. Ja kun mä soitin niin se lähetti heti rahaa. Siirin kans sitä sitten mentiin hakeen niin naurettiin. Siiri sano juu, että jos niin ja niin paljon saat niin sitte tehrään sitä ja sitä.

Seuraavan, edelleen työssä käyntiä koskevan muisteluman, tulkitseen Lydian haastatteluista esiin nousevaksi retoriseksi ydinkohdaksi. Tarina on pitkä ja se sisältää paljon yksityiskohtaisia ja eläviä kuvauksia. Tarina kertoo Lydian hiihtouran käännekohtasta. Se on jopa selviytymiskertomus, jossa alistetusta konttoriniaisesta kasvaa omia päätöksiä tekevä urheilija. Tarinan aloittaa ikävä muisto, joka tahri Lydian mainetta.

Töissä täyty käydä joka päivä kahdeksasta viiteen ja lauantaisin kahdeksasta kahteen. Ja kun mä lähdin hiihtämään niin, ja olin kilpailuissa vaikka kuinka kaukana, niin mun täyty yöstä myöten tulla kotia, että mä olin aamulla Renlundin tiilitehtaan konttorin työpöytäni ääressä. Se oli semmosta. Meitä oli kaks siellä konttorissa ja tota se oli surkeeta sille toiselle, et mä olin pois. Ja se johtaja piti siitä huolen, että mun oli tultava. Ja niinhän mä tulin kerrankin etten mää saanu ees palkintoo niin, missä kaukana se oli, Itä-Suomessa, Suomen mestaruuskisoissa. Mun täyty heti lähtee kotio ja ne sano, et ku se hävis, ku se oli hopeella, et sen sisko voitti sen kahdeksalla sekunnilla niin, et se ei tullu hakeen palkintoonsa. Eihän se niin ollu. Mun täyty olla aamulla töissä. Enkä ole tänä päivänäkään nähnyt sitä hopeamitalia.

Tiukka johtaja joutui kuitenkin taipumaan ja päästämään Lydian leirille. Oli olympiatalven syksy 1952, ja naiset olivat lähdössä ensimmäistä kertaa olympialaduille. Vuokatissa pidettiin lumileiriä.

No, tytöt oli jo lumileirillä ja oli siellä ollu jo kaks viikkoo ja minä en päässy. Ja mä hiihtelin täällä sänkipeltoo, sitte ku mää keksin et - täällä ei ollu lunta, niin tohon pellon pintaan tuli semmonen huuru ja siinoli semmonen sänki. Niin se oli liukas. Mää keksin sen itse. Mä aloin siinä sitten hiihtään. Ja sitten jäillä ja vesisohjossa työnsin tasatyöntöä ja kaikkee piti keksiä. Seinään kiinniten pyörän sisäkumit ja niitä vetelin. Kävin hakkaamassa halkoja ja peltotöissä. Ja semmosta, mutta aina vaan harjoittelin ja voimakkaasti harjoittelin. Mutta en ollu sitten yhtään laskenu tai ollu lumella niin mullei ollu lumen tuntua, kun sitten viimein hiihtoliitto heräs, että miksei Wideman ole leirillä ja kaks viikkoo toiset ollu. Ja ne soitti Helsinkiin Renlundin kauppaneuvokselle, niin se soitti tänne mejän johtajalle ja sano, että Wideman heti Vuokattiin! Ja kun mä sinne menin niin, mä menin illalla ja myöhään pääsin perille. Aamulla yhdeksältä alko karsinta ja mä en ollu lumella ollu ollenkaan. Niin, enkä mäkiä laskenut mitään. Niin sehän kävi sitten, Siiri tulee sieltä ja sanoo mulle, että laitetaas samanlaiset suksenpohjat. Sil oli pikkunen viuhki mielessä. Niin mää sanoin, että no juu laitetaan. Se voiteli sukset niin kamalan liukkaaksi ja sil oli itsellä hirveen voimakkaat nää työnnöt ja kaikki. Eihän konttorinainen, eihän mulla niin paljoo ollu käsivoimia, mutta muuten pääsin.

No, siellä tuli semmonen latu sitten, kiersi Vuokatin vaaran päälle asti ja sieltä lähdettiin laskeen sitä pujottelurinnettä alas. No ensinnäkin hiihettiin sinne, sukset heitti ja oli kauheeta. Ja sitte lähdettiin laskeen sitä pujottelurinnettä alas. Mä lensin, mä lensin niin kamalasti, mä jäin viidenneksi ja satutin itseni niin kauheesti. Sen oli vielä miehet päättäny, ei niillä ollu älliä ku ne luuli, että kyllä naisetkin nyt on kunnossa ja tämmönen lasku laitetaan ensimmäiseksi. Sitten tullaan sinne piilokameran kanssa että nyt otetaan tyyli. Kaikki on siellä - sitä filmiä ei oo ikinä missään näytetty. No, se jäi siihen sitten, mutta sitten Veli Saarinen sano, meidän päävalmentaja, sano, että jää sää tänne nyt ja oo täällä niin kauan kuin haluat ja kuule sillon annettiin mahdollisuus. Että mä olin itsekseni sen kaksviikkoo siellä

sitten ja päätin, että jos saan lopputilin niin olkoon. Mutta kun tää kauppaneuvos oli puuttunut siihen niin mää olin varma etten saa, enkä saanutkaan. Ja sen jälkeen kun mä lähdin kilpailuihin, niin en mä muuta tarvinnut kun ilmottaa, että mä lähden. Se muuttu, se kauppaneuvos siellä oli niin myötämielinen liikunnalle ja urheilulle. Mutta tää omajohtaja ei taas ollutkaan, koska meillä oli kaksi toimistossa. Ja se oli niin nuuka se johtaja, että kun mä lähdin, niin se ei ottanu ketään. Niin tää ressu yksin teki siellä. Ei minkäänlaista apua.

Tarina etenee jännittävästi ja asioita selvittäen ja arvioiden. Loppuriveille asti Lydia on toisten armoilla. Hän toimii siinä liikkumatilassa, joka hänelle ulkopuolelta annetaan. Aluksi hän harjoittelee lumettomilla pelloilla, sitten iltamyöhällä viimein matkaluvan saatuaan pääsee perille Vuokattiin. Seuraavaksi hän hiihtää parhaansa mukaan pelottavalla ladulla ja lopulta loukkaa itsensä. Mutta sitten tarinan ote muuttuu. Lydia päättää jäädä Vuokattiin uhmaten työnantajansa tahtoa. Elämä muuttuu: *“en mä muuta kun, tarvinnut kun ilmottaa että mä lähden”*.

Urheilukulttuurisesti tarinasta on luettavissa halu saada naiset menestymään tulevilla olympialaduilla. Merkittävää on, että Lydia kutsuttiin Vuokattiin vasta karsintapäiväksi. Kun aikaisemmin menestynyt hiihtäjätär jäikin kisassa vasta viidenneksi, annettiin hänelle mahdollisuus jäädä harjoittelemaan. Suuren mäen laittaminen ladulle kertoo päättäjien halusta kouluttaa hiihtäjiä hiihtämään kunnon murtomailla. Oslon laduille haluttiin valita mahdollisimman kovakuntoiset hiihtäjät.

Muistelmaan loppu kuvaa Lydian työtä ja asemaa johtajaansa nähden. Ruumiskeskeinen feminismin näkökulmasta voisi huomioida, kuinka Lydialle osoitettu paikka symboloi ja vahvistaa hänen alisteista asemaansa johtajaansa nähden. Lydia itsekin tuo ilmi kokemuksensa asennon alistavuudesta, Samoin hän selventää, mitä hiihtoliiton johtoportaalta oli ollut mielessään soittaessaan hänet leirille. Lainauksen lopussa Lydia paljastaa keinonsa selviytyä vaikeista tilanteista.

Seisoin johtajan vieressä ja se saneli mulle kirjettä just. Ja siinäkin semmonen, että seisovillaan täyty olla, kirjottaa. Siihen aikaan oli semmosta. Niin ja hän istu hienosti ja saneli kirjettä ja yhtäkkiä tuli puhelu. Niin mää kuulin kun se sano, että johan se on menny. Pisti luurin kiinni takas, siihen alas ja sano, että lähtekää nyt sinne Vuokattiin. Mä kuulin sitte hiihtoliitosta, että se oli kauppaneuvos, joka oli soittanut. Mä sanoin, että en mä nyt tänään pääse, että huomenna sinne vasta juna menee. Siinäki oli hiihtoliiton miehillä vaan mielessä, että se kerkeis sinne niihin

karsintoihin. Se oli vaan mielessä, että ne ei aatellu yhtään, että onko se päässy ollenkaan harjotteleen. Että mä olin kans niin sisukas etten mää viittyny valittaa ja kun mä luulin ettei saakkaan.

6 LADUN LIEPEILLÄ

Tämän luvun tarinoissa Lydia ja Siiri muistelevat sitä, millaista oli olla nainen 1950-luvun vaihteen urheilumaailmassa. Olen teemoitellut muistot kolmeen kappaleeseen. Naiseus puntarissa -kappale käsittelee sitä, miten Lydia ja Siiri kokivat kilpaurheilua sivustaseuranneiden suhtautumisen naisurheiluun. Naiset “heittopusseina” -kappale on mielestäni tutkimukseni ydin. Siinä Siiri ja Lydia kertovat asemastaan urheilumaailman sisällä. Naisten valmentautumista ja terveydenhoitoa muistellaan kappaleessa “Ruumiin hallintaa”.

Ladun liepeillä luo kokonaiskuvaa Siirin ja Lydian haastatteluista. Tässä luvussa tulee esiin, kuinka eri tavoin he ovat kokeneet kilpaurheilun. Lydia muistaa erityisesti, millaisten huomioiden ja toimenpiteiden kohteeksi naisurheilijat joutuivat. Hän kuvailee monin tarinoin miesten ja naisten välistä epätasa-arvoista valtasuhdetta. Myös Siirillä on kokemuksia naisten alistetusta asemasta urheilussa, mutta hänen kertomuksiansa läpäisevä teema on urheilu sinänsä. Siiri arvioi olosuhteita ja valmentautumista ja muistelee leirejä. Ladun liepeillä -luku antaa vihjeitä siihen, miksi juuri Lydialla ja Siirillä painottuvat muistoissaan eri asiat. Tulkitsen myös sitä, miksi joitakin asioita he muistavat hyvin samankaltaisesti.

6.1 Naiseus puntarissa

Lydia aloittaa kertomuksensa naisten asemasta urheilussa selostamalla Kansainvälisen hiihtoliiton, FIS:n, konferenssin kulkua. Konferenssissa pohdittiin naishiihdon ottamista olympiaohjelmaan.

Sen täyty olla aina, naisenhan täytyy olla kaunis ja sulonen miehen silmissä. Ja sitten vielä siinä konferenssissa, ne tämmöstä käsitteli tällai, että sopiiko kilpahiihto naiselle. Ulkomailta etenkin Etelä-Euroopassa sitä vastustettiin ja myös Norja vastusti. Ruotsi ja Suomi olivat jo myönteisellä kannalla. Ja tota siinoli myös, että sopiiko naisten hiihto samaan kilpailuun miesten kanssa. Siinäkin oli, että ei nainen voi esiintyä miesten kanssa tommosessa ja, että noin, sopiiko se, että ne kilpailee samoissa kilpailuissa. Että onko se sopivaa?

Naishiihto saatiin olympiaohjelmaan, mutta hiihtävät naiset joutuivat erityistarkkailun alaiseksi. Lydia muistaa kuinka heidän ulkonäköään arvioitiin kilpailun jälkeen Norjalaisissa lehdissä.

Mutta kilpailujen jälkeen, niin luki sitten, että ei ne naishiihtäjät ollukkaan metsänhakkaajan näkösiä. Että ne oli ihan semmosia sulosia solakoita tyttöjä että, tai naisia mitä nyt kukin. Kahdeksantoistavuotias oli nuorin. Ja niin luki, että hiihtävät kauniisti, hiihtävät kauniisti!

Lydia sai muiden naisten ohella todistaa naisellisuutensa kilpailuissa. Näyttö oli onnistunut ja naiseus pelastui. Töitä naiseuden eteen kuitenkin piti tehdä. Seuraavasta muistosta kuvastuu pelko tulla miehiseksi tai rumaksi leimatuksi.

Ja sitten hyvä kun, oli niin huvittavaa kun siel sitte naiset yritti, yksikin oli maalannut huulensa niin kun se yritti olla nätti. Ja kyllähän mekin heti oltiin laittamassa hiuksiamme ja kaikkia että noin, oltiin vaan sen näköisiä, ettei kukaan haukkunu, että se oli hikinen ja kamalan näkönen ja muuten. Mutta, jos nainen on huonokuntonen ja se hiihtää kilpaa, niin se on surkee näky että. Sen pitäs ollakin kunnossa ennen kun tonne menee.

Muistosta tulee esiin Lydian kokemus naishiihdon horjuvasta asemasta. Naisen oli huolehdittava ulkonäöstään, jotta kukaan ei vain pääsisi moittimaan naishiihtoa ja ahdistamaan naisia pois laduilta. Huonokuntoisten naisten päästäminen kilpaladuille oli uhka, josta Lydia varoitti haastatteluainestossa useaan kertaan. Tulkitsen, että Lydia koki naishiihdon kehittymisen olevan mahdollista vain naisten omalla työllä.

Valmentautumisesta ja valmistautumisesta oli huolehdittava ja mentävä mukaan miesten ehdoilla. Kun ensin päästään oven raosta sisään, voidaan sen jälkeen hivuttautua peremmälle.

Lydia on joutunut miessilmän tarkkailun alaiseksi myös henkilökohtaisesti. Seuraavassa muistossa ulkonäön tarkastuksen suorittaa asiantunteva miehen alku.

Kuule, mä menin Epilään kerran haastateltavaksi Epilän tehtaalle. Ja siellä oli sitte näitä nappuloita, näitä poikia. Niin yks pieni poika sano siellä, se tuli lehteenkin, että ei se ookkaan ruma, se on aika hyvän näkönen. Niin tästä sen näkee, että pienestä asti, noin nämä kakslahkeiset aattelee naisesta sillä tavalla että aina pitää olla kaunis ja hyvännäkönen.

Myös Oslon olympialaisten esikisoissa Lydian sopivuus urheilijaksi ja naisellisuus joutuivat puntariin.

Ja lisäksi sitten, tää on hyvä juttu, tuli mieleen juu. Me mentiin esikisoihin ja norjalaiset ei hyväksyny naisten urheilua ja semmosta silloin ja kuitenkin niitten oli pakko ottaa sitte se kisaohjelmaan. Ja ne ei tieneet miten eri-ikäiset naiset pistetään kilpailemaan. Ne alko mua tunkeen ikänaisiin ku mä olin kolmekymmentä vuotias, että musta tehdään ikänainen. Että yli kolmekymppiset laitetaan ikänaisiin ja alle kolmikymppisille laitetaan oma sarja. No siitähän tuli hirvee meteli ja tohina, että ei se mikään ikänainen vielä ole. Siellä oli monta muuta, jotka olisi myös laitettu eri sarjoihin. Lopulta päädyttiin naisten yleiseen sarjaan, jossa kaikki hiihtivät.

Tulkitsen, että tällaiset henkilökohtaiset ulkonäön ja naisellisuuden arvioinnit ja arvostelu, joka on kirjoitettu jopa lehteen, ovat herkistäneet Lydian havainnoimaan naisen ja miehen välistä valtasuhdetta. Ehkä hän joutui myös kokemaan identiteettiristiä työskennellessään perinteisiä naisellisia piirteitä korostavassa työssään konttorineitinä ja välillä kilpailemassaan miehessä urheilumaailmassa. Hän halusi säilyttää naisellisuutensa myös urheilussa. Lydia saattoi kokea urheilun miehisyden ja miehistävyyden suurempana uhkana naisten osallistumiselle ja menestymiselle kuin Siiri, joka piti itseään poikatyttönä.

Ihmettelikö koskaan kukaan, kun sinä hiihdit. Toiset naiset tai miehet.

Siiri: Ei kai ne sitä sen kummemmin. Se oli niinku luonnostaan, että tuo on semmonen, että se pärjää teki se töitä tai hiihti, niin se aina pärjää. Niinhän ne sano, että se on poikamiestyttö. Hah hah haa. Niin joo. Mutta ei siellä ollu Värttilässäkään minusta kettään semmosia, jotka ois hanttiin pannu. Enkä mie tuntenukkaan ku olin vähän sieltä maalta.

Siiri maalaistyttonä ei haastatteluaineiston pohjalta ole kokenut naisellisuuttaan uhatuksi, ja muistoja naiseuden kolauksista ei aineistosta löydy. Siirille on tyypillistä katsella asioita urheilun kannalta.

No emmä tiiä. No kyllälähän se tietysti yleisesti kiinnosti, ku naiset pärjäjejä. Suomalaiset. Sillohan tuolla Keski-Euroopassa ei vielä ollu mittään hiihtoo. Sillohan me hiihettiin norjalaiset, ruotsalaiset ja tais olla joku saksalainen. Mutta sitte ku alko tulla tuolta Venäjältä 54, tuli, niin siitähän me nähtiin että ollaan jopa alakynnessä.

Ne ol sitte kovia taistoja ku venäläiset tuli. Ku niitten kyytiin pääsi tai niin lujjaa ku me hiihettiin niitten sekkaan sotkemmaan. Sitten jo tuntu, että miehän oon jo sitte hyvä! Silloinkin ku minä Salpausselän voitin 59 ja kaikki venäläiset oli mukana niin

sillon tuntu, että eihän tässä mittään oo, että tämmöselläkin reenauksella pärjää. Kuhyö ovat siellä olleet aina siellä hiihtopalatsissaan leirillä ja niitähän piettiin. Ja nehän ihmetteli suuresti ku me tehhään töitä ja hiihetään vaan pyhän seutuna. Että miten täällä Suomessa on nainen, aliarvioituna koko naishiihto?

Siiri antaa venäläistyttöjen arvioinnin puhua puolestaan. Naishiihto oli aliarvostettua ja naisten harjoitteluolosuhteista ei huolehdittu. Mutta toisaalta, huonommat harjoitteluolosuhteet tekivät menestymisistä makeampia.

Jos Siiri on kertomuksiansa perusteella selvinnyt hiihtouraltaan naiseuttansa kolhimatta, niin Lydialla tarinoita riittää. Seuraavan hauskan tarinan Lydia yhdistää naisten alisteiseen asemaan niin urheilussa kuin muussakin elämässä.

Kaikessa aina täyty aatella, mitä aatteli ennenkaikkea miehet. Ja mä hiihdin sitte kerran Ounasvaaralla ja kun mä olin ottanut semmoset rintaliivit, jotka olivat semmosta muotia tietysti, ja niissa oli hakanen edessä ja takana. Ja ne katkeski yhtäkkiä hiihtäessä. Ja kun mää tuun sieltä seitsemän ja puolen kilometrin päästä siihen aukealle, lasken niin ihmisten eteen niin ne keikku mun sukseni kärjessä, eiku tän sauvan kärjessä, ne rintaliivit. Ja kansa huusi, että Widemanilla on sauva rikki! Antakaa sille uus sauva! Ja mä katson niin ne on mun rintaliivit. Mä meinasin pyörtyä . . . niin se keikku, se keikku, se oli katkennu ja tuolta tullu hihasta sitten ja keikku siinä. Ja totanoin, oli vissiin toinen hihna täältä olkani takaa. Mutta mulla oli vielä alitajunnassa se, et koko ajan, että ei mies saa nähdä tommosia. Niin se oli ennen vanhaan tämmöstä. Että noin, ei ne huomannu sitä, sinne se putos ja jäi. En tiiä kuka sen korjas. Mun ystäväni Ingrid vielä, Ruotsista niin, kirjoitti mun päiväkirjaan sitte ja piirsi oikeen, kuinka se rintaliivi lentää. Se on mulla oikeen päiväkirjassa, että se on totta. Että tämmöstähän meillä oli. Nyt ajatellen hauska juttu.

Muisto on jäänyt hyvin elävänä mieleen. Se on varmasti kerrottu useaan kertaan ja tarkastettu päiväkirjan sivuilta. Elämäkerrallisesti tulkittuna, tarinasta tulee hyvin esiin se, että kertoja pyrkii kertomaan asiat mahdollisimman totuudenmukaisesti. Viittaus päiväkirjaan on todistus sekä itselle että kuulijalle. (Hyvärinen 1998, 317.)

Lydia muistaa osallistuneensa kokoukseen, jossa puheenaiheeksi oli noussut naisurheilijan naisellisuus ja urheilun sopivuus naisille. Mielenkiintoista muistossa on se, että asian oli kokouksessa ottanut esille nainen, kokousemäntä. Lydia yleistää naisen mielipiteen edustavan ”tavallista kansaa”.

Mä oon kerran ollu yhdessä kokouksessa aikoinaan ja siellä yks nainen sanoi, joka oli siellä emäntänä, että kyllä ei urheilu naiselle sovi. Että kyllä on hirveen näköstä kun nainen työntää kuulaa ja heittää kiekko. No se sai kyllä vastustuksen sieltä miehistäkin, sai jo silloin. Mutta tavallinen kansa ajatteli tällai, että se on ruman näköstä, kun nainen riuhtoo. Että semmosta se oli. Niin sitä ihannointiin niin kauheesti sitä kauneutta. Ja sitte usein noi miehet vallankin, kun ne yritti pitää siitä huolen, että naista heti pyyhittiin, ettei räkä vaan lentänyt.

Vaikka Lydia olikin valmis tulemaan miehiä puolitiehen vastaan huolehtimalla ulkonäöstään saadakseen naisten urheileilun edistymään, on edellisestä muistosta luettavissa harmittelua kauneuden ihannointia kohtaan. Ihannointi hankaloitti urheilijanaisten elämää. Lydian kokemuksen mukaan miehet olivat erityisesti erikoistuneet naisten ulkonäön huoltamiseen samoin sen kuin arviomiseenkin. Pääsikä Lydia kuitenkin kerran näyttämään miehelle kaapin paikan, kun harjoitusladulle eksyi tietämätön mies.

Ja sitten myöskin kun mä kävin tuolla Kaupissa hiihtämässä ja mä olin hyvässä kunnossa, niin siellä ykskin mies hiihti itsensä niin, että mä luulin sen kuolleen. Kun se aina vaan katso kun mä hänen takanaan enkä jää millään. Me hiihdettiin kahtakymppiä. Ja tota se vilkas joka kerta taakseen ja se oli semmonen, ettei se ollu vielä keski-ikänenkään ...ihan kunnossa oleva mies. Ei se tienny, että kuka minä olin ja minkälaisessa kunnossa minä olin. Ja me hiihdettiin ja aina se vaan katto ja katto ja mä en kiusallakaan sanonu, että väistä. Mä vaan tuln sen perässä ja sitte yhtäkkiä se hyppäs sinne sivuun ja kiros ja vaipu semmosen, koivun runkoo vasten, se vaipu sinne alas. Että, kyllä, jos siellä olis ollu takana mies niin se olis ollu kilpailu hänen mielestään, mutta tää oli ilkeyttä tää, kun nainen sen teki. Se oli miehisyydelle joku kolaus semmonen. Ja jos katse voisi tappaa, jonka hän minuun loi, olisin kuollut.

6.2 Naiset “heittopusseina”

Lydian ja Siirin yhtenevät kokemukset urheilussa liittyvät tiiviisti naisten asemaan ja arvostukseen. Urheilussa he saivat usein törmätä tilanteeseen, jossa nainen pukattiin sivuun ja mies nostettiin jalustalle.

Lydia: Sitten kun mulla oli tämä seura joka ei maksanu mitään. Mutta noin, miehille maksettiin, ei naisten väliä ollu, et ei ne naiset sillai. Mistään ei saanut apua rahallisesti eikä muutenkaan. No, matkat makso kyllä toi seura. Ja sitten se missä oltiin niin, sitten kun päästiin jo vähän huipummalle, että kun tuli paremmaksi hiihtäjäksi, nimekkääksi niin, järjestävä seura makso sitten majotuksen ja joskus taas matkat että kaks kertaa sai matkat. Se oli aino mistä sai sitten vähä rahaa mut ei muuten. Että se oli vähän niinku kepulikonsteilla. Pakko ottaa kahdesta paikasta ne matkarahat.

Siiri: Ei ollu sponsoria eikä minkään näköstä markkaa. Leireiltä sai matkat. Ja sit se pien päiväraha. Sehän meni korttiin ja karkkiin ja semmosiin soittamisiin. Miehet sai matkarahat ja kaikki.

Mitaleilla olleet mieshiihtäjät kuittasivat hiihtoreissuiltaan kaksinkertaiset matkarahat. Heidät kutsuttiin kilpailuihin ja he saivat siten myös järjestäjiltä korvaukset matkoistaan. (Heikkinen 1981, 175.) Lydia pääsi olympiavoittajana nauttimaan muutaman kerran kutsutun hiihtäjän eduista, mutta Siiri kielsi koskaan saaneensa ylimääräisiä korvauksia. Yhteistä muistoissa on se, että kumpikin nainen on urheillut ilman ulkopuolista rahallista tukea sekä se, että samalla tasolla olleet mieshiihtäjät saivat hiihdolla itselleen hieman myös rahallista hyötyä. Seuraavassa Siiri ja Lydia muistelevat, kuinka naisille tarkoitettut arvokkaat kunniapalkinnot vaihdettiin miehille.

Lydia: Kyllä se oli mejän aikana koko ajan kyllä varmasti niin, että naiset otettiin sinne kun oli pakko ottaa mukaan. Naisista ei todellakaan välitetty. Kun voitin Ounasvaaralla ja odotin saavani tusinan hopeelusikoita, mutta ei. Ne oli vaihdettu pannupussiin, vaikka lahjoittaja oli tarkoittanut ne juuri naisille. Kun sitä kysyin konsuli Svensiltä, hän sanoi, että annoimme ne miehille, kun heitä oli kaksi samalla ajalla ja siihen tarvittiin toinen samanlainen palkinto. ”Saat tästä kahvipaketin ja neljä appelsiiniä lohdutukseksi.” Että näin se oli aina, nainen sai sitte tyytyä siihen. Vaikkakin se lahjoittaja oli pistäny sinne että se on naisten kunniapalkinto, niin se nainen ei saanu niitä koskaan vaan se tehtiin näin. Ja monta muuta asiaa oli.

Siiri: No miehelle saatto olla palkintona kaks nojatuolia ja kamera, naisille ol vaan rannekello ja huopa. Naisille ne ol varattu, ne nojatuolit, lahjoittaja ol niin määrännyt, mutta se seura ol päättänyt tehdä vaihon. No kerranki ompelukone vaihettiin miehille. Sitte perusteltiin, että miehet tuo yleisön. Ei ollut naisia päättämässä. Ja naiset ei saaneet valittaa: sie oot kateellinen sanottiin, jos puoliaan pittää.

Lydia tuo muistonsa alussa esiin kokemuksensa naisurheilunmarginaalisuudesta *”Naiset otettiin mukaan, kun oli pakko ottaa”*. Naisia tarvittiin tuomaan lisää pisteitä Suomen mitalitilille. Kisajärjestäjät joutuivat varmasti vaikeaan tilanteeseen, kun naisille lahjoitetut kunniapalkinnot olivatkin hienommat kuin miehille tarkoitettut. Tulkitsen, että järjestäjien oli helpompi tehdä palkintojen vaihdot, kuin nostaa nainen arvokkaiden palkintojen avulla miehen yläpuolelle ja saada siitä arvostelua.

Jotkut naiset olivat kuitenkin hoksanneet, kuinka etuisuuksia hankitaan. Sekä Siiri että Lydia ovat molemmat kokeneet johtajien suosikkityttöjen saaneen erikoishuomiota.

Suosikiksi pääseminen vaati kuitenkin epäilyttävien keinojen käyttämistä. Siiri sanoo asian lyhyesti ja suoraan.

Sellaset naisethan pärjäs, jotka anto itteään lääppiä. Miesten suosioon päässeet saivat kaikkia etuja, nehan sai rahallistakin hyötyä. Ne pääs paremmille matkoille. Pomot otti omakseen. Ja jos ei antanut lääppiä niin ol huono, omapäinen. Kyllähän tollanen suututti. Yhdenkin naisen valmennusrahat annettiin jo lopettaneen lellikkityön koulutusrahoiksi. Pitihän suosikkityön saada koulutus! Mikäs tuossa, hiihtoliiton johtaja vain niin päätti, että rahat annetaan koulutukseen.

Lydia kertoo asian tarinan muodossa.

Ja miehethän teki semmosenkin että, päävalmentajakin teki sen, että se pisti mieltietyksensä voittamaan Salpausselällä, sen mä voin sanoa, vaikka se hävis minulle ja sisarelleni. Kun se kaatu siinä mäen päällä ja luisu sieltä alas. Sanottiin vaan, että tippa on pudonnu sen tuloksen päälle ja sitä ei voida sanoa. Mulle tuli sanoon yks mies, että minä oon varma, koska minä otin sen ajan, että sinä voitit, Tyne hävis sulle neljä sekuntia ja voittajaksi julistettu hävis kymmenen. Niin Veli Saarinen pisti sen mieltietyksensä voittamaan sen kilpailun, eikä sitä kukaan muuttanu. Nainen, en minä menny valittaan, mitä tuommosista, mä en koskaan valittanu mistään, niin en menny.

Mikset sää halunnu valittaa?

No, kato se on juuri semmonen että naiset oli alistettu. Ne oli semmoseksi alistettu että, ja sitte sitä ymmärtänykkään, että kelle mää menisin puhun, koska se mies ei menny vaan mulle sano. Se vaan sano, että menet sinä. Mä sanoin, et en minä sitä aikaa ottanu, minähän hiihdin. Hän otti ajan ja oli hyvä ajanottaja olikin. Olis menny sanoon lehtimiehille, siitä se olis lähteny rullaamaan, ihan varmasti. Se voittajaksi julistettu tyttö sano meille, että en tule ottamaan palkintoo, meni ensimmäisenä. Että tämmösiä on sattunu paljon että. Sitten on sattunu niinkin, että on voideltu väärin. Sama mies mun sisareni sukset voiteli väärin, että se hävis... se varmisti... Että kun joku meni sen viereen miehistä, että mitä sää tommosta laitat Tyynen suksen pohjaan niin, se oli vaan tiuskassu, että mitä se sulle kuuluu ja laittanu. Juu ja, tämmösiä on sattunu. Että kyllä se aina niin on ollu, että se nainen on jääny näissä touhuissa toiseksi. Mutta ei varmasti oo tällä kertaa enää tähän maailman aikaan. Että kyllä nyt jo pidetään naisista yhtä paljon huolta.

Myös seuraava muisto on Siirille ja Lydialle yhteinen. Molemmat tuovat esiin sen, että naisista ei huolehdittu. Lydia kertoo kokemuksestaan tarinat.

Oltiin sitten Ruotsissa, oltiin menossa esikisoihin -51 ennen olympialaisia. Niin, meidät laitettiin hotelliin asumaan, sinne päiväks. Koko päivä me sielä oltiin ja kyhnättiin, käytiin kaupungilla eikä meinattu osata takasin. Ei ollu sitä mejän hovihuoltajaa eikä valmentajaa missään, ei niitä näkyne missään. Keskenämme

oltiin ja alettiin kysellä, että missähän täällä on se hotelli. Meidän mukana oli lappalaislikka, se vähän osasi ruotsia, murreruotsia. Niin, se kysy niin, se sano, että kääntykää ympäri se on teidän takana, se hotelli oli toisella puolen katua. Mutta kun maalaislikat lähtee tommoseen ens kerran... kyllä sitä ois pitäny likoista huolta pitää, mutta ei niistä pidetty, ei. Ja sitten likat alko sanoo mulle, kun mä olin rohkein, että heillä oli hirvee nälkä, että nyt täytys saada ruokaa. Mä lähin kyttään sinne. Eihän ne kehdannu. Mä sanoin, että mennään ravintolaan, eihän ne kukaan lähteny semmosiin. Mä menin ja löysin Veli Saarisen sieltä ravintolasta ja muutki äijät istumassa lasin ääressä ja. Mä menin ja sanoin, että asia on nyt sillai, että me ei olla saatu koko päivänä ruokaa. Johan meistä olis pitäny huolta pitään. No sitten Saarinen vei meidät kabinettiin ja tarjosi porsaankyljykset. Se hosui koko ajan, että yksi likka ei ehtiny syödä. Se ei ollu tottunut syömään ja ujosteli hirveesti tämmösessä paikassa ja kova porsaankyljys semmonen. Se salavihkaa jätti siitä yhen palan ja pisti sen lautasliinaan ja taskuunsa, aatteli että mää syön kotona sisällä. Et se oli tämmöstä, tämmöstä että kyllä ne ei meistä huolta pitäny.

Tässä muistossa Lydialla on myöhemminkin esille tuleva isosiskon rooli. Hän ratkaisee vaikean tilanteen rohkeasti ja päättäväisesti toimien. Hän ottaa vastuun ja toimii. Passiivisesta, heitteille jätetystä naisesta tulee sankari ja toimija. Muistoa voi pitää selviytymiskertomuksena. Toisessa samaa kokemusta ruotivassa kertomuksessa Lydia puhuu kokoajan monikossa, me -muodossa. Muistossa on erilainen sävy. Se on jäänyt negatiivisempänä mieleen.

Ja sitte olympialaisten jälkeen, eiku se oli juuri täällä esikisassa, meillä oli Svens, Åke Svens, niin, oli mejän naisten johtaja ja huoltaja. Niin sitä ei ollu missään... niin sitte ku se lähti päättäjäisiin niin se tuli mejän huoneeseen ja heitti kenkensä siihen, että tuokaa likat noi sinne päättäjäisiin ja lähti tiehensä. Eihän me sinne osattu. Me lähettiin ja haettiin sitä kauheesti ja ku me yritettiin puhua, se lappalaislikka puhu, niin mentiin kattoon mitä se nainen selitti meille siel kadulla, niin päästiin sinne sitten, niin siinä huoneistossa oli vakuutusyhtiö. Se luuli, että me haetaan semmosta. No ei, ja sitte viimein ja viimein me löydettiin se ravintola. Miehetän oli ollu sielä jo pitkään, mutta sinne sitten mentiin niitten kenkien kans. Vähän huonosti naisia hoidettiin, miehille oli hoidettu sinne uudet daamit, norjalaiset daamit. Ja pojat huusi, Hakulisen Veikko ja kaikki, tulkaa tytöt tänne, kun eihän ne tykänny niistä norjalaisista, kun ei ne osanneet Suomen kieltä puhua. No me päästiin sitten poikien kanssa, mutta pojat vietiin sinne, mutta meille sanottiin että tulkaa.

Pettymys ja harmi paljastuvat tarinasta. Tunnetta helpottaa vähän se, että hiihtäjämiehet ottivat naiset hyvin vastaan. Johtajat jäävät kuitenkin kielteisen tunnelatauksen alle.

Siirikin antaa tiukan arvion johtajista. Johtajat olivat itsepäisiä ja valtansa tuntevia. Siiri tuo seuraavassa katkelmassa esiin myös kokemuksensa mieshiittäjien suhtautumisesta naisiin sekä muistonsa naisten asioiden huolehtimisesta.

Pomot oli paskoja. Ne ol liian tärkeitä. Halusivat vain määrällä. Ei ne keskustellu, määrällivät vaan.

Mutta ei siinä mittään miehet otti meiät ihan hyvin vastaan. Miehet oli käynynä jo ennen leirillä ja nehän oli ihan eri arvokkaita niitä hyysättiin ja. Eihän naisia hyysätty.

Seuraavissa muistoissa on hyvin huomattavissa, kuinka asiat ja niiden merkitykset jäsenyivät tajunnassamme jatkuvasti uudelleen sen mukaan, kuinka elämismaailmamme muuntuu (Perttula 1995, 31; Varto 1992, 47-49). Lydia ja Siiri kertovat kokemuksistaan, joille nykypäivä on antanut aivan erilaisen merkityksen. Ensin on vuorossa Lydian tarina naisten hiihtovaatetuksesta.

Ja eihän meille hommattu omia vaatteitakaan, semmosia naisellisia mitään. Eihän siihen aikaan sukkahousuja ollut, mutta oishan nyt ollu jotakin muuta, ja olishan nyt voitu teettää trikoosta mitä vaan. Mutta ei, vaan meillä oli miesten kalsarit, joissa oli edessä aukko ja sitten oli miesten ihopaita ja sitten hiihtopuku, joka oli hyvää puuvillakangasta, josta ei mennyt tuuli läpi, muuten sekin oli miesten mallia. Puseron helma vedettiin kuminauhalla haaroista taakse samalla lailla kuin miehilläkin, joiden piti suojata tämä edusta. Meillä oli ihan samanlaiset vaatteet. Ja sitten rukkaset ja sitten viellä mäkimiesten v-aukollinen villapaitakin. Ainoat naiselliset, mitä me saatiin oli olympialaisiin kävelypuku ja sen alle naisten kerrasto. Niin semmoset me saatiin kyllä, valittiin. Mutta ei mitään erikoisen naisellista. Sukat ja liivit oli omat. Ja sitte oli semmonen niin kuin miehilläkin semmonen yö... toi... pyjama, mutta se oli siihen aikaan... eihän nyt kukaan varmasti kotonansa ollessa pitänyt miesten alusvaatteita, mutta me pidettiin, ku ei ollu muitakaan. Ja se oli ihan luonnollista, tosin, sitten, kun tää lappalaislikka istu haarat levällään, siellä niinku lappalainen istuu, tuli Sinkkosen Aulis ovesta sisään ja meinasi nauruunsa kuolla, kun sillä oli mäkimiesten aluskalsarit. Ei pojat sitä tienny

Tarinan lopussa Lydia tuo esille, kuinka oli ihan luonnollista hiihtää miesten vaatteissa. Nuoret urheilijanaiset eivät kokeneet miesten vaatteissa hiihtämistä mitenkään kummalliseksi. Nyt, kun Lydia yhdistää muistumaan nykyisen käsityksensä naisurheilun vaikeuksista, muisto saa aivan erilaisen latauksen. Voi olla, että juuri tuon luonnollisuuden vuoksi Siiri ei miesten vaatteissa hiihtämisestä kerro. Sen sijaan hän katselee nykypäivän valosta urheilun ja julkisuuden suhdetta.

Ei, ei se oli ihan normaalia. Ei seura minkäänlaista kahvitilaisuutta. Ei minkäänlaista. Ei sittenkään kun vaikka tuotiin se olympiakulta sieltä viestistä, niin hiihtoseura ei sittenkään minkäänlaista mittään. Ei, ei. Paremminkin kirjoitettiin mäkimiehistä. Mäkimiehet oli siellä korkealla. - No tietysti ol siellä, että se on ja on tultu pois ja. Ei oo tämmöstä rumbaa niinku nyt pienemmässäkin mittasuhteessa. No tietysti olihan se maininta, en minä sitä sano, mutta ei muuta. Ei sitä kaivannukkaan.

Huomiottajättäminen ei aikanaan herättänyt katkeruutta. Elämä oli niin erilaista, ettei julkisuudesta osannut edes haaveilla. Nykyisyys tuo kokemukseen uuden elementin. Siiri ikään kuin itsekin ihmettelee, miten 1950-luvulla oma urheiluseura ei järjestänyt olympiavoittajalle edes kahvitilaisuutta.

Seuraavassa muistumassa palataan jälleen selvittämään naisen asemaa urheilussa. Siiri paljastaa valtakuviot. Tarinassa elää oma selviytyminen.

Tiellä oli ihan – jos minäkään en olis niin käressä piässynä, en ois piässynä ees hiihtämmään. Mutta ku mie olin siellä kärkiporukassa naisista, niin ainahan ne pistivät minut kilpailemaan.

Seuralle piti ilmottaa, ei sitä muuten päässy. Sitä piti mennä seuraan ja sanoo, että mie halluisin sinne, mutta eihän sitä aina päässy sinne minne ite halusi. No siellä oli konttorissa nainen ja nehän pittää aena palaverin, ketkä pääsi milloinkin viikonloppuna lähtemään.

Ne käytti sillai valtaa?

No siinähan se on. Nainen ei saanu ite päättää. Ne pani minut aina vastavierailulle mäkimiesten, ku mäkimiehet ol käyneet niin minun piti mennä sitten sinne hiihtämään. Minkäänlaista en saanu ite. Pidettiin semmosena vastavierailijana. Semmonen heittopussi. Naurua!

Siirin selviytymiskeino oli olla tarpeeksi kova hiihtäjä. Seura ei maksanut tai ilmottanut heikompia naishiitäjiä lainkaan kilpailuihin.

Lydian ja Siirin muistelmat yhtenevät selkeästi naisen asemaa urheilussa koskettavalla elämänalueella. Molemmat ovat kokeneet naisen aseman olleen alistettu ja heikko miehiin verrattuna. Epäoikeudenmukaisuuden kokeminen herättää voimakkaita tunteita, joten tilanteet, joissa epäoikeudenmukaisuutta koetaan jäävät merkityksellisinä mieleen.

Elämäntarinoissa puolestaan kerrotaan itselle merkityksellisistä asioita (Vilkkö 1998.)

Tämä elämäkertojen lukemista koskeva teoriahippunen voi selittää, miksi Lydia ja Siiri

muistavat naisen asemaan liittyviä asioita. Toisaalta muistojen samankaltaisuutta voi selittää, myös sillä, että kaksi ihmistä joiden elämäntilanteet ovat hyvin samanlaisia, voivat kokea asiat ja tilanteet samalla tavalla (Perttula 1995, 89). Siirillä ja Lydialla on yksi voimakkaasti yhdistävä tekijä: he olivat naisia miehisessä urheilumaailmassa.

6.3 “Ruumiin hallintaa”

6.3.1 Valmentautuminen

Lydian kokemuksen mukaan naisvalmennus alkoi siitä, kun maakuntaviestiin otettiin mukaan naisten osuus. Naisten osuus tuli esimerkiksi Keski-Suomen piirin maakuntaviestiin vuonna 1959 (Rasilainen 1987, 100).

Sitten kun naisille saatiin oma sarja maakuntaviestiin, oli seurojen pakko alkaa kiinnittämään naishiittäjiin huomiota. Oli nimittäin surkea näky, kun miehet haalivat naisten osuudelle huonokuntoisia tyttöjä. Hiihtoliittokin puuttui asiaan. Tyttöjä ja naisia alettiin sitten valmentamaan. Se oli vähän niinku pakko.

Lydia liittää naisvalmennuksen alkamisen surkean näköisten naishiittäjien näkymiseen ladulla. Kommentti tukee tulkintaani, että Lydia koki naisurheilun horjuvan juuri naiseuden ja ulkoisen olemuksen rähjäntymisen vuoksi. Urheilun rakennehistoriaan peilaamalla voisi kuvitella seurojen heränteen panostamaan naisurheiluun menestyksen takaamiseksi maakuntaviesteissä, jotka olivat maakunnallisesti merkittäviä hiihtotapahtumia (Rasilainen 1987, 95-110).

Siirille valmentautumisen muisteleminen on mieluisaa. Muistoista huomaa, että hän oli hyvin kiinnostunut “reenaamisesta” ja kehitteli omia harjoittelumenetelmiä. Siirille on tärkeää kuvata, kuinka alkeelliset heidän harjoitteluolosuhteensa olivat.

Tapahtuiko silloin 1952 olympialaisten jälkeen mitään muutosta harjoitteluolosuhteissa? On kirjoitettu, että se oli käännteentekevä vuosi naisurheilussa.

Ei mejän kohdalla. Se, että leirille päästiin se kaks kertaa: syksyllä jalkaleiri tai sulan maan leiri ja itsenäisyyspäivän aikaa päästiin, se 10 vuorokautta, se lumileiri. Eipä meille muuta ollu. Joka sinne ei päässy ni sitte sai olla.

Jokainen harjotteli oman mukkaan. Veli Saarinen oli, mutta eihän se mittään, katteli vaan. Jos siltä joskus jotain kysy ni se sano, että tehkää niinku ite ootta tehny. Eipä se ku ei sitä naishiihtäjille. Ei se osannu.

Siiriä selvästi harmittaa, ettei hiihtoliitossa ollut ketään, joka olisi osannut neuvoa naishiihtäjiä. Tai jos neuvoja annettiin ne olivat samat kuin 50 kilometrin mieshiihtäjälle.

Miehille kuitenkin?

No miehille ku se oli ite 50- hiihtäjä. Tommonen niin niitä se paremmin. No laittohan se meillekin samanlaiset paperit, mutta miehän löin ne tulleen. Minä että piruako minä noilla. Viidenkymppin miehen. Enhän mie kerkii mittää tekemään, ku olla aina lenkillä. Minä harjoittelin omantunnon mukkaan, iltasella, pyhäseutuna, naapurriin juoksin ja sieltä takasin ja semmosta. Oman ajan ja tekniikan mukkaan.

Siiri kehitteli oman harjoitusmenetelmän, joka nivoutui päivän muiden toimien lomaan. Vähitellen menestymisien myötä hänen neuvojaan alkoivat kysellä muutkin naishiihtäjät. Jos Siiri karkasi leirillä lenkille yksinään, kävivät muut naiset koettamassa takin selkämystä lenkin jälkeen. He halusivat tietää, kuinka kovan harjoituksen Siiri oli käynyt tekemässä. Seuraavassa muistumassa Siiri selvittää, mitä miesten ohjeilla harjoittelemisesta seurasi.

Jos sitte ei osannu jättä ite pois ni sehän meni ylikuntoon nainen. Eihän se jaksa tehdä sillä lailla. Niemisen Irmeli, joka oli hyvä tyttö Sysmästä, nuor tyttö. “No ku se laitto ni se täytyy tehdä niin” No eihän se päässy mihinkään talavella. Voi hyvänen aika, mie että etkö sinä ossaa vähentää, eihän nainen sillä lailla, ja sinähän oot vielä nuori, paljo alle 20. Eihän se kestä. Mutta sen päässä vaan pyöri, että minun pittää: se oli jäykkä ku puuhevonen talavella. Mutt sitte ku hellitti, niin sitte alko kulkemaan.

Leireillä naiset pohtivat yhdessä, millainen harjoittelu toisi parhaan tuloksen. Siiri oli puheenjohtaja ja ladulla vauhdin pitäjä. Hänen valmentautumistaitoihinsa luotettiin.

Ei tullut naisille erikseen valmentajaa. Siellä sai tehdä leirillä. Niihän ne tytöt sano, että jos Siiri on leirillä niin hän meijät hiihättää. Me aina keskuuessamme mietittiin, että tehhään nyt se lenkki ja se lenkki. Ja mennään nyt. Minä aina hiihin eellä ja pidin vauhtia ja muut tuli perässä. Nii se ol. Sitten piettiin hauskaa. Ei se sen kummempaa. Ei kenellekään tehty eikä kellään ollu omaa valmentajaa. Eikä ollu päiväohjelmaa.

Vaikka Siiri katseleekin valmentautumista nykypäivästä käsin ja kuvailee, kuinka alkeellista heidän harjoittelunsa ohjaus aikanaan oli, hän näkee menneisyyden harjoitusmenetelmissä hyvääkin. Ilman tarkkaa ohjelmointia harjoittelussa oli mahdollista kuunnella itseään. Nykyaikainen tieteellinen valmennus nojaa Siirin mukaan liiaksi kelloon ja koneisiin.

Ei me katottu kellosta. Kyllä se sydän sitte antaa merkin. Sitä jos ei opi kuuntelemaan niin ei tuu hiihtäjää ikinä. Ei se tästä kellosta tule. Sehän mennee yli aina, jos sen kellon mukkaan. Kyllä sitä pittää aina itteensä kuunnella enkä millonkaan menny yli. Miten ne sanoo.

Ylikuntoon?

Niin ylikuntoon. Enhän mä edes tiedä mitä se tarkoittaa. En oo kokenunna sitä.

6.3.2 Naisten terveydenhoito

Lydia ei juurikaan muistele omaa valmentautumistaan. Esille jo aiemmin tulleet hänen kertomuksensa sänkipellolla hiihtämisestä ja lenkkeilystä ovat ainoat hänen aineistonsa kuvaukset valmentautumisesta. Sen sijaan Lydia muistelee, kuinka naisten terveydestä huolehdittiin.

Sehän oli yleinen siihen aikaan, että jos nainen sitten alkoi lasta oottaa, niin se ei saanu hiihtää, eikä hän saanut urheillakkaan. Kun ei tietty, että se liikunta sopi, vaikka lasta oottaakin.

Se oli siihen aikaan sellaistaikin, että luultiin, että on haitallista, jos nainen hiihtää silloin kun hänellä on kuukautiset. Oliskohan se ollut lääkärin mielipide, mutta meitä kehoitettiin menemään ottamaan lääkäriä piikki, jos kuukautiset oli tulossa juuri kilpailuihin. Tyttöjä lähti sitten Salpausselän kisojen aattona piikille ja mä menin mukaan, mutta ei se mitään auttanut. Mulle tuli kuukautiset ja mä hiihdin ja hyvin hiihdinkin. Sen koommin en niihin kiinnittänyt huomiota, eikä ne mua haitanneetkaan.

Mitä sää sitten itte aattelit?

Aattelin, että lääkäri on niin tyhmä. Mä ajattelin sen näin jälkeenpäin, että ku se on naisen, että naiselle tulee se kerran kuussa niin nythän se mennee täysin sekasin. Kun sitte otetaan se piikki, niin sehän meni sekasin. Ja sitte ei tienny koska oottaa, niinku tytötki, et he ei tienny taas koska tulee; ne kävi hakemassa monta kertaa. Oli sekin että, se oli semmosta takapajusta, täytyy sanoo, todella takapajusta.

Myös tässä muistossa Lydia selvästi kertoo tapahtumia nykypäivästä käsin. Pelko kuukautisten aikaan urheilemisesta on ollut todellinen. Jälkeenpäin ajatellen se on ollut turha, ja Lydia on keksinyt asialle selityksenkin. Järkeistäminen on yksi tapa käsitellä ahdistavaa tilannetta (Aho 1997, 36).

Siiri ei muista kokeneensa kuukautisten siirtokehotusta. Hän kertoo terveydenhoidosta näin.

Ei mejän terveyttä sen kummemmin hoiettu. Kerran syksyssä otettiin verikoe ja käskettiin, että osta rautatabletteja. Ei miul mittään kuukautisten siirtoa ehdotettu. Raskaana ollessa sain hiihellä omantunnon mukkaan. Neuvolassa ne kyllä vähä päivittelivät, ku kuukauden jälkeen synnytyksestä läksin hiihtämään. Ne ihmettelivät, että oonko raskaana ollenkaan, kun ei mittään näkyne. Mut omaks iloksi hiihtelin. Ei mua pelottanut mikkään, mähän olin terve kuin pukki. Kaikkea saattoi tehdä.

Ensimmäisellä haastattelukerralla Siiri ei ottanut terveydenhoitokysymystä lainkaan esille. Hän puhuu aiheesta vasta asiaa tiedusteltuani toisen haastattelun yhteydessä. Ehkä Siirin kuukautisista ei oltu yhtä huolissaan. Olihan hän jo kahden lapsen äiti. Tai sitten Lydia oli itse enemmän huolissaan tulevasta mahdollisuudestaan saada lapsia ja siten huomioi kuulemansa varoitukset. Joka tapauksessa asia ei Siirille ollut yhtä merkittävä kuin Lydialle. Toisaalta Lydia paljastaa lukeneensa asioista jälkeinpäin, mikä ehkä on auttanut ymmärtämään omia kokemuksia eri näkökulmasta ja samalla antamaan niille uuden merkityksen.

Että jälkeinpäin ku on kaikennäkösiä lukenukki noita ja muita niin, niin sieltä huomaa, että siinä oli matkan varrella sentään aika paljon bolemiikkia siitä noin... Monta kertaa oli lehdissäkin, että se naisellisuus häviää, siis naisesta ku se urheilee. Että se siinä oli suurin syy vissiin. Mutta noin, en mää semmosta ainakaan huomannu, mutta kyllä sitä tuumaili joskus.

Luetut ja kuullut asiat vaikuttivat Lydiaan. Hiihtouran jälkeen hän koki muutaman vuoden ajan pieniä epäilyksiä: olisikohan väitteissä ollut perää?

Mä en silloin vielä niin lasta ajatellukaan. Mut sitte ku mää lopetin ja... silloin mä kyllä sitte jo aloin ajatteleen, että oonko mä siis menettäny sen lapsenteon sen takia ku mä oon hiihtäny. Että oiskohan siinä jotenkin kylmettyny tai muuten, kun ei tahdo tulla. Mutta sekin syy sitte löyty, kun mun mieheni oli avantouimari. Ku se lopetti niin heti tuli lapsi. Niin että, se ei varmaan ollu mun syyni.

Urheilun rakennehistoria ja Lydian kokemus, mikrohistoria, kohtaavat täydellisesti kuukautisten aikaan urheilemiseen suhtautumisessa. Myös seuraavassa muistossa Lydian

kokemus yhtyy kirjoitettuun urheiluhistoriaan.

Norjassa meidät määrättiin lääkärin tarkastukseen. Se oikeen ilmotettiin kellonaika jolloin on lääkäri paikalla. Kaikkien naisten täytyy tulla tarkastukseen. Että jos ne ei ole puhtaita naisia, jos ne on miehiä. Jos niillä on jotain lisäelimiä, semmosia. Juu ja, ja tota, sinne ne marssi. Mutta me ei menty koska mejän lääkäri sano, että minä meen selvittää sen asian. Teidän ei tartte tulla. Mutta kyllä sinne näytti menevän montaki. Ja niitähän oli suuren näkösiä naisia niinku se norjalainen Vaal, Raakel Vaal, se oli suuri nainen. Ja olihan niitä muitaki semmosia oikeen vielä isoja ja niitähän on nytki tänä päivänä, jotka on miesmäisiä, ja, mutta, nythän jo isketään mieshormonia naisiin, että ne voi tulla sen takia. Mutta silloin jo ajateltiin että, se täytyy tarkastaa, että jos ne on. Että voi olla, että kun ne on tommosia, että ne noin raskasta tekee ku hiihtää kymmentä kilometriä niin, ne voi olla miehiä. Ja se tutkittiin. Naurua. Niin se on yksinkertainen keino tutkia. Meillä oli kyllä silloin hauskaa. Että tämmösiä kaikkia oli. Että nää on kaikki läpikäyty ennen kuin toi naisurheilu on päässy esille.

Virallisesti naisille tarkoitetuissa lääkärintarkastuksissa haluttiin varmistaa naisten terveys. Taustalla taisi olla kuitenkin pihkalamainen ajatus, että mitä pienempi se tunnettu “pieni ero”, sitä suurempi on olympiahurraus. Josko vaikka hiihtävät naiset olisivatkin miehiä.

7 LYDIA ”ISOSISKONA”, SIIRI ÄITEENÄ

Tämän lyhyen luvun tarkoituksena on tuoda esiin, millaisen kuvan Siiri ja Lydia itsestään antavat ja mihin rooliin he itsensä sijoittavat naishihtojoukkueessa. Jo aikaisemmin olen esittänyt tulkinnan Lydian toimimisesta naishihtäjien isosiskona. Hiihtouransa aikana hän rohkeimpana ja vanhimpana toimi naisjoukkueen äänitorvena. Seuraavassa tarinassa Lydia on jo lopettanut uransa ja muistelee toimintaansa naisurheilun edistäjänä ja naisten valmentajana.

Vaikka kyllä sitten, kun mähän olin kymmenen vuotta vissiin hiihtovalmennuksessa ja siellä oli valmentajia ja muita. Kyllä mä aika paljon pidin semmostakin juttua, mä melkeen aina valmennuksen, kun mä alotin puhuun, siis leireillä, niin mä otin esille naisen pukeutumisen. Sen takia, että kun joskus tuli tuolla hiihtämään naiset, niillä ei ollu rintaliivejä ja ne läisky, joillakin oli hirveet rinnat ja ne läisky siinä, niin kyllähän sen ny tietää, mitä miehet ajatteli: ”toihan on kamalaa”. Niin mä aina sanoin, että pitääkää rintaliivejä.

Että sää olit hyvin tietonen.

Niin, mä olin tietonen siitä, että jos antaa periksi, että ei oo vielä kroppa siinä kunnossa, niin kuin on treenattuna, niin siinähan ny läiskii rinnat, että ei pitäs mennä semmosena. Niin kyllä mä suoraan sanoin siitä, että eli neuvoisin sitä, että kyllä pitäs pikkusen katsoo sitte aina, että on naisellinen siltikin vaikka urheilee. Että pitää huolen.

Eihän ihmisen tartte olla muuta kuin hoidettu. Hiukset hoidettu ja vaatteensa. Mutta, jos ryppysissä kamalissa vaatteissa aina ja se tukka silmillä, niin eihän se mitään nättiä ole. Että näin sitä pitää huolehtia, kun tuolla ulkona kulkee, ulkomailla. Minusta suomalaisten täytyy huolehtia vaikka ois kuinka miesmäinen, kun on olemassa paljon miesmäisiä.

Tästäkin muistelmasta käy esiin Lydian huoli naisten urheilun kehittymisestä. Hänen kokemuksensa mukaan naisurheilu ei voinut kehittyä muuten kuin miesten ja yleisen mielipiteen ehdoilla: naisten tuli hiihtäessäänkin täyttää yhteiskunnan naisellisuudelle laatimat ehdot. Ymmärrän Lydian halun saada naisurheilu kehittymään. Hän tahtoi yhä useamman naisen kokevan urheilun parissa samoja mukavia ja antoisia hetkiä, joita hän oli itse kokenut. Mielenkiintoista Lydian kehittämisyrittämissä ovat kuitenkin keinot, joita hän korostaa. Palaan niitä tulkitessani Lydian lapsuuteen. Vanhanajan äidin kasvattama tytär imi itseensä hyvin perinteisen naisen roolin. Rooli tulee selkeästi esiin Lydian muistellessa avioliittoaan ja hänen suhtautumisessaan hiihtourallaan häntä

kohdanneisiin vääryyksiin. *En mä koskaan valittanut. Naiset oli alistettu sellasiksi ja mä luulin, ettei sitä saakkaan valittaa.*

Lydia esittää mielestäni itsensä hiihtomuistelmissaan isosiskona, mallina ja neuvonantajana muille naishiihtäjille. Isosisko kantoi huolta pikkusiskoistaan ja uskalsi viestiä heidän tarpeitaan hiihtojohdolle. Isosiskon rooliin kuului olennaisesti myös se, että silloin kun perheen isä (jolla tarkoitan nyt miehiä yleensä) komensi, totteli isosiskokin kuuliaisesti. Muutaman kerran Lydian tarinoissa oli kuitenkin havaittavissa kasvua kohti itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Hyvä esimerkki tästä oli päätös jäädä harjoittelemaan Vuokattiin.

Siiri ristittiin hiihtourallaan koko Suomen vielä nykyisinkin tuntemaksi Äitee Rantaseksi. Äitee-nimi kuvaa oivallisesti Siirin roolia naishiihtojoukkueessa. Hän neuvoi ja antoi harjoitusohjeita nuoremmilleen, mutta myös piti topakasti yllä järjestystä. Siiri uskalsi tarpeen vaatiessa komentaa miehiäkin. Seuraavassa tarinassa Siiri muistelee, kuinka nimenanto tapahtui.

Oltiin leirillä ja kudottiin ja toiset pelas korttia, dominoa. Ei ollu muuta. Tanssittiin, ja aina kudoin. Niin ne sitten toiset tytöt anto sen nimen. Sitte rupes pojatkin sanoo ja sitten toimittajatkin. Oli se sitäki, kun mä en laskenu niitä vouhottamaan: "Nyt nukkumaan ja huomenna hiihetään!" Mirja ois menny poikien kanssa, mutta mie sanoin, että ei sitä mennä. Leirithän ol hiihtoa varten, eikä mitään seurustelua. Pojathan sitte nauro. Ku pojat tuli kämpppään, sanoin: "Nyt nukkumaan!" Kyl myö muuten lystiä pidettiin ja tanssittiin.

Hyvä nimihän se äitee oli. Omat pojat kyllä aina sano että äiti.

Siiri kokee Äitee-nimen olleen hyvä ja osuva. Se kuvaa myönteisellä tavalla hänen asemaansa naishiihtojoukkueessa. Oma tulkintanikin Siirin roolista naishiihdossa päätyy tukemaan Äitee-nimeä. Osuvampaa nimeä reippaalle ja rohkealle erityisesti naisten, mutta myös koko muun hiihtojoukkueen, huolenpitäjälle ei voi antaa.

Äitee-nimen antamisen muistelu herättää Siirin mieleen myös muita leirimuistoja. Leireistä Siiri kertoo haastattelussa useaan kertaan. Leirit olivat hänelle tärkeitä ja mieluisia tapahtumia, joissa sai keskittyä täydellisesti hiihtämiseen.

Eihän se ollu ku muutama markka. Semmostahan se oli. Mutta meillä oli mukavaa leirillä. Oikeen hauskaa tyttöjen kanssa. Naisten kanssa sitte touhuta. Ja me aina. Ei me yksitellen hiihetty. Me lähettiin aina sammaan aikaan; porukalla hiihettiin. Minä hiihin eellä ja toiset tuli perässä. Naurua.

Kisailitteko te yhtään siellä leirillä?

S: Ei, leikisti vaan. Ei siellä mittään ollu tuommosta kateutta missään nimessä. Olihan siellä nämä Kienot ja Rumpu ja ei tanna Rumpuja olla Valkeekoskelta, mutta se on kuollu jo. En mä muista enää.

Ja ai, ai, ai. Tuonne tanssimaankin pääsi. Pitihän sitä sillon olla hammeita ja mekkoja.

Me oltiin kovia tanssimaan. Kaikki urheilijat oltiin hyviä tanssimaan. Vuokatissakin illat tanssittiin. Siitä me saatiin sitä herkkyyttä.

Niin siellä ne vertyy lihakset?

S: Niin, Rammarit soimaan vaan. Ens me tyttöparilla, sitte ne miehet tuli kattomaan, että tytöt täällä tanssii. Kyll meill ol niin semmonen sisarellinen suhde.

Siirin leirikokemuksista ja hänen lapsuuden muistoistaan kuvastuu samanlainen yhteisöllisyyden henki. Molempia muistoja sävyttää jaettu ilo ja touhu. Tulkitsen, että leireistä muodostuikin Siirille tärkeitä sen vuoksi, että niillä puuhailtiin suurella joukolla, yhteisvoimin Siirin rakkaan urheiluharrastuksen parissa aivan kuin hänen lapsuuden kotinsa mäkirinteessä, aikuiset ja lapset yhdessä.

8 NAISSET HÄVIÄVÄT LADUILTA - MIEHISSÄ SYY

Lydian tarinasta muotoiltuun otsikkoon tiivistyvät Siirin ja Lydian selitykset siitä, mitkä tekijät saivat heidät luopumaan huippu-urheilu-urastaan. Koko haastatteluaineiston läpi kulkenut jännite miesten ja naisten aseman välillä saa huippunsa. Miehet ovat ylivertaisia. Heidän valtansa ylettyy jopa naisten henkilökohtaisiin elämänratkaisuihin.

Lydia: Mun täytyy sanoa, että kun naiset häviää hiihtoladulta niin se on miesten syy. Aika pitkään se on miesten syy. Että siihen se otetaan, se nainen, mies ottaa sen palveliakseen. Oli se kuinka rakastunut vaan, mutta siihen se ottaa, että nainen alkaa hänestä ja kodista huolen pitää. Että se on pääasia.

8.1 Lydia päätyi naimisiin

Lydia yhdistää uransa päättymisen naimisiin menoon. Naimisiin mennessä nainen saa vastuulleen miehensä hyvinvoinnista huolehtimisen, suorastaan palvelijan roolin. Naisella ei yksinkertaisesti ole aikaa omaan uraan. Tarkemmin lopettamistaan ruotiessaan Lydia yhdistää uran päättymisensä naishiihdon heikkoon asemaan ja väsymykseensä, joka johtui ristiriitaisista vaatimuksista.

Ei puuttunu hiihtoliitto, ei olympiakomitea, ei kukaan puuttunu siihen, että mitä sä nyt lopetat. Kahden vuoden päästä oli maailmanmestaruuskisat ja sinne olisin päässy hiihtään viestiä. Varmaan olisin päässy. Niin, jos mä oisin siinä vaiheessa saanu rahallista tukea ja muutenkin, niin oisihan mä jatkanu. Mutta mä olin niin ylettömän väsyny, että ei siitä mitään tullu, ei tullu mitään. Että noin, se on pääasia se. Ja tietysti se sitten helpotti tätä päätöstä tää naimisiin meno. Ja tää mies kun siihen oli rakastunu. Niin sehän siinä sitä helpotti just ja kun tämmönen tuskanen olo oli ollu. Että ku oli niin väsynyt ja viel nuori ja lopussa ja laski markkoja, että riittääkö, riittääkö. Sen mä sanon, että se siinä oli syy. En mä sitä alkuun koskaan sanonukkaan että mulla oli rahavaikeuksia, ku mä tykkäsin, että semmosesta ei saa marista, niin mä en puhunu. Mä oon vasta nyt vuosia myöhemmin oppinu sen, että kyllä niistä voi puhua, nehän kuuluu ihan historiaan.

Ajattelitko, että oisit jatkanut hiihtämistä kuitenkin?

Ei, en mä silloin ajatellu. Ei se nyt ihan tätäkään ollu, että miehen ja rakkauden syy kun oikeen ajattelee, vaan se oli raha ja se suuri väsymys, kun tota itse kaiken teki. Ei ollu mistään apua rahallisesti eikä muutenkaan. Ja töissä täyty käydä joka päivä. Ja kun mä lähdin hiihtämään niin, ja kilpailuissa vaikka kuinka kaukana niin mun täyty tulla yötä myöten kotio, että mä olin aamulla Renlundin tiilitehtaan konttorin työpöytäni ääressä.

Että noin, se oli se raha ja sitten kun tulee väsymys tommosta, no kun aina painettiin noin päälle.

Lydia oli naishihtäjänä vaikeassa tilanteessa. Yksinäisen naisen rahat eivät riittäneet urheilukuluihin. Häät olivat tulossa ja vaimon rooliin ei urheilu sopinut. Oman paineensa toi työnantaja, joka vaati täydellistä sitoutumista. Töistä ei saanut olla poissa. Lydia koki, että naimisiin meno oli helpottavaa. Ristiriitatilanne helpottui hänen ottaessaan yhteiskunnassa hyväksytyyn aviovaimon roolin.

8.2 Siirille langetettiin kilpailukiello

Myös Siirin päälle painettiin. Kun Lydia väsyttiin pitkäaikaisella painostuksella, teiltiin Siiri yhdellä iskulla. Siirin muistelu huippu-uransa päättymisestä on hänen haastatteluaineistostaan esiin nouseva tiivistelmä. Tulkitsen tapahtuman merkitykselliseksi. Se on yksi Siirin elämän rajapyykeistä.

Tarinaan liittyy monenlaisia tunteita: uhmaa, häpeää ja lopulta selviytymiseen liittyvää voiton riemua. Alkuun Siiri tunnustelee, kertoisiko hän tarinaa lainkaan. Haastattelijana tekemäni utelevat kysymykset saavat Siirin lopulta uskaltautumaan.

No miten se lopettamien kävi? Miks sää lopetit?
Enhän minä oo lopettanna tänä päivänäkään.

Niin, niin mutta maajoukkueesta. Mitä sää sanoit että puotettiin pois?
Oma seurahan se pani kilpailukielloon.

Minkätakia se sillai?

No ku meillä oli viesti hiihto tuolla Lappeenrannassa, Suomenmestaruuskisoissa. Se ol sillon Zakopanen vuonna. Ja sitte mulla pisti tuota hirveesti 10:llä ja tuota sit meillä oli näitä tyttölöitä kolme. Ja ne oli sanotaan 10 sekunnin sisällä kaikki. Ja miu ois vielä pitännä siinä hiihtää. Kuitenniin olin ollu toinen siinä kymppillä. ... Sitten oli tää ylämaalaiset toiseks paras joukkue olevinnaan. Ne (Siirin seuran johto) sano, että sinä lähet. Minä sanoin, että ne pärjää kyllä, ne tytöt, tuota vaikka minä en hiih. Minä aattelin, etten hiih, että jätän yhen päivän väliin, kun kolmena päivänä ois pitännä hiihtää. Ensin 10, sitten 5 ja vielä 5. Minä sanoin, että en mie, mie säästän joka tappauksessa siihen henkilökohtaseen matkaan, siinä katottiin sinne Zakopaneen lähtiöitä. Niinhän minä sitte sanoin yhelle tässä seuran miehelle, että jään kuitenkin sitte pois, että keskittäyvyn sitte sille omalle matkalle. Ni johan siitä nyt metakka. Ja toisalta ku ne tytöt sano, että elä hiih sie. Nehän painosti minnuu taas tältä puolelta. Että hyö sais sitte kolmestaan voittoa. Kun ei niistä tienny, että kenet jättäis pois. Kaikki olivat ihan 10 sekunnin sissään. Että minä

jäisin siitä päästä pois. Viis minuuttii voittivat ja miun ois pitäny sinne mennä. Ja siitä minut laitettiin kilpailukietoon, kun minä olin uppiniskanen. En päässyt enää kevväällä hiihtelemään minnekkään. Se loppu minun hiihto Salapausselelä kisoihin. Minä en päässy tuonne Pohjoiseen hiihtämään ollenkaan. Ne oli pitäneet tämän kokkouden ja Zakopanessa ei kukkaan puhunnu mittään, mut jos siellä oisin voittanu ni sitte ne ei ois pannu kilpailukielltoon, mutta 4. sijastakaan ei vielä armahettu.

Elämäkerralliselle ydinkertomukselle tyypillisesti Siirin kertomus sisältää paljon dialogia ja tarkkoja kuvauksia. Tarinassa Siiri joutuu vaikeaan tilanteeseen. Hän halusi säästellää itseään ja antaa toisille naisille mahdollisuuden voittaa viesti keskenään, mutta seuran johto halusi hänen ehdottomasti hiihtävän myös viestissä. Siiri piti päänsä. Miesten tahtoa vastaan nousemisella oli kauaskantoiset seuraukset. Kilpailukiello ei rauennut edes hiihtoliiton avustuksella. Siirille osoitettiin julmasti, missä on naisen paikka.

No mitäs hiihtoliitto?

Eihän ne tienneet nekkään. Eihän mittään, kyllähän se tietoon tuli mutta se oli seuran asia. Veli Saariselle soittelin ja kysyin että mikä se nyt tämmönen? Nii hän sano, ette ei hän voi, että se on seuran asia. Sitten hän vaan tuumasi, että kun on köyhä niin pittää olla nöyrä! Sillai sano Veli Saarinen minulle!

Mutta Siiriä ei nujerrettu. Tarinan lopussa elää selviytyminen. Siirin subjektiivisuus korostuu. Miesten erityisasema ja Siiriin kohdistunut epäoikeudenmukaisuus saavat hänet toimimaan.

Mutta se loppu sitte. Sittehän minä menin kevväällä seuraan ja sanoin, että lopetan ja meen sitte mihin meen. Siinäähän ei vielä tiennä toiminnanjohtaja, että mistä on kysymys, ku ei se kurinpitolautakunta ollu ilmottanu hänelle mittään. Mie sanoin, että lue niistä pöytäkirjoista. Niistä sen saat selville. Miehet kyllä sai rellestää, ne käytti Kuopiossakin naisia hyväkseen ja hotellissa löivät, ja kaljat olivat völjänneet... Ei niistä mittään sanottu. Niin ja minulle sitten pannaan, kun kieltäydyn ja vielä seuraavana päivänä kilpailut. Siellä oli semmonen mies joka halusi näyttää. Muutamien vuosien jälkeen se oli sanonu, että ku ei Siiri sano hänelle päivääkään, että siitkö se nyt suuttu. Enkä sano vielääkään.

Se oli aikamoinen tapaus?

On se. Eikä kukkaan puuttunut siihen.

Ja mitäs sitä jälkeenpäin sitte, ku en päässy enää sinä talvena hiihtämään, mitäs sitte. Seuraava talvi oli uusi ja sitten vaihdoin seuran Pertunmaahan. Ja sieltä minä sain paremmat päivärahat ja matkat. Mää vaihdoin seuran. Mie sanoin, että mie en kusekkaan sinne päin.

Olhan niillä vielä seurojen kokkous ja siellä ne oli päättäneet, että Siiriä ei saa ottaa mihinkään seuraan. Ne oli vielä siellä. Mutta keväällä tuli Pertunmaan miehet meille ja sano, että tuutko seuraan, että oot tervetullut. No mää sanoin, että jos mää hiihän seuraavana talvena niin voisin tulla, että en mä hiihtoseuraan ainakaan mene, enkä haluakkaan mennä. No siinähan mä sitten hiihtelin. Se oli ihan hyvä seura. Ja puhelimellahan sitä pääsi sinne ilmottamaan minne mä haluan ...
Että se on ihan, että tällasta kaikkea sattuu.

Siirin ja Lydian lopettamistarinoissa on mielestäni yhteistä ristiriitatilanne, johon he molemmat ajautuvat. Lydia taistelee urheilun ja siviilielämän yhteen sovittamisen kanssa ja Siiri joutuu uhmaamaan seuransa tahtoa. Yhteistä on lisäksi kokemus alistettuna olemisesta ja miesten ylivallasta: Lydiaa painosti työntuoja, Siiriä puolestaan oman seuran johtomiehet. Lydialla lopettamiseen liittyy mielestäni myös ristiriita hänen naiseuskäsityksensä ja urheilun vaatimusten välillä. Naimisiin meno helpotti lopettamispäätöstä, koska se ratkaisi ristiriidan. Vaikka molemmat ovat lopulta tarinoittensa voittajia, Siiri korostaa omaa selviytymistään enemmän. Tulkitsen, että selviytymisen korostaminen juontaa rajuun kielteiseen kokemukseen, jonka hän kilpailukieltoon joutuessaan koki.

9 KOLMEN NAISEN KOHTAAMINEN

Astuin tutkimuksessani perinteisen, objektiivisuuteen pyrkivän tutkimusotteen rajan yli ja päädyin kuuntelemaan kahden naisen, Lydia Widemanin ja Siiri Rantasen tarinointia. Tavoitteenani oli koskettaa heidän subjektiivisia kokemuksiaan 1950-luvun naisurheilusta. Tunnistin subjektiivisuuden itsestänikin. Varsinaisten tutkimustulosten sijasta tutkimuksessani syntyikin monikerroksinen tulkinta, jossa kohtaavat kolmen naisen elämännäkemykset ja tavoitteet. Tässä pohdintaluvussa tiivistän tulkintani ja arvion tutkimukseni kulkua. Lopuksi esitän tutkimukseni kuluessa heränneet jatkotutkimusideani.

9.1 Tiivistynyt tulkinta

Tarkastelin Lydian ja Siirin elämäntarinoita kolmelta näkökulmalta. Ensinnäkin varjelin heidän yksilöllisyyttään ja etsin heidän tarinoistaan eroavaisuuksia. Toiseksi seurasin, mitä yhteisiä elementtejä Siirin ja Lydian muistoissa on ja kolmanneksi peilasin heidän tarinoitaan urheilun rakennehistoriaan. Erityisesti tarkkailin, mitkä asiat naisurheilun historiassa ovat olleet niin merkittäviä, että ne tulevat mukaan molempien muistelijoiden tarinoihin.

Muistojen ja tarinoiden erityisyydellä ja eroilla rakentui Siiristä ja Lydiasta oma persoonallinen kuvansa. Muistojen eroavaisuudet painottuvat yksityiselämän alueen kokemuksista kertomiseen, mutta muistelijoiden erityisyys tuli esiin myös tavassa kertoa asioita ja haastatteluiden kokonaissisältöjä verrattaessa.

Lydian tarinointi on värikästä ja kertomukset sisältävät paljon yksityiskohtaisia havaintoja. Hänen muistoistaan heijastuu jäsentyneisyys ja mielipiteiden selkeys. Siirtyessään ladulta hiihtoliittoon naisten valmennusta ohjaamaan hän pääsi aitiopaikalle seuraamaan naishiihdon kehittymistä. Olosuhteita kehittäessään ja kehitystä seuratessaan Lydia on varmasti pohtinut omaakin uraansa ja asemaansa naishiihtäjänä.

Lydian muistoissa painottuvat kertomukset urheilun ja vallinneiden naiseuskäsitysten välisestä ristiriidasta sekä kokemukset naisten ja miesten eriarvoisuudesta urheilussa.

Lisäksi hän kertoo työnteostaan ja yksinäisen naisen elämään liittyneistä taloudellisista vaikeuksista. Lydian tarinoista näkyy hänen tapansa havainnoida ympäristöä tarkasti. Tulkintani mukaan hän koki hiihtourallaan ristiriitaa lapsuuden kodistaan omaksumansa konservatiivisen naiseuskäsityksen ja miehisenä pidetyn kilpaurheilun välillä. Tämän vuoksi hän huomioi tarkasti hiihtäjien naiseuteen kohdistuneet huomautukset. Toisaalta myös se, että hän eli hiihtouransa ajan neiti-ihmisenä, on voinut herkistää hänen huomiokykynsä, ja samoin se, että hän työskenteli naisellisuutta korostavassa toimistovirkailijan ammatissa. Konttoristin ja hiihtäjän roolit poikkesivat huomattavasti toisistaan.

Lydian muistoista erottuu muutama ydinkertomus. Tärkeimmäksi niistä olen tulkinnut tarinan Vuokatin leiristä. Muiston aikana Lydian näkökulma ja toimintamahdollisuudet muuttuvat oleellisesti. Alkuun hän toimii työnantajansa tiukasti hänelle määrittämässä rajoissa. Saadessaan myönteistä huomiota hiihtoliitolta hän uskaltautuu nousemaan johtajansa tahtoa vastaan ja niin hän murtaa hiihtoharrastustansa vaikeuttaneet kahleet. Oleellisiksi kertomuksiksi olen tulkinnut myös muistelmat naisten ja miesten eriarvoisuudesta urheilussa. Kertomus naisten jättämisestä hotelliin ilman ruokaa ja tarina päättäjäistilaisuuden etsimisestä Ruotsissa kuvaavat erityisen hyvin Lydian kokemuksia naisen asemasta urheilussa.

Siiri keskittyy tarinoissaan muistelemaan urheilua sinällään. Hän muistelee harjoittelua, olosuhteita ja leirejä. Hänen urheilumuistoistaan heijastuu harrastuksen parissa suurella joukolla yhdessä koettu ilo. Siiri nautti niin lapsuuden karkeloista kotilampensa jäällä kuin leiritansseistakin. Siiri kertoo myös lapsistaan ja perhe-elämänsä järjestämisestä. Kahden lapsen äidille hiihtoharrastus merkitsi monenlaisista asioista huolehtimista, eikä turhiin pohdintoihin jäänyt aikaa. Tarinoissakin on yksinkertaistamisen sävy. Siiri selvittää, kuinka asiat saatiin käytännössä toimimaan: näin oli, näin tehtiin ja sillä hyvä.

Tuntuuko sinusta koskaan, että olisit ollu kauheen kiireinen?

Ei, sitä kerkes kaikkialle. Ei ollu minnekkään kiire. Sitte meillä asu se Hussan Meeri, joka kanssa hiihti. Se tul jo tuntii enne ja sano, että eikö sitä jo lähetä. Minä tein kaikkia askareita ja enkä ollu pakannukkaan. No mitäs miulla on pakkaamista. Sen kun tiiän, että on sukset, suksen voiteet, kengät ja hiihtopuku. No niitä ny ei kauan lyö reppuun.

Siirin aineiston merkittävimmät tarinat liittyvät hiihtouran varsinaiseen alkamiseen ja sen päättymiseen. Molemmat, sekä Värtsilän hiihdoista kertova tarina, että kertomus kilpailukieltoon joutumisesta ja uran päättymisestä, sisältävät paljon yksityiskohtaista kuvausta ja dialogia. Nämä kertomukset erottuvat muista tarinoista jäsenyntyneisyydellään. Ne liittyvät Siirin elämän käännekohtiin ja vaikuttavat useaan kertaan läpikäydyiltä ja muistelluilta. Niihin sisältyy arviointia ja erityisesti muistosta kilpailukieltoon joutumisesta heijastuu selviytymiskokemuksesta juontuvaa kasvua ja elämänviisautta.

Lydian ja Siirin erityisyyttä ja kokemusten eroja etsimällä ja korostamalla pääsin tarkastelemaan, kuinka tutkimukseni taustaosassa määrittelemäni sukupuoli tuli tarinoissa esiin. Lähtökohtananihan oli, että sukupuolen sisällä, naiseudessa on eroja. Eroja on myös yksilössä; yksilön tavassa esittää sukupuoltaan tietynä ajankohtana tietyssä roolissa. Tutkimuksessani naisen sukupuoli sai monet kasvot. Totesin sukupuolen todellakin olevan sosiaalisen ympäristön määrittämä kuin myös itse yksilön valitsema ja omaksuma. Lydian ja Siirin naiseus liikkui tyttären roolista, morsiamen kautta kilpahihtäjän rooliin. Esille tulivat myös roolit äitinä, ystävänä, valmentajana, vaimona ja työntekijänä. Kaikissa näissä rooleissa oli omat vivahteensa ja molemmilla naisilla oma tapansa esittää sukupuoltaan kussakin roolissa.

Lydian ja Siirin tarinat yhtyvät voimakkaimmin tarinoissa, jotka käsittelevät naisen asemaa urheilussa. Aineiston läpi kulkeva jännite miesten ja naisten urheilumahdollisuuksien välillä saa huippunsa kappaleessa Naiset "heittopusseina" ja hiihtouran lopettamisesta kertovassa luvussa. Näissä kappaleissa Lydia ja Siiri kertovat muistoja miesten ylivertauudesta: miehistä huolehdittiin - naiset saivat pärjätä omillaan, naisille tarkoitetut arvokkaat kunniapalkinnot vaihdettiin miehille ja miesten urheilu oli yleisesti paljon arvostetumpaa kuin naisten. Naisilla ei ollut päätäntävaltaa. Yhteistä muistelijoilta ovat myös tarinat johtajien suosioon päässeiden, tai oikeammin Lydian ja Siirin kokemusten mukaan alistuneiden naisten saamista etuoikeuksista. Kaikki nämä esille tulleet epäkohdat liittyvät tiukasti naisurheilun rakennehistoriaan. Lydian sanoin "*naiset otettiin mukaan kun oli pakko ottaa*". Naisia tarvittiin tuomaan lisäpisteitä Suomen mitalitilille. Naisista haluttiin hyötyä, mutta heihin panostaminen oli edelleen nihkeää. Merkittävä yhteinen urheilun rakennehistoriaa koskettava tekijä Siirin ja Lydian tarinoissa on myös heitä

urheiluun innostanut roolimalli. Naisurheilijoita oli vähän, niinpä Lydia aloitti hiihtoharrastuksensa isänsä innostamana ja Siiri veljensä.

Erityisesti Lydian muistoista tulee esiin myös se, kuinka yleinen mielipide naisurheilua kohtaan oli jumittunut jo 1930-luvulla käytyjen naisurheilua koskeneiden keskusteluiden tasolle. Urheilijoiden naiseutta epäiltiin, siitä huolehdittiin ja sitä arvosteltiin. Samoin myös Lydian kokemukset lääkärin tarkastuksista ja kuukautisten aikaan urheilemisesta yhtyvät naisurheilun rakennehistoriaan. Siirin kokemuksissa hiihdon historiaa selkeästi leikkaa Lahteen muutto. Hiihdon historia kertoo, kuinka Lahti houkutteli seudulle maamme huippuhiittäjiä ja kuinka hiihtäjät, aivan kuten Siirikin, arvostivat Lahden harjoittelu- ja kilpailumaastoja. Siirille oli tärkeää myös Lahden keskeinen sijainti. Sieltä oli helppo lähteä kilpailumatkoille.

9.2 Arviontia

Siirin ja Lydian urheilumuistoista on aistittavissa myös toinen jännite. Tämän jännitteen luovat kuluneet viisikymmentä vuotta heidän urheilumuistojensa syntymishetkestä tähän päivään. Muuttuneet elämän käytännöt ja elämänvarrella kertynyt näkemys antavat kokemuksille syvyyttä ja uusia merkityksiä. Kulunut aika ja sen huomioiminen tulkintoja tehdessäni onkin noussut merkittäväksi metodisiksi lähtökohdaksi tutkimukseni edetessä. Siirin ja Lydian tarinoissa on elämäkerralliselle kerronnalle tyypillisesti paljon elämän arviointia, ja tapahtumille annetaan merkityksiä selkeästi nykypäivästä käsin. Kun tutkimukseni alkuperäisenä tarkoituksena oli selvittää, kuinka Siiri Rantanen ja Lydia Wideman ovat kokeneet naisurheilun 1950-luvulla, vastaakin tutkimukseni enemmän kysymykseen, kuinka he tänä päivänä kertovat kokemuksistaan.

Tutkimuksessani tuli esiin myös toinen elämäkerralliselle kerronnalle tyypillinen seikka; ihmisellä on monta tarinaa ja tilanne määrää, mitä ja miten niistä kerrotaan. Kun yliopistolta saapuu kirje, jossa pyydetään osallistumaan tutkimukseen, tuo se varmasti haastattelutilanteeseen pientä jännittävyttä. Tarinoista on luettavissa useaan otteeseen, kuinka kertoja pyrkii kertomaan mahdollisimman totuuden mukaista tarinaa. Kertojat toistavat lauseita ja tarkistavat näin itsekkin mielessään, että ilmi tullut asia on oikein.

Lydia vetosi myös lehtileikkeisiin, filmiin ja päiväkirjaansa. Tarina ovat totta. Ne ovat taltioitu historiallisiin dokumentteihin.

Yritimme haastattelijatoverini kanssa tehdä haastattelutilanteista epämuodollisia, jotta aineistostamme tulisi mahdollisimman moni-ilmeinen. Toistamalla haastattelut pyrimme rentouttamaan ja tuttavallistamaan tilannetta, jotta pääsisimme kiinni henkilökohtaisempiin tarinoihin. Siirin kohdalla toisella haastattelukerralla keskustelimmekin henkilökohtaisemmista aisoista, kuten terveydenhoidosta. Toisessa haastattelussa hän innostui kertomaan myös kielteisistä palkintojen vaihtamiskokemuksistaan. Lydia ilmeisen tottuneena tarinoijana ei niinkään vierastanut haastattelutilannetta. Hänen tarina-arkustaan pulppusi heti ensi tapaamisella nuoren tutkijan ihmeteltäväksi hurjia tarinoita.

Mielenkiintoisen huomion tein mennessäni Siirin luo tarkastuttamaan käsikirjoitustani. Jo kerrotut tarinat inspiroivat Siiriä muistelevaan aikaisempaa värikkäämmiin hiihtouraansa. Kirjoitin käsikirjoituksen reunaan muutaman lisäyksen, mutta muuten innokkaan tarinoinnin merkitys on metodologinen. Litteroidun ja järjestetyn aineiston luettaminen haastateltavalla voinee havaintoni mukaan helpottaa vanhojen asioiden mieleenpalautumista ja siten syventää aineistoa. Haastatteluiden osalta annan kritiikkiä itselleni liian innokkaasta lisäkysymysten teosta. Litterointi vaiheessa huomasin olleeni muutaman kerran selkeästi liian hyökkäävä. Lisäkysymykseni katkaisivat kertojan tarinan kesken.

Tutkimuspäiväkirjani sivuilla olen pohdiskellut monia tutkimukseni tekoon liittyneitä ongelmia. Ensimmäiset pohdintani liittyvät kirjallisuuskatsaukseeni. Sitä kirjoittaessani pohdin sanojen suhdetta todellisuuteen. Vertailin eri tutkijoiden samasta historian tapahtumasta kirjoittamia tekstejä ja huomion, kuinka erilaisen sävyn kirjoittajat pystyivät teksteihinsä sanavalinnoillaan tuottamaan. Runsaasta lähteiden käytöstä huolimatta tiedostan, että minunkin historiakatsauksestani tuli oma konstruktio, joka paljastaa näkökulmani naisurheilun historiaan. Alkuperäislähteiden käytöllä ja niiden lainaamisella tekstiini halusin antaa lukijalle mahdollisuuden tehdä omia johtopäätöksiä ja arvioida konstruktio onnistumista.

Toinen ongelmani liittyi litterointiin. Lydia ja Siiri puhuvat omiaan, minulle vieraita murteita, joten sanojen ymmärtäminen tuotti välillä vaikeuksia. Oman ongelmansa tuotti myös nauhojen heikko laatu. Erityisesti Siirin ensimmäinen haastattelu kuului osittain epäselvästi. Käsikirjoituksesta Siiri ja Lydia löysivätkin huolellisesta litteroinnista huolimatta tekstiin vivahtaneita vääriä tai väärässä muodossa olleita sanoja. Lydian kanssa kävin puhelimitse useita keskusteluja siitä, millaisessa muodossa tarinat tulisi tutkimusraportissa esittää. Hän vieroksui tekstin puheenomaisuutta ja lähetti minulle postitse kirjoittamansa korjausehdotelman. Korjasin tarinoita Lydian ohjeiden mukaisesti, mutta sovimme, että tarinoihin saa jäädä puheenomaisuus ja murre. Vaikka tarinoiden sisältö ei korjauksissa juurikaan muuttunut, olivat korjaukset tärkeitä tekstin aitouden kannalta. Litteroinnin tarkkuuden merkitys lähenee tässä tutkimuksessa diskurssianalyysissä vaadittavaa tarkkuutta. Huomasin, että jos esimerkiksi sanajärjestys vaihtuu litteroinnin yhteydessä, kuulostaa teksti kertojalleen vieraalta.

Yksi merkittävä pohdintoihin johtanut tekijä tutkimuksessani on ollut se, että siinä esiintyy kaksi julkisuuden henkilöä. Alusta alkaen on ollut selvää, että he esiintyvät omilla nimillään ja tarkastavat heistä tekemäni tulkinnat. Eettisesti on ollut aika vaikeaa uskaltautua tulkitsemaan toisen ihmisen elämää. Olen joutunut tarkasti miettimään, mitä tulkitsem ja millä sanoin tulkintani esitän. Olen pääasiallisesti pidättäytynyt Siirin ja Lydian omissa merkityksenannoissa ja nostanut tekstistä esiin asioita, jotka he ovat itsekin jossain muodossa sanoneet. Tutkijan roolissa olen kuitenkin uskaltanut tekemään tulkintoja sellaisistakin asioista, joista tutkittavat eivät suoranaisesti puhu. Varton (1992) mukaan tutkimuksen tehtävänä on paljastaa myös merkityksiä, jotka eivät ole välittömästi havaittavissa. Tulkintojen tarkastuksen yhteydessä Lydia ja Siiri eivät puuttuneet tai korjanneet tulkintojani, silti tutkimukseni ja tekemäni tulkinnat ovat voineet vaikuttaa siihen, kuinka he ajattelevat elämästään.

Julkisuuden henkilöinä Siiriä ja Lydiaa on haastateltu monet kerrat. Tutkimuksessani törmäsin samaan ilmiöön, josta Saarnivaara (1996) puhuu pohtiessaan taiteilijoille tekemiään tutkimushaastatteluja. Kun ihmistä on haastateltu tiedotusvälineissä, heille on piirtynyt tietty kuva siitä, millainen haastattelun ja siitä tehtävän koosteen tulisi olla. Lydiaa varsinkin ihmetytti, että tutkimuksessa ei esitetty mitään tarkkoja kysymyksiä ja se, että tutkimusraportissa puhe esitetään sellaisenaan silottelematta ja hiomatta tekstin

muotoa. Julkisuuden henkilönä ja tutkimuksessa omalla nimellä esiintyessään Lydia ja Siiri halusivat luonnollisesti varjella julkisuuskuvansa, mikä varmasti vaikutti heidän tarinointiinsa. Onnistuin kuitenkin ainakin osittain murtamaan julkisuuskuvan varjelu suojan: tarinoinnin tuoksinassa tutkijalle kerrottiin myös sellaisia asioita, jotka tutkittavien pyynnöstä eivät päätyneet raporttiin. Tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta oli oikein noudattaa Siirin ja Lydian toivomuksia ja muokata tekstiä heidän toivomustensa perusteella.

Haastetta tutkimukseeni on antanut valitsemani menetelmä. Laadullinen tutkimus on aina käsityötä eikä tarkkoja ohjeita tutkimuksen tekoon voida antaa. Osaksi tutkimustehtävääni muotoutuikin Siirin ja Lydian yksilöllisyyden, mutta myös heidän tarinoidensa yhtäläisyyden huomioivan tutkimusmenetelmän muodostaminen. Naistutkimuksen tieteelle esittämä kritiikki antoi minulle rohkeutta keskittyä tutkimuksessani kahden naisen henkilökohtaisiin elämäkokemuksiin. Elämäkerrallisten tarinoiden tulkitsemiseen kehitetyt menetelmät antoivat puolestaan työkaluja tulkintojen tekemiseen: Retorisia ydinkohtia etsimällä löysin Siirin ja Lydian muistelmista merkityksellisimmistä elämäntapahtumista kertovat tarinat. Näkökulma, jonka mukaan elämäntarinat heijastavat ympäröivää kulttuuria auttoi minua ymmärtämään ja tulkitsemaan sitä, miksi Siiri ja Lydia muistavat joitain asioita hyvin samankaltaisesti.

Menetelmävalinta osoittautui tutkimustehtävääni hyvin palvelevaksi, sillä se rajasi tulkintojani ja aineiston määrää sekä antoi tutkimukseeni selvän näkökulman: pidättäydyin kokemusten tulkitsemisessa. Tavoitteeni säilyttää ja esittää tutkimuksessani Siirin ja Lydian omat merkityksenantonsa ja oma ”ääni” puolestaan teki tutkimuksestani aikaa vievän. Vaikka aineisto ei ollut sivumäärällisesti kuin noin 50 liuskaa, oli se työmäärältään yllättävän suuri, koska jokainen pienikin tarinan pätkä oli tulkittava erikseen ja löydettävä sille sopiva paikka raportissa. Tutkimuksen vapaamuotoisesta aineiston hankinnasta johtuen tarinoissa käsiteltiin hyvin monenlaisia asioita. Tarinoiden sirpaleiden välisien yhteyksien löytäminen ja esitysmuodon hiominen veivät paljon aikaa ja aineistoa käsittelevien kappaleiden kirjoittaminen oli prosessiluontoista. Tehdyt tulkinnat lisäsivät ymmärtämystäni, joka puolestaan jälleen tarkensi tulkintojani. Kirjoitin kappaleet kolmeen kertaan ennen käsikirjoituksen tarkistuttamista ja sen jälkeen korjasin vielä Siirin ja Lydian huomioimat virheet.

Kaipasin ajoittain työparia tutkimukseeni. Työmäärä olisi jakautunut kahdelle ja erilaisia näkökulmia olisi todennäköisesti tullut esiin tutkimusmetodin ja aineiston tulkinnan suhteen. Toisaalta yksin työskennellessäni minun ei tarvinnut perustella valintojani ja persoonallista työskentelytapaani kenellekään ja tutkimuksestani tuli juuri minun näköiseni. Yksin työskennellessä sain lisäksi syvällisesti tutustua koko tutkimusprosessiin ja itsenäinen päätöksenteko oli kasvattavaa. En voinut turvautua ongelmissani toisen apuun enkä paeta vastuuta tekemistäni valinnoista.

Henkilökohtaisesti tutkimus on ravistellut minua monin tavoin. Olen tarinoita kuuntelemalla koskettanut kahden ihmisen elämää ja joutunut ottamaan kantaa heidän elämänsä tapahtumiin. Eettisten pohdintojeni lomassa ihmiskäsitykseni on muuntunut yhä enemmän yksilöllisyyttä korostavaksi; Voimmeko koskaan tulkita toisen elämää oikein? Eläytymisestäni huolimatta Lydian ja Siirin tarinat ovat minulle kuin satua. Heille tarinat sen sijaan ovat todellisuutta, koettua elämää. Tarinat ovat osa heidän identiteettiään. Ihmisen kokemustodellisuuden ainutkertaisuuden ymmärtäminen on mielestäni ollut tärkeä askel kasvussani liikunnan opettajaksi.

8.3 Lopuksi

Tutkimusaineiston ilmeikkyys herätti tutkimuksen aikana mieleeni useita kiinnostavia jatkotutkimusaiheita. Lydian ja Siirin tarinoiden pohjalta voisi esimerkiksi rakentaa objektiivisemmän elämäkerran, jossa tarinoiden lomaan sijoitettaisiin historiallisia dokumentteja. Mielenkiintoista olisi lisäksi laajentaa näkökulmaa pelkistä urheiluun liittyneistä kertomuksista myös muuta elämää koskeviin tarinoihin. Silloin saavutettaisiin kokonaisempi kuva Siirin ja Lydian persoonallisuuksista, mikä taas helpottaisi vastaamaan kysymyksiin, miksi heistä tuli urheilijoita ja miksi he kokivat urheilun niin kuin he ovat sen kertoneet kokeneensa. Yksi aineiston lähestymistapa olisi liittää Lydian ja Siirin kokemukset yhteiskunnallisesti laajempiin yhteyksiin: mistä naisen ala-arvoinen asema urheilussa pohjimmiltaan juontui? Tämän tutkimuksen menetelmän ja aineiston rajaantumiseen vaikutti olennaisesti se, että tein työtäni yksin. Näkökulman laajentaminen vaatisi useampia haastattelukertoja, tarkkaa syventymistä historiallisiin dokumentteihin ja

tutustumista yhteiskuntatieteelliseen kirjallisuuteen, mikä ei tämän tutkimuksen puitteissa ollut mahdollista.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa nähdä muita elämäkerrallisella metodilla tehtyjä naisurheilijoiden kokemushistoriaa käsitteleviä tutkimuksia, joissa toivottavasti näkyisi myös metodin kehittelyä. Olisi mielenkiintoista lukea eri vuosikymmenillä urheilleiden naisten kokemuksista ja seurata kokemusten muuntumista. Toisaalta elämäkerrallisella metodilla voisi taltioida myös sellaisten naisten urheilukokemuksia, jotka eivät ole varsinaisesti osallistuneet kilpaurheiluun. Metodin avulla voisi parsia umpeen aukon, joka ammottaa tietoudessamme liikunnan merkityksestä naisten elämässä. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia nykyaikana miehiseen maailmaan mukaan menneitä naisia, esimerkiksi armeijan käyneitä: yhtyvätkö heidän kokemuksensa Siirin ja Lydian kokemuksiin?

Tutkielman tavoitteena ei ollut koota yleistettävää tietoa naisten kokemuksista ja asemasta kilpa- ja huippu-urheilussa 1900-luvun alkupuoliskolta. Sen sijaan tutkimukseni tavoitteena oli saavuttaa mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva siitä, kuinka Siiri Rantanen ja Lydia Wideman ovat kokeneet tuon ajan. Haastatteluiden lämminhenkisyydellä tavoitettiin arvokkaita ja henkilökohtaisia kokemuksia, jotka mikrohistoriallisuudellaan kertovat jotain tuosta ajasta, paljon kertojastaan ja hänen elämästään ja myös jotain tästä päivästä. Lopullisen merkityksen tutkielma saa lukijansa kädessä. Lukija voi löytää omaa toisen kokemuksesta. Hän voi kenties oppia siitä tai nähdä oman elämänsä uudessa valossa. Tarinoita kuuntelemalla, lukemalla ja kertomallahan me opimme asioita ja jäsenämme elämäämme.

Henkilökohtaisesti uskon, että tutkielmalla on annettavaa tämänkin päivän naisurheilulle kuin myös koko elämänmenollemmekin. Siiri ja Lydia olivat niiden ensimmäisten joukossa, joiden naiseuskäsitys sai heittää urheilupuuhissa ja miesten aluskalsareissa hiihtäessään kuperkeikkaa. Olkoon heidän temppunsa osoitus siitä, että sukupuoli on jatkuvasti uudelleenrakentuva ominaisuus. Se ei sido naista tai miestä ennalta määrättyihin kaavoihin.

LÄHTEET

- Aho, S. 1997. Minä. Teoksessa S. Aho & K. Laine (toim.) Minä ja muut. Keuruu: Otava, 16-65.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.
- Björkstén, E. 1911. Kisakenttä 1 (1), 6-9.
- Björkstén, E. 1920. Naisvoimistelu. Suomentanut H. Jalkanen. Helsinki: Helsingin uusi kirjapaino.
- Boutilier, M. & SanGiovanni, L. 1983 The sporting woman. Champaign, Ill.: Human Kinetics.
- Collan, A. 1928. Naisten kilpaurheilu. Kisakenttä 18 (7), 217-219.
- Eljanko, H. 1969. Suomen hiihdon historia, II-osa (1932-1968). Teoksessa H. Eljanko & J. Kirjavainen (toim.) Suomen hiihdon historia. Porvoo: WSOY, 159-311.
- Eskelinen, S. 1996. Voimistelulla kohti terveyttä ja kauneutta. Piirteitä Jyväskylän naisvoimistelijoiden alkutaipaleelta 1917-1939. Teoksessa A. Nevala (toim.) Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Suomen urheiluhistorillaisen seuran vuosikirja 1996. Kitee: Kiteen paino, 19-27.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gordon, T. 1997. Naistutkimuksen poluilla itkusta nauruun. Naistutkimus – Kvinnoforskning 4 (10), 51-55.
- Hakulinen, T. 1996. Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. Teoksessa A. Nevala (toim.) Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Suomen urheiluhistorillaisen seuran vuosikirja 1996. Kitee: Kiteen paino, 11-18.
- Halmesvirta, A. 1995. Kansan elinvoimaa kokoamassa - Ivar Wilksmanin voimistelun ja ruumiinhoidon ideologiaa 1870-1920. Teoksessa A. Nevala (toim.) Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1995. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.
- Hasanen, E., Rajala, K. & Tuunainen, S. 1998 Paikallislehti Keski-Suomen varhaista liikuntakirjoittelua: uutuuden viehätystä urheiluinnotukseen. Teoksessa A. Halmesvirta & H. Roiko-Jokela (toim.) Urheilu, historia ja julkisuus. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Jyväskylä: Gummerus, 99-110.

- Heikkinen, A. 1981. Kansallisurheilun suuri nousu. Suomen hiihtourheilun laajuus, yhteiskunnalliset tavoitteet ja merkitys 1918-1940. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 82. Lappeenranta: Etelä-Saimaan Kustannus.
- Heikkinen, R. 1994. Vanhenemisen mysteeri. Koettu vanheneminen tutkimuskertomusten valossa. *Gerontologia* 8 (4), 227-236.
- Hentilä, S. 1992. Urheilu järjestäytyy ja politisoituu. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no: 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 133-154.
- Hult, J. S. 1994. The Story of Women`s Atheletics: Manipulating a dream 1890-1985. Teoksessa D. M. Costa & S. R. Guthrie (Eds.) Women and sport. Champaign, Ill.: Human Kinetics, 83-106.
- Hyvärinen, M. 1998 Lukemisen neljä käänettä. Teoksessa M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkö (toim.) Liikkuvat erot. Tampere: Vastapaino, 311-336.
- Hyvärinen, M., Peltonen, E. & Vilkkö, A. 1998. Johdanto. Teoksessa M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkö (toim.) Liikkuvat erot. Tampere: Vastapaino, 8- 25.
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis no. 696. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Häyrinen, R. & Laine, L. 1989. Suomi Urheilun suurvaltana. E. Vasara (toim.). Vammala: Vammalan Kirjapaino, 17-336.
- Ilmarinen, M. (toim.) 1993. Liikunta lisää voimavaroja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 84. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori (LIKES). Helsinki.
- Itkonen, H. 1995. ”Ankaroihin varustautumisiin” - Warkauden tehtaan hiihdot. Teoksessa A. Nevala (toim.) Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1995. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus, 109-122.
- Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus.
- Jokinen, E. 1997. Vihjeet. Teoksessa E. Jokinen (toim.) Ruumiin siteet. Tampere: Vastapaino, 7-20.
- Jokinen, E. 1991. Naisen odysseiija individualismiin. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita no: 65.
- Julkunen, R. 1997. Naisruumiin oikeudet. Teoksessa E. Jokinen (toim.) Ruumiin siteet. Tampere: Vastapaino, 43-64.
- Jussila, P. 1998. Suomen hiihto. Keuruu: Otava.

- Juurtola, T. 1950. Kerttu ja Tyyne Alppien rinteitä koluamassa. Teoksessa Y. Kaloniemi & V. Saarinen (toim.) Hiihtäjä. Suomen hiihtoliiton vuosikirja 1950. Lahti: Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti, 58-64.
- Jääskeläinen, E. 1928. Vastaus kiertokyselyyn. Kisakenttä 18 (9-10), 292-294.
- Kaloniemi, Y. 1949a. FIS:n johtokunnan kokous Scheveningen`ssä Hollannissa. Teoksessa R. Nurminen (toim.) Hiihtäjä. Suomen hiihtoliiton vuosikirja 1949. Lahti: Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti, 81-82.
- Kaloniemi, Y. 1949b. Pohjoismainen hiihtokonferenssi Kööpenhaminassa. Teoksessa R. Nurminen (toim.) Hiihtäjä. Suomen hiihtoliiton vuosikirja 1949. Lahti: Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti, 78-80.
- Kaloniemi, Y. 1950. FIS:n Hiihtokongressissa myönteisiä tuloksia. Teoksessa Y. Kaloniemi & V. Saarinen (toim.) Hiihtäjä. Suomen hiihtoliiton vuosikirja 1950. Lahti: Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti, 16-19.
- Kari, K. 1932. Miksi SNLL ei harrasta kilpaurheilua? Kisakenttä 22 (9-10), 170-176.
- Kekkonen, U. 1932. Tuomari Urho Kekkonen haastattelu. Sanomalehti Keski-suomalainen, 8. 9. 1932.
- Keskitalo, H. & Siitonen, L. 1977. Suomalainen nainen edustusurheilijana. Teoksessa K. Heinilä (toim.) Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Julkaisu no. 15, 50-53.
- Kirjavainen, J. 1969. Suomen hiihdon historia, I osa (1886-1931). Teoksessa H. Eljanko & J. Kirjavainen (toim.) Suomen hiihdon historia. Porvoo: WSOY, 1-158.
- Kisakenttä. 1911. Vastauksia kiertokyselyyn. 1(1-4), sivuilla 6, 19, 35, 56.
- Kisakenttä. 1928. Kiertokysely. 18 (9-10), 279-297.
- Klemola, I. 1996. Naisliikuntaa 100 vuotta. Keuruu: Otava.
- Koivunen, A. 1988. Monta naiseutta, monta feminismiä - Teresa de Lauretis ja feminismin kritiikki. Lähikuva (4), 26-31.
- Komulainen, K. 1998. Naisten naissuhteet. Kerrottu ja puhuteltu sukupuoli itsenäistymiskertomuksissa. Teoksessa M. Hyvärinen, E. Peltonen & A. Vilkkonen (toim.) Liikkuvat erot. Tampere: Vastapaino, 153-186.
- Kosonen, U. 1991. Naisten ruumiillisuus ja liikunta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Lisensiaattitutkimus.

- Kosonen, U. 1998. Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta. Jyväskylän yliopisto.
Yhteiskuntatieteiden, valtiopin ja filosofian julkaisu no: 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kvale, S. 1996. Interviews, An Introduction to Qualitative Research Interviewing. CA: Sage Publication.
- Kärkkäinen, P. 1992. Voimainkoetuksia ja kisailuja. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no. 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 19-42.
- Laine, L. 1984a. Naisissa urheilun tulevaisuus. TUL-lehti, (18), 57-61.
- Laine, L. 1984b. Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856-1917. I-II. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no.t 93A-93B. Lappeenranta.
- Laine, L. 1985. Naisurheilun historiaa ja tutkimusta. Liikunta ja tiede 22 (2), 66-71.
- Laine, L. 1986. Naisemansipaatio ja liikuntakulttuuri. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 103. 72-84.
- Laine, L. 1992a. Ruumiin harjoitusten monet muodot. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no: 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 183-233.
- Laine, L. 1992b. Urheilu valtaa mielet. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no: 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 101-128.
- Laine, L. 1996. Kuinka ylittää rajat? Naiset Pohjoismaiden urheilujärjestöissä. Teoksessa A. Nevala (toim.)Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Kitee: Kiteen paino, 39-52.
- Laine, L. 1998. Viisi naulaa olympiakisojen arkkuun. Teoksessa Välähdyksiä Suomen Urheilusta. Suomen urheilumuseosäätiön julkaisu no 20. Jyväskylä: Gummerus, 36-37.
- Laitinen, A. 1984. Women`s Sports - Overview of finnish women`s physical culture and physical activeness. Teoksessa K. Olin (toim.) Contribution of sociology to the study of sport. Festchrift book in honour of Professor Kalevi Heinilä. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education and Health, no. 18, 167-191.

- Laitinen, A. 1988. Naistutkimusprojekti liikuntatieteessä. Teoksessa L. Simonen (toim.) Naistutkimuksen ajankohtaisia ongelmia. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Sarja C 30/1988. Tampere: Jäljennepalvelu, 103-113.
- Launonen, J. 1996. Antwerpenistä Berliiniin: Olympiakisat suomalaisessa urheilutietoisuudessa 1920-1936. Teoksessa A. Nevala (toim.)Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Kitee: Kiteen paino, 71-80.
- de Lauretis, T. 1988. Are you experienced? An interview with Teresa de Lauretis. Lähikuva (4), 33-43.
- Leinonen, K. 1989. Oulun hiihdot. Jyväskylä: Gummerus.
- Meinander, H. 1992a. Koululiikunta etsii paikkaansa. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no: 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 283-302.
- Meinander, H. 1992b. Warpaille y-lös! Kyykkyy a-las. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu no: 131. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 81-100.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari, 42-61.
- Naistutkimus 2000. Naistutkimuksen valtakunnallinen kehittämissuunnitelma. Suomen Naistutkimuksen Seura. Tasa-arvoasian neuvottelukunta. Naistutkimusraportteja 2/1996. Helsinki.
- Niekka, I. & Petrelius, P. 1993. Suomalainen vanhapiikkuus. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Paasilinna, A. 1998. Hankien tarinoita. Helsinki: Tietosanoma.
- Paasonen, H. 1928. Vastaus kiertokyselyyn. Kisakenttä 18 (9-10), 288-285.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Pihkala, L. 1932. Tulosteho - sekä suorituksen pehmeäliikkeisyys ja tasapainotarkkuus naisille soveltuvien liikuntamuotojen tunnusmerkkeinä. Kisakenttä 22 (9-10), 179-182.
- Pirinen, R. 1993. Hymyn takana piilee voimanainen. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Lisenssiaattintyö.

- Raatikainen, V. 1978. Kultatyöt. Hämeenlinna: Karisto.
- Rasilainen, K. 1987. Keski-Suomen hiihdon historia. Saarijärvi: Saarijärven Offset.
- Roos, J. 1987. Suomalainen elämä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Roos, J. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan. Jyväskylä: Gummerus.
- Saarenheimo, M. 1994. Muisti ja kertominen. *Gerontologia* 8(4), 221-226.
- Saarinen, A. 1988. Naistutkimus - paradigmahaaste? Teoksessa P. Setälä & H. Kurki (toim.) *Akanvirtaan*. Helsinki: Yliopistopaino, 5-27.
- Saarinen, A. 1993. Naistutkimuksen tutkimusohjelmat ja muutosstrategiat. *Naistutkimus - Kvinnoforskning* 1(6), 65-67.
- Saarnivaara, M. 1996. Subjektiviteettiä etsimässä. Kasvatustieteen tutkimuslaitos. Jyväskylä.
- Silvennoinen, M. 1996. Isä, minä ja urheilu. *Liikunta ja tiede* 33 (3), 40-42.
- Simeoni. 1950. Pikkumiehet pikahiihtäjinä, Pehkonen ja Pietikäinen mainosmestareina. Teoksessa Y. Kaloniemi & V. Saarinen (toim.) *Hiihtäjä*. Suomen hiihtoliiton vuosikirja 1950. Lahti: Lahden Kirjapaino ja Sanomalehti, 9-15.
- Sironen, E. 1993. Ramonin kentällä. Teoksessa E. Sironen (toim.) *Ryhtilästä Ramonin kentälle*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja no. 83. Jyväskylä: Atena, 87-112.
- Sironen, E. 1994. Minne urheilun rakennehistoria meidät vie? Teoksessa A. Nevala (toim.) *Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1994*. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus, 171-181.
- Sironen, E. 1995. Urheilun aika ja paikka. Jyväskylän yliopisto. *Research reports on sport and health (LIKES)* no. 100.
- Siukkonen, M. & Tiitta, A. 1992. *Suomalaisen urheilun tähtihetkiä*. Porvoo: WSOY.
- Stanley, G. 1996. *The Rise and Fall of the Sportswoman*. New York: Peter Lang.
- Suokas, L. 1992. Ihminen ihmisten joukossa? Kirjalliseen omaelämäkerta-aineistoon perustuva tutkimus vammaisuuden aiheuttamista elämänmuutoksista. Turku: Kelan tutkimuskeskus, kirjapainoalan tutkimuskokeilu.
- Suomen hiihto 1926-1936. 1937. Suomen Hiihtoliiton julkaisu. Porvoo: WSOY.
- Syrjäläinen, E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa L. Syrjäläinen, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Rauma: West Point, 68-113.

- Vaino, E. 1999. Anni Collan ja naisliikunnan mahdollisuus. Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Urheilu katsoo peiliin. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1999. Jyväskylä: Atena Kustannus, 157-170.
- Varto, J. 1992/1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino.
- Vasara, E. 1997. Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918-1939. Suomen Historiallinen Seura. Vammala: Vammalan Kirjapaino.
- Vilkko, A. 1990. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari, 81-98.
- Vilkuna, K. 1994. Suomalainen liikuntaelämä urheilun kynnyksellä- Näkökulma Suomen varhaisempaan liikuntahistoriaan. Teoksessa A: Nevala (toim.) Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1994. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus, 9-20.
- Wuolio, E. 1993. Itsenäisyyden ensiaskeleet koululiikunnassa. Teoksessa E. Wuollio & L. Jääskeläinen (toim.) Kyykkyyn ylös; 150 vuotta koululiikuntaa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 136. Tampere: Tammer-Paino. 86-102.
- Wuolio, E. 1996. Tahko naisten liikunnasta ja liikunnasta naisille. Liikunta ja tiede. 33 (3), 51-55.

LIITE 1: HENKILÖTIEDOT

SIIRI RANTANEN os. Lintunen

Syntynyt: 14.12. 1924 Tohmajärvellä

Ammatti: Verhoilija

Nykyinen kotikunta: Lahti

Perhesuhteet: Naimisissa, kaksi poikaa

Seurat: Wärtsilän Teräs, Joensuun Kataja, Lahden Hiihtoseura, Pertunmaan Ponnistajat,
Lahden urheilijat, Lahden Pyöräilijät

Tärkeimmät urheilusaavutukset: Olympialaisissa pronssia 10 km:llä 1952 Oslossa, kultaa
3x5 km:llä ja viides 10 km:llä 1956 Cortinan d`Ampezzossa, pronssia 3x5 km:llä ja
viidestoista 10 km:llä Squaw Valleysa.

MM-kisoissa hopeaa 10 km:llä ja 3x5 km:llä 1954 Falunissa, hopeaa 3x5 km:llä ja
pronssia 10 km:llä 1958 Lahdessa, pronssia 3x5 km:llä, neljäs 5 km:llä ja seitsemäs
10:llä 1962 Zakopanessa. Lisäksi 14 SM-mitalia.

LYDIA WIDEMAN LEHTONEN os. Wideman

Syntynyt: 17.5. 1920 Vilppulassa

Nykyinen kotikunta: Tampere

Ammatti: Toimistovirkailija

Perhesuhteet: Naimisissa, nykyisin leski, kaksi poikaa

Seurat: Mäntän Urheilijat, Tampereen Pyrintö, Tampereen Hiihtoseura

Tärkeimmät urheilusaavutukset: Olympiakisoissa kultaa 1952 Oslossa, Suomenmestaruus
1952 ja SM hopeaa 1951

Järjestötehtäviä urheilun parissa: Toiminut Hämeen piirin hiihtovalmentajana,
kuulunut Suomen Hiihtoliiton liittovaltuustoon, naisvaliokuntaan ja johtokuntaan.
Toiminut sihteerinä Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton Hämeen piirissä.

Lähde: Raatikainen, V. 1978. Kultatyöt. Hämeenlinna: Karisto.

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

1. Lapsuus

Lapsuuden liikuntamuodot, kodin suhtautuminen liikuntaan, ystävien, naapureiden, koulun ym. sosiaalisen ympäristön suhtautuminen urheiluharrastukseen. Urheilu-uran alkaminen.

2. Yksityiselämä urheilu-uran aikana.

Aviomiehen ja lasten suhtautuminen hiihtoon. Naishiihtoon suhtautuminen yhteiskunnassa. Perhe-elämän järjestäminen.

3. Työn ja urheilun yhdistäminen.

4. Kokemuksia valmentautumisesta ja naisen asemasta urheilussa.

5. Uran lopettaminen.

LIITE 3: AINEISTOSTA ESIIN NOUSSEET ALUSTAVAT TEEMA-ALUEET

1. Uran alkaminen ja lapsuuden muistot.
2. Avioliitto: omien lapsien ja aviomiehen suhtautuminen hiihtoon
3. Työssäkäyntiin liittyvät muistot.
4. Urheilun ulkopuolella olleiden ihmisten suhtautuminen naishiihtoon.
5. Kokemukset miesten valta-asemasta hiihdossa/ naisten alisteisesta asemasta.
6. Naisten terveydestä, ulkonäöstä ja valmentautumisesta huolehtimiseen liittyvät muistot.
7. Oma rooli urheilujoukkueessa.
8. Uran loppuminen.